

Vylepšete svou učebnici: Praktické tipy pro rovnost a respekt

100 inovativních příkladů pro učebnice češtiny a matematiky

ODBORNÝ PODKLAD PRO ZVÝŠENÍ KVALITY JIŽ POUŽÍVANÝCH UČEBNIC
S CÍLEM PODPOŘIT ROVNOST A RESPEKT

Financováno
Evropskou unií

Jsem pro rovnost.

Nora

„Financováno Evropskou unií. Názory vyjádřené jsou názory autora a neodráží nutně oficiální stanovisko Evropské unie či Evropské výkonné agentury pro vzdělávání a kulturu (EACEA). Evropská unie ani EACEA za vyjádřené názory nenese odpovědnost.“

Publikace je výstupem projektu „Teaching Across Intersections“ (2021-1-CZ01-KA220-SCH-000027740) realizovaného čtyřmi organizacemi: Genderové informační centrum NORA (GIC NORA) z České republiky, Idrisi Cultura e Sviluppo ETS z Itálie, SDRUZHENIE WALK TOGETHER z Bulharska a Young Initiative Association z Rumunska.

Autorský tým:

MgA. Bc. Eva Lukešová,
Tatiana Petříkovič, MSc.,
Mgr. Anastasia Blokhina,
Mgr. Dagmar Matulíková,
Mgr. et Mgr. Tamara Jačisko Nasri,
Mgr. Tomáš Paul, Ph.D.

Grafická úprava:

MgA. Bc. Eva Lukešová

© 2024, Teaching Across Intersections: Brno
Genderové informační centrum NORA, o.p.s.

OBSAH

Úvod	2
Pozadí projektu	2
O intersekcionalitě	4
Skyrté kurikulum	4
Proč příručku používat?	5
Shrnutí výzkumných zpráv	5
Jak s příručkou pracovat?	5
Struktura řazení - Český jazyk	6
Struktura řazení - Matematika	7
Český jazyk - Řazeno podle společenských problémů v učebnicích	16
Český jazyk - Řazeno podle gramatických cvičení konkrétní látky	44
Matematika - Řazeno podle společenských problémů v učebnicích	65
Matematika - Řazeno podle matematických cvičení konkrétní látky	72
Závěr	77
Podpůrná literatura, výzkumy, doplňkové materiály a metodiky	79

ÚVOD

Učebnice, které jsou základem vzdělávacího procesu, nejenže předávají žactvu faktické znalosti, ale také se prostřednictvím skrytého kurikula podílejí na formování jejich hodnot, postojů a sociálních rolí. Tento neviditelný aspekt vzdělávání je přítomen v každodenních interakcích, výukových materiálech a samotných cvičeních, která jsou v učebnicích běžně používána. Skryté kurikulum ovlivňuje, jakým způsobem se vyučující i žáci a žákyně podílejí na budování společenských norem, vnímání autority, genderových rolí a kulturních stereotypů.

Tato metodika přináší 100 konkrétních tipů na vylepšení již existujících cvičení v současných nejpoužívanějších učebnicích, která tvoří běžnou součást výuky. Naším cílem je především poukázat na oblasti, kde dochází k neúmyslnému posilování stereotypů a eurocentrických narativů, které mohou negativně ovlivnit kritické myšlení studujících a jejich schopnost vnímat svět v jeho rozmanitosti. Důraz klademe na inkluzivní a respektující přístup ke všem kulturám, genderům a sociálním skupinám, čímž přispíváme k větší rovnosti ve vzdělávacím prostředí.

Metodika vychází z výzkumů současných výukových materiálů (konkrétně z mezinárodního výzkumu *Reflecting Diversity: Analysis of Representations of Identities of Textbooks* a výzkumu na národní úrovni *Reflexe diversity: Analýza reprezentace identit ve vybraných českých učebnicích*), které často nevědomky prezentují neúplné či zkreslené obrazy kultur a sociálních skupin. Na základě této analýzy nabízíme návrhy, jak cvičení upravit, aby lépe reflektovala hodnoty respektu a spolupráce a aby poskytovala rozmanitou reprezentaci. Přístup ke vzdělávání, který bere v potaz skryté kurikulum, umožní studujícím kriticky přemýšlet o světě a rozvíjet své dovednosti v oblastech, které přesahují tradiční formální kurikulum.

Tato příručka je určena vyučujícím, autorským týmům tvořícím učebnice a dalším vzdělávacím profesionálům a profesionálkám, kteří usilují o zlepšení kvality výuky v českém školství prostřednictvím odhalování a úpravy skrytých vzorců v učebnicích.

POZADÍ PROJEKTU

Tato příručka s názvem *Vylepšete svou učebnici: Praktické rady pro rovnost a respekt* je výstupem projektu Teaching Across Intersections. Cílem projektu bylo rozšířit znalosti vyučujících druhého stupně ZŠ (a odpovídajících ročníků víceletých gymnázií) o intersekcionality jako nástroji inkluze a poskytnout jim soubor měkkých dovedností, které jim umožní naplňovat potřeby žactva na různých průsečících genderu, etnicity, ekonomického statusu, sexuální orientace, zdravotního postižení apod. a díky tomu přispět k vytvoření bezpečného a přívětivého prostředí ve třídě.

Projekt realizovaly čtyři organizace - Genderové informační centrum NORA (Česko), Idrisi Cultura e Sviluppo ETS (Itálie), SDRUZHENIE WALK TOGETHER (Bulharsko) a Young Initiative Association (Rumunsko). Výstupem projektu je tato metodická příručka, která zahrnuje postupy pro zlepšení již používaných vzdělávacích materiálů tak, aby lépe reflektovaly diverzitu a podporovaly rovnost.

Pro více informací navštivte naše webové stránky:

www.gendernora.cz

www.idrisiculturaesviluppo.org

www.younginitiative.org/about-us-2/

www.facebook.com/associationwalktogether/

Genderové informační centrum NORA

Genderové informační centrum NORA je česká nevládní nezisková organizace, která byla založena v roce 2004 a sídlí v Brně. GIC NORA zakládá své aktivity na feministickém přístupu a zaměřuje se na otázky rovnosti pohlaví. Jejím posláním je podporovat rovnost mezi muži a ženami na mezinárodní, národní i regionální úrovni a zároveň zlepšovat životy sociálně znevýhodněných skupin v české společnosti. GIC NORA realizovala projekty zaměřené na genderově citlivé vzdělávání, podporu rovnosti pohlaví na trhu práce nebo eliminaci diskriminace etnických menšin.

Jsem pro rovnost.

Nora

Název NORA je inspirován jménem hlavní hrdinky z knihy Henrika Ibsena z roku 1879. V té době bylo společenské postavení žen jasné - byly pouze manželkami a matkami.

Nora však cítila, že má právo být sama sebou, a tak jí nakonec došla trpělivost, postavila se proti konvenci a nakonec se stala celosvětovým symbolem ženské emancipace.

Idrisi Cultura e Sviluppo ETS

Idrisi Cultura e Sviluppo ETS je nezisková organizace založená v roce 2020 v Palermu v Itálii. Podporuje řadu aktivit neformálního vzdělávání zaměřených na zlepšování dovedností a znalostí různých osob z osobního, občanského a sociálního hlediska v průběhu jejich života. Sdružení zahrnuje odborníky/odbornice na neformální vzdělávání, osoby s odborností v kreativním vzdělávání, interkulturní mediátory/mediátorky se zkušenostmi v oblasti výstav, osoby se specializací v dramatice a divadelním umění. Jádrem práce Idrisi spočívá v rozvoji umělecko-vzdělávacích řešení zaměřených na boj proti nesnášenlivosti a vyloučení, přičemž využívá přesvědčivost performativního jazyka, výtvarného umění a přístupů neformálního vzdělávání.

SDRUZENIE WALK TOGETHER

Sdružení Walk Together je nevládní organizace založená v roce 2013 v Sofii, Bulharsku, s cílem vytvořit platformu pro propojení mladých lidí, školitelů/školitelek, sociálních pracovníků/pracovnic, mladých tvůrců/tvůrkyň politik, odborníků/odbornic a dobrovolnictva z Bulharska i Evropské unie. Hlavním účelem organizace je usnadnit sdílení a výměnu znalostí mezi těmito různorodými skupinami. Sdružení Walk Together se zaměřuje především na komunitní projekty s tématy, jako jsou sociálně-ekonomický a technologický pokrok. Kromě toho jeho programy zohledňují specifické potřeby jak mladých lidí, tak dospělých, včetně těch, kteří čelí kulturním a sociálním překážkám, a tím vytvářejí příležitosti pro jednotlivce s méně životními privilegii.

Young Initiative Association

Sdružení Young Initiative Association (AYI) je rumunská vzdělávací nevládní organizace, která byla založena v roce 2009. Jejím posláním je posilovat postavení jednotlivce prostřednictvím vzdělávání, které uskutečňuje skrze tři hlavní pilíře: sociální inkluzi, posílení mladých lidí a rozvoj nevládních organizací. Vizí asociace je, že vzdělaná společnost je silná a svobodná společnost. Věříme v sílu vzdělání měnit jedince a komunity, vytvářet příležitosti a podporovat děti a mladé lidi v rozvoji jejich skutečného potenciálu, protože kvalitní vzdělání rozvíjí svobodného ducha, iniciativu, kritické myšlení, zvědavost a vytváří předpoklady pro samostatný život.

O INTERSEKCIONALITĚ

„O genderu již není možné uvažovat jako o izolované kategorii, protože je nevyhnutelně propojen s dalšími sociálními kategoriemi, jako je etnický původ a třída. Odtud pochází termín intersekcionalita.“

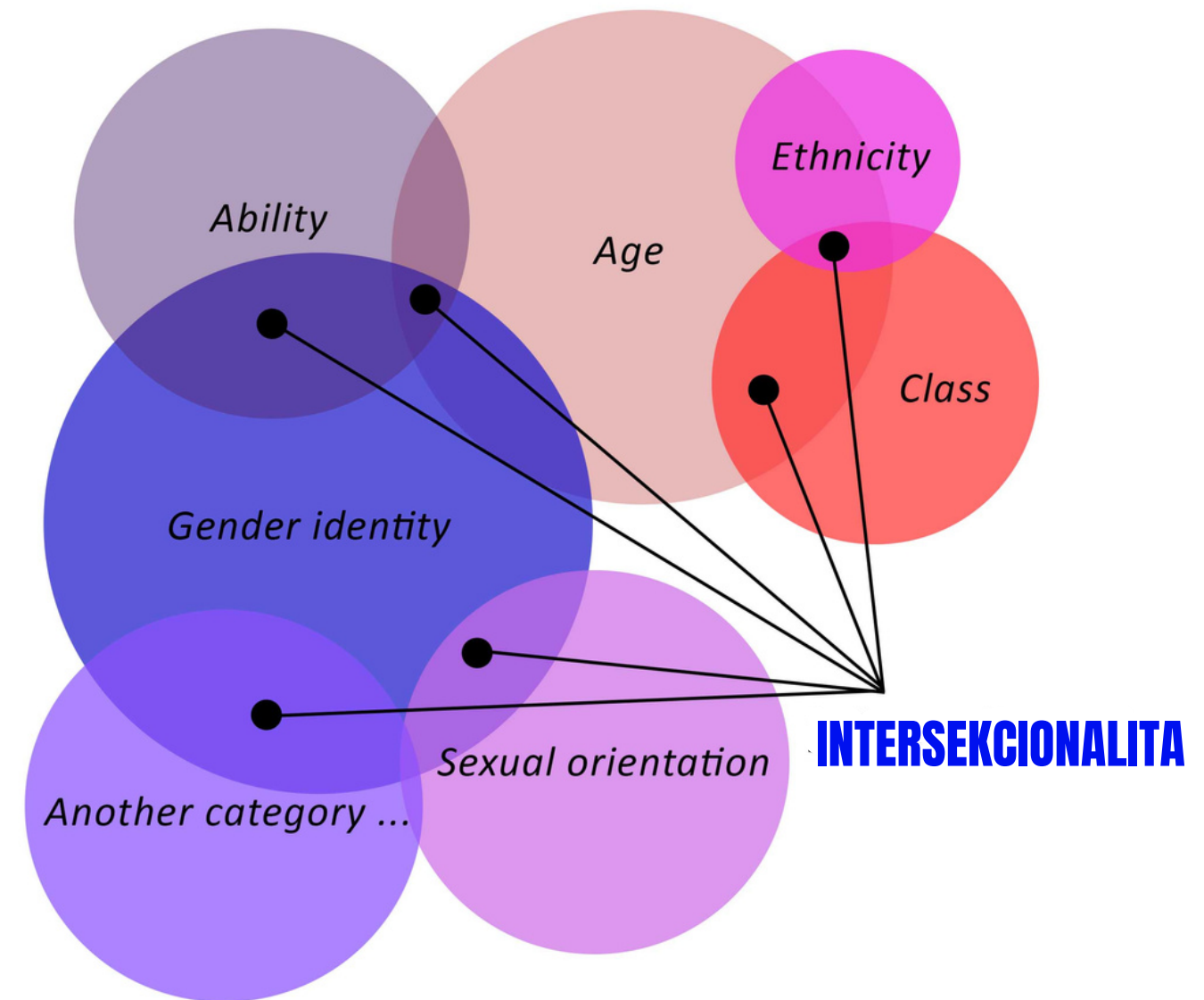
JEFF HEARN

Tato příručka přistupuje k otázce skrytého kurikula z intersekcionalní perspektivy. Jinými slovy, nahlíží na nerovnosti jako na prolínající se kontexty utvářející unikátní pozici té či oné osoby. Intersekcionalní přístup zohledňuje křížení nerovností a privilegií a umožňuje je vnímat ve vzájemném působení.

Původ pojmu intersekcionalita se obvykle spojuje s prací profesorky práva Kimberlé Crenshaw, která na počátku 90. let a následně během první dekády nového tisíciletí hrála rozhodující roli při kodifikaci intersekcionality jako sociologické hypotézy a interpretačního rámce (Crenshaw 1991). Na druhé straně je intersekcionalní uvažování hluboce spjata s tzv. černošským feminismem 70. let 20. století. Kolektivy, nároky a aktivity, které lze dnes označit za queer (včetně Combahee River Collective [1978]) a které byly typické pro černošský feminismus, vznikaly jako reakce na kolektivy, nároky a aktivity bílých žen a bílého feminismu a zároveň se vůči nim vymezovaly. Tato hnutí lze chápat jako praktické uplatnění intersekcionalního přístupu. Historická a současná praxe tak ukazuje, že nelze mluvit o univerzální pozici žen ve společnosti, ale je třeba přemýšlet o tom, jak tuto pozici ovlivňuje věk, sexualita, etnicita, ekonomický status, postižení atd. Jakmile se zamyslíme nad tím, jak odlišný může být osud jednotlivých lidí v závislosti na komplexním kontextu, v němž existují, uvědomíme si nutnost v zájmu férovosti a respektu brát tento kontext v potaz.

Jak uvádí Helma Lutz, seznam průníků je nekonečný a zahrnuje aspekty, jako je gender, sexuální orientace, etnicita, barva pleti, národnost, třída, kultura, věk, finanční situace, náboženství a místo bydliště (Lutz 2014). Je důležité si uvědomit, že „smyslem není rozdělovat lidi na stále menší skupiny podle identity, ale lépe pochopit naše životy a životy ostatních“ (Sen 2021).

Aby se intersekcionalita stala praktickým nástrojem, například ve vzdělávání, je užitečné pochopit, kdy, kde a v jakých situacích se různé průniky identit mohou objevit. Důležité je sledovat, o jakých sociálních rozdílech se nejčastěji ve společnosti diskutuje, jaké považujeme za problematické nebo mají tendenci hrát zásadní roli v osudech lidí. I přes potenciální složitost konceptu intersekcionality je cílem jeho využití v této příručce lépe popsat a řešit diskriminaci a nerovnosti, ale hlavně umožnit vyučujícím ve třídě rozvíjet narativ, který podporuje sociální spravedlnost a staví se proti projevům nenávisti a intolerance.

Obrázek 1: Diagram intersekcionality (GIC NORA 2023).

SKYRTÉ KURIKULUM

Skryté kurikulum je soubor neformálních a implicitních hodnot, postojů, a norem, které se studující učí během vzdělávacího procesu, aniž by byly explicitně zahrnuty do formálních učebních plánů. Zatímco formální kurikulum se zaměřuje na to, co je oficiálně vyučováno (např. fakta a dovednosti v rámci předmětů), skryté kurikulum ovlivňuje, jakým způsobem se vyučující a školy podílí na socializaci žáků a žákyň a jaká nepsaná pravidla a hodnoty jim předávají.

Skryté kurikulum může být v některých případech i neúmyslné, ale má velký vliv na formování názorů studujících na společenské role, autority a moc, a na to, co je považováno za „normální“ nebo žádoucí chování ve společnosti.

V kontextu školních cvičení a učebnic by skryté kurikulum mohlo například ovlivňovat, jak jsou různé kultury a sociální skupiny prezentovány, a tím podporovat (nebo naopak potlačovat) kritické myšlení a respekt k diverzitě.

PROČ PŘÍRUČKU POUŽÍVAT?

V této příručce vytvořené pro vyučující druhého stupně základních škol a odpovídajících ročníků víceletých gymnázií naleznete metodiky a návody k doplnění vybraných učebnic českého jazyka a matematiky, které již ve svých hodinách běžně používáte. Díky tomu bude velmi jednoduché zapojit do výuky více úkolů spojených s inkluzivním a citlivým vzděláváním a aplikovat principy intersekcionality v praxi. Tato příručka obsahuje neotřele koncipovaná cvičení, která lze snadno začlenit do běžné výuky – jsou nenáročná na čas a navazují na cvičení, se kterými již pracujete.

Jak totiž naznačují výzkumy, které jsme provedli v letech 2023-2024, do současných učebnic jsou často promítnuty stereotypy, učebnice tak neodráží aktuální stav, který by reflektoval potřeby společnosti tvořené rozdílnými identitami osob.

Intersekcionality je ve školním vzdělávání stále zřídka tematizována, a proto může být příručka cenným zdrojem inovativních informací. Díky rozšířeným cvičením budou mít studující více příležitostí setkávat se s rozmanitostí identit. Pro vyučující to znamená, že mohou pokračovat v pokrývání povinných osnov tradičním způsobem, přičemž žactvo bude vedeno k hlubší reflexi skrytých dimenzí cvičení, jako je citlivost vůči lidem různého genderu, etnického původu, sexuální orientace, kulturního zázemí, ekonomické situace a zdravotního postižení.

Naším záměrem při tvorbě rozšířených cvičení je poskytnout žákům a žákyním větší příležitost k hlubšímu porozumění rozmanitosti světa, v němž žijí. Prostřednictvím aktivit zaměřených na inkluzivní vzdělávání se studující naučí reflektovat své předsudky, rozvíjet empatii a posilovat kritické myšlení. Diskuze a úkoly propojující tradiční témata z učebnic s problematikou genderu, etnicity, sociálního a ekonomického zázemí a sexuální orientace umožní žákům osvojit si citlivější a otevřenější přístup k lidem s různorodými životními zkušenostmi. Příručka zároveň napomáhá porozumění, jak různé identity a sociální role mohou ovlivňovat příležitosti a překážky v životě jednotlivců, což je cenné pro osobní růst i budoucí společenské zapojení.

Dalším cílem je úprava výukových materiálů tak, aby se jejich obsah stal relevantním i pro studující s různorodým zázemím. Přítomnost vzorů, s nimiž se žactvo může ztotožnit, zvyšuje jejich motivaci, zájem o učení a přispívá k hlubšímu pochopení a aplikaci probírané látky. Pokud se žáci a žákyně v obsahu výuky poznávají nebo se v něm odrážejí jejich zkušenosti, cítí se více respektováni a oceňováni. Takový obsah navíc podporuje jejich sebevědomí a pocit, že jejich identita a zkušenosti mají ve vzdělávacím procesu významnou hodnotu. Ztotožnění s vyučovanými tématy také rozvíjí schopnost empatie, protože umožňuje lépe vnímat zkušenosti a pohledy ostatních.

Tímto přístupem se škola stává prostorem, kde se žáci a žákyně učí respektu, porozumění a dovednostem potřebným pro spravedlivější a inkluzivnější společnost.

SHRNUTÍ VÝZKUMNÝCH ZPRÁV

Potřeba pro existenci této příručky vychází ze závěrů našich dvou analytických zpráv:

- mezinárodního výzkumu *Reflecting Diversity: Analysis of Representations of Identities of Textbooks*, který intersekcionálně analyzoval reprezentace v českých, rumunských, bulharských a italských učebnicích středních škol.
- národního výzkumu *Reflexe diversity: Analýza reprezentace identit ve vybraných českých učebnicích*, který se soustředil na vybrané české učebnice českého jazyka a matematiky pro druhé stupně základních škol.

Závěry výzkumných zpráv poukazují na zásadní rozdíly v prezentaci genderových, etnických a dalších sociálních skupin ve vzdělávacích materiálech. Oba výzkumy přinesly cenné informace o tom, jak jsou tyto skupiny zobrazovány v učebnicích, přičemž jejich zaměření, metodologie a výsledky poskytují ucelenější obraz situace.

Mezinárodní výzkum Reflecting Diversity

Tento výzkum probíhal ve čtyřech evropských zemích – České republice, Bulharsku, Rumunsku a Itálii – a zaměřil se na analýzu reprezentací genderu, etnicity, věku, socioekonomického postavení, postižení a sexuální orientace ve STEM a humanitních učebnicích (a jejich vzájemných průsečících). Analýza zahrnovala osm často používaných učebnic na úrovni druhého stupně základních škol, a to prostřednictvím systematického čtení textového i vizuálního obsahu. Hlavní zjištění zahrnují:

- **Genderová reprezentace:** Ve STEM učebnicích napříč sledovanými zeměmi tvořili muži 76,7 % zobrazení, zatímco ženy pouze 23,3 %. Humanitní učebnice vykázaly o něco menší nerovnováhu, avšak muži stále tvořili 65,3 % případů oproti 34,7 % žen.
- **Aktivní a pasivní role:** Muži byli častěji zobrazováni jako aktivní aktéři, zatímco ženy byly častěji prezentovány v pasivních rolích. Tento rozdíl byl obzvláště výrazný v učebnicích STEM, což může posilovat stereotypní vnímání mužů a žen.
- **Reprezentace etnicity:** V učebnicích byla nízká reprezentace menšin, přičemž romská menšina tvořila jen zlomek celkových zobrazení.
- **Socioekonomický status:** Muži byli častěji spojováni s bohatstvím, zatímco ženy, obzvláště z menšinových skupin, byly častěji zobrazovány v kontextu chudoby.
- **Podreprezentované průsečíky - Postižení a sexualita:** Osoby s tělesným či mentálním postižením byly zobrazeny jen velmi zřídka a LGBTQ+ témata byla téměř zcela opomíjena.

Národní výzkum Reflexe diversity

Národní výzkum se soustředil na podrobnou analýzu reprezentace identit ve vybraných českých učebnicích, konkrétně učebnicích českého jazyka a matematiky. Analýza zahrnovala větší počet učebnic než mezinárodní studie a poskytla podrobné údaje o českém vzdělávacím prostředí. Klíčová zjištění zahrnují:

- **Celková reprezentace:** Bylo analyzováno 7412 mužů, 3096 žen a 2351 generických maskulin. V učebnicích českého jazyka bylo zobrazeno 6548 mužů a 2770 žen, zatímco v matematických učebnicích bylo 864 mužů a 326 žen. S přihlédnutím na generické maskulinum jsou tyto rozdíly ještě výraznější, s celkovým poměrem žen 24,1 % (3096), mužů 57,6 % (7412) a generických maskulin 18,3 % (2351).

- **Aktivní a pasivní role:** Celkově bylo 78,58 % mužských zobrazení aktivních a 21,42 % pasivních, zatímco u žen bylo 64,44 % aktivních a 35,58 % pasivních. Tento trend je patrný jak v českém jazyce, tak v matematice, přičemž matematické učebnice vykazují nejvyšší podíl aktivního zobrazování mužů (86,23 %).
- **Veřejné a soukromé role:** Muži byli častěji spojováni s veřejnými rolemi (2150 případů pro veřejné a 513 pro soukromé), zatímco ženy byly zobrazovány především v soukromých kontextech (654 případů soukromé a 424 případů veřejné).
- **Reprezentace etnicity:** Zobrazení etnických menšin bylo velmi nízké – celkově tvořila etnicita 1,719 % všech zobrazení, přičemž specifická zmínka o romské menšině dosáhla pouhých 0,078 %.
- **Socioekonomický status:** Nízký ekonomický status byl častěji spojován se ženami (37,04 % zobrazení) než s muži (13,66 %) a vyšší ekonomický status byl tak častěji zobrazován u mužů. Ze všech případů mužů bylo současně více spojeno s rozpoznatelným socioekonomickým statusem (přesně 2,47 % z nich), u žen bylo rozpoznatelné spojení s chudobou či bohatstvím mnohem nižší (0,87 % z nich).

JAK S PŘÍRUČKOU PRACOVAT?

Cvičení mohou být ihned užita a nebo můžou sloužit jako inspirace, jak s danou problematikou pracovat – v případě, že používáte jiné typy učebnic. Naší snahou bylo ukázat, jak aplikovat citlivější přístupy na obyčejná učebnicová cvičení.

S příručkou je tak možné pracovat několika způsoby:

- • Orientace podle společenských problémů v učebnicích

Na následujících stránkách (17-43 čeština a 66-71 matematika) najdete kompletní přehled vytvořených cvičení či doporučení, která reagují na společenské problémy zobrazované v učebnicích/pracovních sešitech. V řazení dle společenských problémů se nachází směsice učebnic z různých vydavatelství. Stačí si najít společenský fenomén, který chcete ve svých hodinách adresovat.

- • Orientace podle konkrétní látky, kterou probíráte

Na dalších stranách (45-64 čeština a 73-76 matematika) naleznete rozšířená cvičení roztřízená podle konkrétní gramatických či matematických jevů.

Rádi bychom upozornili, že cvičení slouží především jako inspirativní materiál, a je třeba k nim přistupovat s vědomím, že se v nich mohou objevit například gramatické či matematické nepřesnosti.

Struktura řazení

Český jazyk

Řazeno podle společenských problémů v učebnicích

Strana

17

Pomoc nejméně rozvinutým zemím

Cvičení 1 k problému: Pomoc je často představována z pozice těch, kdo pomáhá. Hlasům a názorům těch, koho se daný problém týká, není poskytnut prostor („o nás bez nás“).

Řešení: Zahrnout přímá svědectví a názory místního obyvatelstva o tom, jak oni sami řeší problémy, a zdůraznit spolupráci namísto pasivního čekání na pomoc.

Cvičení 2 k problému: Pomoc je často vnímána jako jednostranný proces, kde „západní svět“ pomáhá.

Řešení: Zobrazit pomoc jako spolupráci, kde obě strany sdílejí zkušenosti a dovednosti, čímž se boří stereotyp pasivního čekání na pomoc.

Cvičení 3 k problému: Stereotyp o „necivilizovanosti“ znevýhodněných zemí.

Řešení: Podpořit trénink kritického myšlení prostřednictvím otázek, které vedou k analýze médií a jejich obrazů.

Cvičení 4 k problému: Chybí zohlednění strukturálních příčin problémů např. dopadu privatizace v zemích Afriky.

Řešení: Doplnit o texty s tématem privatizace vody, jejich příčin a důsledků, čímž se podpoří hlubší porozumění studujících globálním souvislostem.

Cvičení 5 k problému: Stereotypní zobrazování obyvatelstva rozvojových zemí jako „neoblečených“ nebo „necivilizovaných“.

Řešení: Podpořit trénink kritického myšlení prostřednictvím ověření, zda je obyvatelstvo skutečně neoblečené.

18

Popis etnických a rasových charakteristik

Cvičení 6 k problému: Nadměrné zaměření na fyzický vzhled specifických skupin.

Řešení: Přidat otázky zaměřené na podobnosti mezi skupinami, aby studující pochopili, že vzhled není zásadním kritériem pro hodnocení druhých.

Cvičení 7 k problému: Hodnocení na základě prvního dojmu a vzhledu.

Řešení: Vytvořit cvičení zaměřená na čtení a interpretaci informací z obrázků bez zobrazení osob.

19

Absence významných žen

Cvičení 8 k problému: Ženy v dějinách jsou často přehlíženy nebo vykreslovány jako bezvýznamné.

Řešení: Doplnit učebnice o významné ženy v historii, např. spisovatelky či vědkyně, v daném historickém kontextu.

Cvičení 9 k problému: Ženy nejsou dostatečně zastoupeny v různých profesích.

Řešení: Ukázat příklady významných žen v různých profesních oborech, aby studující viděli širší spektrum jejich přínosu.

Cvičení 10 k problému: Absence spisovatelek

Řešení: Zahrnout spisovatelky ze seznamu významných českých spisovatelek.

Cvičení 11 k problému: Absence významných českých cestovatelek a objevitelek

Řešení: Zahrnout české cestovatelky a objevitelky

Cvičení 12 k problému: Absence významných českých vědkyň: Přírodní vědy a technické obory

Řešení: Zahrnout české vědkyně: Přírodní vědy a technické obory

Cvičení 13 k problému: Absence významných českých vědkyň: Humanitní vědy, společenské vědy a umění

Řešení: Zahrnout české vědkyně: Humanitní vědy, společenské vědy a umění

Cvičení 14 k problému: Absence významných českých političek

Řešení: Zahrnout české političky

Cvičení 15 k problému: Absence významných českých podnikatelek

Řešení: Zahrnout české podnikatelky

23

Nereálný obraz uklízení a praní

Cvičení 16 k problému: Domácí práce jsou vykresleny jako neviditelné či podhodnocené

Řešení: Zviditelnit domácí práce jako důležitou činnost.

Cvičení 17 k problému: Stereotypní rozdělení domácích prací mezi ženami a muži

Řešení: Zařadit příklady rozdělení domácích povinností, které neodpovídají genderovým stereotypům.

24

Objektivizace ženských těl

Cvičení 18 k problému: Sexistické ilustrace v učebnicích.

Řešení: Podpořit trénink kritického myšlení prostřednictvím ověření, zda je daný jev realisticky ztvárněný.

Cvičení 19 k problému: Nevhodný vizuální materiál k složitým problémům.

Řešení: Zahrnout diagramy nebo jiné vizuální pomůcky, které rozšiřují kontext a usnadňují pochopení.

25

Významné ženy redukováné na role manželek a matek

Cvičení 20 k problému: Nevyužitý potenciál dozvědět se více o M. D. Rettigové

Řešení: Ukázat jejich širší přínos, například u Magdalény Dobromily Rettigové, jako vlastenky a vzdělavatelky žen.

Cvičení 21 k problému: Přehlížení přínosu významných žen v dalších oblastech, například v kultuře, vědě nebo politice.

Řešení: Zahrnout více informací a reálií, které ukazují jejich vliv mimo tradiční genderové role, a představit tyto ženy jako aktivní účastnice veřejného života.

26

Nevhodné výrazy pro osoby žijící s postižením

Cvičení 22 k problému: Zaměření na omezení nebo postižení místo individuality.

Řešení: Používat výrazy, které primárně zdůrazňují člověka a jeho schopnosti místo diagnózy nebo omezení.

Cvičení 23 k problému: Postižení je často mylně spojováno s utrpením, což může vést k předsudkům a neporozumění vůči lidem s postižením.

Řešení: Zdůraznit, že postižení neznamena automaticky utrpení, a zahrnout příklady lidí s postižením, kteří žijí naplněný a spokojený život.

27

Chybí významné osobnosti z oblasti disability

Cvičení 24 k problému: Chybí významné osobnosti z oblasti disability.

Řešení: Zahrnout významné osobnosti z České republiky v oblasti disability.

Cvičení 25 k problému: Chybí světové osobnosti se smyslovým či mentálním postižením nebo s duševní poruchou.

Řešení: Zahrnout světové osobnosti se smyslovým či mentálním postižením nebo s duševní poruchou.

29

Chybí reprezentace osobností s neurodiverzitou

Cvičení 26 k problému: Chybí světové osobnosti s neurodiverzitou.

Řešení: Zahrnout světové osobnosti s neurodiverzitou

30

Osoby s postižením: Pozornost zasloužená pouze nadprůměrností

Cvičení 27 k problému: Osoby s postižením jsou v učebnicích často vnímány jako pasivně přijímající péči.

Řešení: Zahrnout příběhy a texty, kde postižení nevytváří hlavní identitu osoby, ale je jednou z mnoha charakteristik člověka.

Cvičení 28 k problému: Chybí příběhy, texty a cvičení, které by ukazovaly osoby s postižením v kontextu běžného každodenního života.

Řešení: Zahrnout příběhy a texty, které ukazují jejich dovednosti, zkušenosti a zájmy.

31

Homosexualita a LGBT témata

Cvičení 29 k problému: LGBT témata jsou v učebnicích málo zastoupena.

Řešení: Začlenit LGBT témata i do běžných cvičení, aby se stala přirozenou součástí výuky.

Cvičení 30 k problému: LGBT témata jsou často spojována s negativními sociálními jevy.

Řešení: Umístit LGBT témata samostatně nebo v pozitivním kontextu, aby se předešlo stigmatizaci.

Cvičení 31 k problému: LGBT témata jsou často prezentována jako otázka pro diskuzi.

Řešení: Pokud diskuze není odborně vedena, raději zařadit informativní materiály, aby se předešlo možnému zpochybňování LGBT práv.

32

Starší lidé: redukce na roli prarodičů

Cvičení 32 k problému: Starší lidé jsou často zobrazováni pouze v roli velmi starých pečujících prarodičů nebo jako nemocní.

Řešení: Ukázat širší věkové spektrum starších lidí.

Cvičení 33 k problému: Vnímání starších lidí pouze jako prarodičů přehlíží jejich další životní dráhy.

Řešení: Reflektovat rozmanité podoby stáří a nabídnout příklady starších lidí, kteří jsou aktivní a zapojení do trhu práce.

33

Gramatika na citlivých tématech

Cvičení 34 k problému: Traumatická témata mohou být pro některé žákyně a žáky osobně bolestivá.

Řešení: Zajistit dostupnost psychologické podpory.

Cvičení 35 k problému: Citlivá témata jsou používána jen jako pozadí pro gramatiku.

Řešení: Doplnit cvičení o kontext a informace, které pomohou lépe pochopit téma.

Cvičení 36 k problému: Chybí upozornění na citlivý obsah v učebnicích.

Řešení: Zahrnout varování o citlivém obsahu, aby byli studující a vyučující informováni předem, podobně jako u varování před filmy.

34

Zlehčování nevhodného chování

Cvičení 37 k problému: Chybí reflexe a jasné odmítnutí nevhodného chování postav v literatuře a filmu, například sexuálního obtěžování.

Řešení: Poskytnout deklaraci, která takové jednání odmítá, a přidat prostor pro jeho reflexi.

Cvičení 38 k problému: Posilování stereotypů o mužské nadřazenosti a neempatické autoritě.

Řešení: Zahrnout různé modely maskulinity, aby studující chápali širší spektrum projevů maskulinity.

35

Používání generického maskulina

Cvičení 39 k problému: Používání generického maskulina činí ženy a dívky neviditelnými a implicitně je prezentuje jako méněcenné.

Řešení: Doplnit cvičení, která podporují používání genderově citlivého jazyka.

36

Xenofobie jako vzdálený problém

Cvičení 40 k problému: Cvičení o xenofobii bez národního kontextu mohou vést k tomu, že studující vnímají xenofobii jako vzdálený problém.

Řešení: Doplnit cvičení o příklady reflektující specifické formy xenofobie v Česku.

Cvičení 41 k problému: Chybí zařazení anticikanismu, jako specifické formě xenofobie a diskriminace vůči romské menšině.

Řešení: Zařadit do učebnic příklady a texty, které reflektují anticikanismus.

37

Nedostatek českých vladařek

Cvičení 42 k problému: Zobrazení žen pouze v kontextu rodinných rolí snižuje jejich vliv a podíl na utváření politické a společenské struktury.

Řešení: Doplnit cvičení o českých panovnicích o texty zaměřené na společensko-politický dopad svaté Ludmily.

Cvičení 43 k problému: Omezené zastoupení aktivních ženských postav v učebnicích posiluje představu, že dějiny tvořili pouze muži.

Řešení: Zařadit do učebnic více českých panovnic a vladařek.

39

Nedostatek Romů a Romek

Cvičení 44 k problému: Nedostatečné zastoupení Romů a Romek.

Řešení: Zařadit cvičení s hlavní či vedlejší postavou, která je Romkou či Romek.

Cvičení 45 k problému: Chybí reprezentace jiné než heterosexuální orientace u menšin.

Řešení: Doplnit cvičení o příběhy osob s homosexuální orientací z etnických menšin.

Cvičení 46 k problému: Nedostatečné zastoupení významných osobností z řad Romů.

Řešení: Zařadit do textů významné Romy.

Cvičení 47 k problému: Nedostatečné zastoupení významných osobností z řad Romek.

Řešení: Zařadit do textů významné Romečky.

Cvičení 48 k problému: Nedostatečné zastoupení významných historických osobností z řad Romů a Romek.

Řešení: Zařadit do textů významné historické osobnosti z řad Romů a Romek.

43

Stereotypy v pohádkách

Cvičení 49 k problému: Klasické pohádky obsahují stereotypní představy o tom, co znamená být dívkou a co znamená být chlapcem.

Řešení: Zařadit cvičení s nestereotypními postavami a rolemi.

Řazeno podle jazykových cvičení konkrétní látky

Strana

45	<u>Doplňování i,í/y,ý</u> Cvičení 50, 51 : Téma: Nerovnosti ve zobrazování různých skupin.
46	<u>Jazyk a nářečí</u> Cvičení 52, 53 : Téma: Zařazení romštiny.
47	<u>Spojovací výrazy</u> Cvičení 54, 55 : Téma: Marginalizace žen ve veřejném prostoru.
48	<u>Jazykové prostředky a doplňování y,ý/i,í:</u> Cvičení 56, 57, 58 : Téma: LGBTQ+ historické osobnosti a homosexuální vztahy.
50	<u>Slovní útvar - úvaha</u> Cvičení 59, 60 : Téma: Etika reprezentace a důstojnost paměti: Riziko banalizace tragických událostí.
51	<u>Vsuvky v textu</u> Cvičení 61, 62 : Téma: Rodové stereotypy ve sportu: Vliv na sebevědomí dívek a školní dynamiku.
52	<u>Tvary zájmen</u> Cvičení 63, 64 : Téma: Aktivní a pasivní role žen a mužů a bourání genderových stereotypů a heteronormativity.
53	<u>Vlastní jména přejatá</u> Cvičení 65, 66, 67, 68 : Téma: Viditelnost žen v umění: Důsledky jednostranného zobrazování a potřeba genderové rovnosti ve vzdělávání.
56	<u>Tvorba inzerátů</u> Cvičení 69, 70 : Téma: Diskriminace v náborovém procesu a na trhu práce.
57	<u>Přehled učiva</u> Cvičení 71 : Téma: Generické maskulinum a nevyvážená reprezentace v učebnicích.
58	<u>Procvičování rozhovoru</u> Cvičení 72 : Téma: Mansplaining v jazyce: Využití dialogu k porozumění společenským a kulturním jevům.

59

Tvorba životopisu

[Cvičení 73, 74](#): Téma: Životopis jako nástroj diskriminace: Rizika sdílení citlivých údajů.

60

Grafická analýza souvětí

[Cvičení 75, 76](#): Téma: Neviditelnost žen v intelektuálních a logických oblastech.

61

Staročeština

[Cvičení 77, 78](#): Téma: Staročeština a význam ženských postav: Učení skrze příběh Libuše a Anny České.

62

Doplňování ě/je, ů/ú a čárky ve větách

[Cvičení 79, 80, 81](#): Téma: Život lidí žijících s postižením v plné rozmanitosti: Odstranění zjednodušujících stereotypů.

63

Pořádek slov ve větách - citáty

[Cvičení 82, 83](#): Téma: Neviditelné hlasy: Genderová nevyváženost v citátech.

64

Porozumění českým moudrům

[Cvičení 84, 85](#): Téma: Reflexe tradičních přísloví: Kulturní citlivost a přehodnocení zastaralých postojů.

Struktura řazení

Matematika

Řazeno podle společenských problémů v učebnicích

Strana	
66	<u>Vizuální prezentace žen v matematice</u> Cvičení 86 k problému : V textu se používá generické maskulinum a doprovází ho ilustrace muže. Řešení: Doplnit cvičení, které vedou k reflexi počtů žen a mužů zobrazených v učebnicích matematiky.
67	<u>Platová nerovnost mezi ženami a muži (gender pay gap)</u> Cvičení 87 k problému : Nedostatečně využitý potenciál propojení výuky procent se strukturálními ekonomickými nerovnostmi. Řešení: Doplnit cvičení zaměřená na procenta o úkoly na téma nerovného odměňování mužů a žen. Cvičení 88 k problému : Absence informací o platové nerovnosti mezi ženami a muži v ČR. Řešení: Využít nástroje <i>Rovná odměna</i> - <i>kalkulačka</i> k praktické ukázce nerovného odměňování.
68	<u>Ženy jako spotřebitelky</u> Cvičení 89 k problému : Ženy jsou v matematice prezentovány hlavně jako spotřebitelky a nákupčí. Řešení: Zahrnout cvičení o jevu “pink tax”. Cvičení 90 k problému : Ženy jsou v matematice prezentovány hlavně jako spotřebitelky a nákupčí. Řešení: Zahrnout praktickou ukázkou cenové diskriminace a marketingové strategie.
69	<u>Dívky vs. chlapci</u> Cvičení 91 k problému : Cvičení klade důraz na gender jako klíčový faktor při zvažování správnosti výsledků. Řešení: Zahrnout cvičení dokládající, že úspěch v matematice závisí na dovednostech a přípravě, nikoliv na genderu.
70	<u>Nedostatečná inkluze ve sportu</u> Cvičení 92 k problému : Ve cvičení zaměřená na hokej a fotbal vystupují především muži. Řešení: Zahrnout ženy do cvičení zaměřená na hokej a fotbal. Cvičení 93 k problému : Cvičení zaměřená na sport postrádají parasportovce a parasportovkyně. Řešení: Zahrnout parasportovce a parasportovkyně do cvičení zaměřených na sport. Cvičení 94 k problému : Cvičení zaměřená na sport postrádají významné české sportovkyně. Řešení: Zahrnout významné české sportovkyně.

Řazeno podle matematických cvičení konkrétní látky

73	<u>Finanční matematika</u> Cvičení 95, 96, 97, 98 : Téma: Fungování ekonomických nerovností.
75	<u>Podobnost a funkce úhlu</u> Cvičení 99, 100 : Téma: Vědkyně z oblasti vědy, technologie, inženýrství a matematiky.

Český jazyk

Řazeno podle společenských problémů v učebnicích

Pomoc nejméně rozvinutým zemím

- Cvičení jsou často psána ve stylu „o nás bez nás“, což odkazuje na koncept eurocentrismu. Eurocentrismus funguje skrze geokulturní reprezentace Evropy a Severní Ameriky jako protikladu vůči zbytku světa a zároveň jako jemu nadřazených. Eurocentrické myšlení funguje na základě binárních opozic jako je barbarství a civilizace. Koncept byl popsán např. Edwardem Saidem a Larrym Wolffem.
- Cvičení zdůrazňují **pomoc jako jednostranný proces**. Bylo by vhodné akcentovat spolupráci mezi týmem Člověka v tísní a místními komunitami. Tím se ukáže, že obě strany přispívají svými znalostmi a zkušenostmi k řešení problémů.
- Jedním z problémů v cvičení je způsob, jakým se hovoří o dané problematice a osobách, kterých se problematika osobní hygieny týká. Ženy v Súdánu lze v popisu cvičení vnímat jako osoby, které nevědí, jak správně dodržovat hygienu a **pasivně čekají na pomoc organizace**. Člověk v tísní, která jim má ukázat správné postupy. Lidé v Súdánu, nejen ženy, však dlouhodobě bojují s nedostatkem vody, což se promítá do podvýživy i nedostatečné hygieny. Museli si proto najít vlastní způsoby, jak s těmito problémy nakládat, na základě svých znalostí, možností a zkušeností/tradic. Bylo by tedy vhodné v textu také poukázat na to, jak si s těmito problémy poradili doposud.
- Obrázek zobrazuje dítě bez trička z Jižního Súdánu, což může posilovat **stereotyp o necivilizovanosti**.
- Cvičení se zaměřuje na zvládání osobní hygieny a problému podvýživy. Tyto otázky jsou úzce spojené s životními a environmentálními podmínkami obyvatelstva. Cvičení lze doplnit o informace k tématu privatizace vody, což umožní zvědomit hlubší souvislosti existujících problémů a důvody, které k nim vedly.

Název: Český jazyk 7 - pracovní sešit, 1. díl

Autorka: Lenka Bičanová et. al.
Vydavatelství: Nová škola, s.r.o.
Vydání 2022
Strana 14, výchozí text

Toto cvičení se gramaticky zaměřuje zejména na neohebné slovní druhy a porozumění textu. Tématicky se cvičení zaměřuje na problematiku podvýživy v Jižním Súdánu. Představuje konkrétní kroky, které organizace Člověk v tísní podnikla, aby tento problém zmírnila. Odborná školení zaměřená na osobní hygienu vedla k lepším hygienickým návykům mezi vesničany, zvýšila počet kojících matek a naučila místní ženy připravovat kvalitnější výživu pro děti.

Text pochází z: www.clovekvtisni.cz

1

Text může být doplněn o **přímá svědectví** nebo zkušenosti z Jižního Súdánu či jiného afrického státu, který čelí obdobným problémům. Níže je uveden příklad vhodného textu.

„Žiji se svou dospělou dcerou, synem a třemi vnoučaty. Můj manžel zemřel před 12 lety. To on mě kdysi naučil hospodařit. Sázeli jsme hrách, fazole a kukuřici. Nyní nemám naději, že bych v této sezóně mohla zasadit. Už dva roky nepršelo. Za vodu musím platit, pět šilinků za každý kanystr. Vodu používám jen na vaření a napájení dobytka. Mám pět koz, měla jsem 2 krávy. V únoru uhynuly kvůli nedostatku potravy. Krávy mi pomáhaly orat velká pole. To je také další důvod, proč jsem ještě nezasadila. Jsem příliš slabá na to, abych to dělala ručně.“

– Regina, Keňa

(Zdroj: <https://adra.cz/aktualita/hladomor-v-africe-ohrozuje-miliony-deti-a-dospelych/>)

2
3

Pro podporu **spolupráce** lze zadání doplnit o otázku: „Jak Regina v minulosti řešila nedostatek potravin?“

Otázky v zadání lze doplnit také o otázku: „Přemýšlejte, jak mohl pobyt v Jižním Súdánu obohatit lidi z Člověka v tísní?“

4

Pro zdůraznění vlastních schopností osob ze Súdánu lze text doplnit o informaci, jak nedostatek vody řeší místní obyvatelé a obyvatelky z vlastní iniciativy:

„I když jsou zásobárny omezené, mnoho místních komunit vybudovalo provizorní přehradu a nádrže, jezy, které pomáhají stabilizovat zemědělské komunity. Zemědělci také využívají hafiry k uskladnění dešťové vody, která spadne v období dešťů, ale podzemní voda zůstává životně důležitým zdrojem vody pro více než 80 % Súdánců.“

(Zdroj: https://en.wikipedia.org/wiki/Water_supply_in_Sudan)

5

Můžete navrhnout studujícím, aby s pomocí internetu zjistili, zda jsou obyvatelé a obyvatelky skutečně spíše neoblečení. Toto cvičení lze vnímat jako trénink kritického myšlení.

Pro podporu kritického myšlení a rozšíření rozhledu studujících lze také navrhnout, aby prozkoumali otázku privatizace vody/práva na vodu. Tímto kromě individuálních příběhů budou moci nahlížet na společenské otázky z širší strukturální perspektivy. Konkrétně lze studující vyzvat k prozkoumání následujícího zadání: „Vyhledejte na internetu, co je to privatizace a jak na Afriku dopadá praxe privatizace vody.“

Popis etnických a rasových charakteristik

S ohledem na přetrvávající rasismus ve společnosti **je nevhodné klást důraz na fyzický vzhled specifických skupin, když se jedná o jinou kulturu**. Zaměřování na fyzické odlišnosti může zesilovat stereotypy a posilovat rasistické předsudky, namísto toho, aby podporovalo hlubší porozumění a respekt k jejich kulturním hodnotám a tradicím.

Vytváření cvičení, která trénují čtení a interpretaci informací z obrázku, na kterém jsou zobrazeny osoby, posiluje **nežádoucí hodnocení druhých lidí pouze na základě vzhledu** a prvního dojmu.

Název: Český jazyk 7

Autorka: Jaromíra Kvačková a kol.

Vydavatelství: Nová škola

Vydání 2014

Strana 94, cvičení 2

Toto cvičení se zaměřuje na vyhledávání přívlastků v textu o Pygmejích a popis jejich vzhledu na základě obrázku. Otázka b) konkrétně vyzývá k popisu Pygmejů, jak vypadají, za použití vhodných přívlastků.

6

Cvičení zaměřující se na **popis vizuálních informací** lze doplnit o otázky typu: „**V čem vypadáme podobně?**“. Tím lze trénovat a posilovat interpretace obrázků a zároveň podporovat toleranci vůči jinakosti.

Cvičení, která zdůrazňují popis **fyzických** odlišností, lze doplnit o otázky zaměřené na podobnost (nejen fyzického charakteru), například „**V čem jsme si podobní?**“, aby se v konečném důsledku zdůraznila sounáležitost mezi lidmi.

Další otázky mohou být například tyto:

1. „**Jaké jsou naše společné zájmy nebo dovednosti, ačkoliv pocházíme z odlišných částí světa?**“
 - Tato otázka pomáhá přesunout pozornost z vizuálních rozdílů na hlubší podobnosti, jako jsou zájmy, schopnosti nebo zkušenosti.
2. „**Co nás spojuje v našich přáních nebo cílech, přestože pocházíme z odlišných částí světa?**“
 - Tato otázka může studující vést k tomu, aby přemýšleli o sdílených životních aspiracích, čímž podporuje empatii a porozumění.
3. „**Jaké zkušenosti můžeme sdílet, i když jsme každý jiný?**“
 - Zaměřuje se na zkušenosti, které mají lidé společné, což pomáhá stavět mosty mezi různými identitami a osobními příběhy z různých částí světa.
4. „**Jak mohou naše rozdíly obohatit naše přátelství nebo spolupráci?**“
 - Tato otázka povzbuzuje studující k tomu, aby viděli hodnotu v odlišnosti a chápali ji jako zdroj síly ve spolupráci nebo mezilidských vztazích.
5. „**Co nám mohou rozdíly mezi námi ukázat o světě kolem nás?**“
 - Tato otázka pomáhá studujícím rozvíjet širší perspektivu na diverzitu a globální různost, čímž podporuje kulturní citlivost.
6. „**Jak by vypadalo, kdyby všichni byli stejní? Co bychom ztratili?**“
 - Tato otázka studující vybízí k zamyšlení nad významem rozmanitosti a její hodnotou pro společnost.
7. „**Jaké jsou naše společné lidské potřeby a hodnoty?**“
 - Pomáhá zaměřit pozornost na základní hodnoty a potřeby, které lidé sdílejí, bez ohledu na jejich fyzické nebo kulturní rozdíly.

Tyto otázky podporují hlubší reflexi a kritické myšlení, čímž napomáhají odstraňovat bariéry způsobené povrchním vnímáním rozdílů a posilují pocit sounáležitosti a empatie.

7

Obecně doporučujeme vytvářet **cvičení zaměřená na čtení a interpretaci informací z obrázků bez zobrazení osob**, pokud není záměrem cíleně posilovat pocit sounáležitosti mezi lidmi. V opačném případě totiž hrozí, že dojde ke sklouznutí ke stereotypnímu zobrazení, které může nejen přispět k nepochopení, ale také vést k vytváření předsudků a až k nenávisným postojům vůči určité skupině lidí.

Absence významných žen

→ Cvičení zobrazující pouze známé mužské osobnosti může vytvářet **zdání absence žen v dějinách či jejich bezvýznamnost**. Může také posilovat stereotyp, že ženy patří do soukromé sféry, tedy za zavřené dveře domovů. Mnoho žen se však aktivně podílelo a nadále se podílí na veřejném životě, jsou angažovanými občankami, veřejnými činitelkami, vědkyněmi, vynálezkyněmi, spisovatelkami, básničkami atd.

→ Zahrnutí ženských postav do cvičení může žákyním usnadnit vstup do různých povolání tím, že jim poskytne inspirativní vzory. Navíc to může vést k posílení respektu vůči ženám jak mezi žákyněmi, tak i mezi žáky.

8

Zeptejte se studujících, zda se mezi autory Národních listů objevovaly i ženy, a nabídněte jim, aby si tuto informaci ověřili na internetu. Poté je vyzvěte, aby v níže uvedeném seznamu zakroužkovali alespoň dvě spisovatelky, které do Národních listů skutečně přispívaly.

Správná odpověď: Karolína Světlá, Eliška Krásnohorská a Růžena Jesenská, Františka Heda Svobodová-Tůmová, Božena Viková-Kunětická

Karolína Světlá
Božena Němcová
Zdeňka Bezděková
Květoslava Podhradská
Eliška Krásnohorská
Věra Bartošková
Bohuslava Kecková
Apolena Rychlíková
Božena Viková-Kunětická
Saša Uhlová
Libuše Baudyšová
Františka Heda Svobodová-Tůmová
Marie Šedlbauerová
Marie Fabkovič
Eva Bešťáková
Božena Benešová
Růžena Jesenská

Název: Český jazyk 9 - pracovní sešit pro 9. ročník, 2. díl
Autorka: Lenka Bičanová et. al.
Vydavatelství: Nová škola, s.r.o.
Vydání 2021

Strana 3, cvičení 2

Cvičení se zaměřuje na významové vztahy mezi větnými členy. Věta, která slouží jako podklad pro toto cvičení zní: „Neruda a Hálek, básníci a prozaici 19. století, působili v Národních listech“. Cvičení je doplněno o ilustraci Jana Nerudy s novinami *Národní listy*, kde je podepsán jako autor.

10

11

12

13

14

15

9

Doporučujeme rozšířit cvičení o další věty, které zahrnují ženské postavy a zároveň umožní procvičovat významové vztahy mezi větnými členy.

Doporučujeme rozšířit cvičení zmiňující významné muže o některé ženy ze seznamů níže:

„Amelia Earhart, první žena, která přeletěla Atlantský oceán, inspirovala mnoho žen k tomu, aby se věnovaly letectví.“

„Malála Júsufzai, pákistánská bojovnice za lidská práva, která prosazovala vzdělání pro dívky, se stala symbolem odvahy a získala Nobelovu cenu za mír.“

„Virginia Woolf, autorka a feministická ikona, se ve svých dílech zaměřovala na vnitřní život a pocity postav.“

10 SEZNAM VÝZNAMNÝCH ČESKÝCH SPISOVATELEK

Tento seznam zahrnuje jak klasické autorky, jejichž díla tvoří základ české literatury, tak i moderní spisovatelky, které pokračují v rozvíjení českého literárního odkazu.

1. Božena Němcová (1820–1862)
 - Autorka slavného díla *Babička*, které se stalo ikonou české literatury. Němcová byla průkopnicí realismu a její práce odráží hluboké porozumění lidovým tradicím a hodnotám.
2. Karolina Světlá (1830–1899)
 - Představitelka tzv. vesnického realismu, známá svými příběhy o životě v Podještědí. Její nejznámější dílo, *Vesnický román*, zkoumá společenské a morální hodnoty.
3. Eliška Krásnohorská (1847–1926)
 - Spisovatelka, básnířka a feministka, která se podílela na založení dívčí školy Minerva. Byla známá svými básnickými sbírkami a také jako překladatelka.
4. Růžena Svobodová (1868–1920)
 - Významná autorka konce 19. a začátku 20. století. Její práce často zkoumala psychologické a sociální otázky, zejména ve vztahu k ženám.
5. Marie Majerová (1882–1967)
 - Její nejznámější dílo *Siréna* představuje realistický obraz dělnické třídy a průmyslové společnosti. Byla také aktivní v ženském hnutí.
6. Milena Jesenská (1896–1944)
 - Známa nejen jako novinářka a spisovatelka, ale i jako překladatelka Franze Kafky. Její práce reflektuje sociální problémy a osudy žen v první polovině 20. století.
7. Vlasta Pittnerová (1858–1926)
 - Autorka příběhů zaměřených na venkovský život, čerpala inspiraci z Vysočiny. Představitelka realistického popisu venkovské společnosti.
8. Viola Fischerová (1935–2010)
 - Moderní básnířka a překladatelka, která se soustředila na témata smrti, smutku a intimity. Byla spojena s generací tzv. šestatřicátníků.

11 SEZNAM VÝZNAMNÝCH ČESKÝCH CESTOVATELEK A OBJEVITELEK

Zde je seznam významných českých cestovatelek a objevitelek, které se proslavily svými cestami, výzkumy a přínosem k poznávání světa:

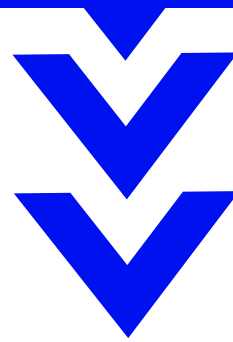
1. Věra Šťovíčková-Heroldová (1930–2015)
 - Česká novinářka a cestovatelka, která psala reportáže z různých koutů světa, včetně Asie, Afriky a Latinské Ameriky. Její cestovatelské články byly publikovány v mnoha prestižních časopisech.
2. Barbora Markéta Eliášová (1874–1957)
 - Spisovatelka a učitelka, která jako první Češka cestovala kolem světa. V letech 1912–1929 vykonala čtyři cesty do Japonska a také do jižní Afriky, jihovýchodní Asie a Austrálie, ze kterých vydala cestopisy i beletristická díla.
3. Eva Elstnerová (1904–1983)
 - Sportovkyně, řidička a cestovatelka, feministka, fotografka, kameramanka a průkopnice zastoupení žen v automobilismu. Ve 20. a 30. letech 20. století absolvovala společně s manželem celou řadu cestovatelských motoristických výprav po Evropě, Africe, Severní a Jižní Americe.
4. Lucie Kovaříková (1972)
 - Cyklistka, cestovatelka a germanistka. Proslavila se jako první Češka, která na kole objela svět.
5. Helena Šťastná (1920–2016)
 - Cestovatelka, grafička, fotografka a amatérská horolezkyně, která v roce 1948 vystoupila jako druhá Češka na vrchol Kilimandžára, a to společně s cestovatelem Jiřím Hanzelkou a Miroslavem Zikmundem.
6. Dominika Gawliczková (1992)
 - Již od 19 let absolvuje zahraniční cesty na svém malém motocyklu. Během svého cestování také vystudovala obor Automobilní a dopravní inženýrství. Své cesty popisuje v několika knihách, které napsala.

12 SEZNAM VÝZNAMNÝCH ČESKÝCH VĚDKYŇ: PŘÍRODNÍ VĚDY A TECHNICKÉ OBORY

1. Prof. RNDr. Blanka Říhová, DrSc. (1942)
 - Oblast: Biomedicína, imunologie
 - Renomovaná imunoložka, která se specializuje na vývoj nových léčiv v oblasti imunoterapie a farmaceutického výzkumu. Její práce měla zásadní vliv na léčbu nádorových onemocnění.
2. Doc. MUDr. Lucie Bačáková, CSc. (1959)
 - Oblast: Biomedicína
 - Špičková biomedicínská vědkyně ve Fyziologickém ústavu AVČR, držitelka prestižního ocenění Praemium Academiae.
3. PhDr. RNDr. Danuše Kvasničková, CSc. (1935)
 - Oblast: Geologie
 - Renomovaná geoložka, která se zabývala výzkumem sedimentárních hornin a geologickými procesy. Byla profesorkou na Univerzitě Karlově a vychovala řadu odborníků v oboru.
4. Prof. MUDr. Eva Syková, DrSc. (1944)
 - Oblast: Neurověda
 - Neuroložka a bývalá senátorka, známá svým výzkumem v oblasti neurodegenerativních onemocnění a kmenových buněk. Vede významné projekty zaměřené na léčbu poškození míchy a neurodegenerativních chorob.
5. RNDr. Jana Bielčíková, Ph.D. (1974)
 - Oblast: Částicová fyzika
 - Top vědkyně působící na Ústavu jaderné fyziky AVČR, vede Radu kolaborace STAR a kromě výzkumu se věnuje také výuce na Fakultě jaderné a fyzikálně inženýrské ČVUT v Praze.
6. Prof. Mgr. Jana Roithová, Ph.D. (1974)
 - Oblast: Chemie
 - Odbornice na fyzikální chemii a molekulární spektroskopii, jejíž výzkum se zaměřuje na pochopení chemických procesů na molekulární úrovni. Je profesorkou na Univerzitě Karlově.

13 SEZNAM VÝZNAMNÝCH ČESKÝCH VĚDKYŇ: HUMANITNÍ VĚDY, SPOLEČENSKÉ VĚDY A UMĚNÍ

1. Alice G. Masaryková (1879–1966)
 - Oblast: Sociologie a zdravotnictví
 - Zakladatelka Československého červeného kříže, významná sociální pracovnice, která přispěla k rozvoji sociální a zdravotní péče. Její práce měla velký vliv na zlepšení životních podmínek a zdraví obyvatel.
2. doc. Věra Sokolová, M. A., Ph.D. (1970)
 - Oblast: Sociologie a gender studies
 - Přední odbornice na genderová studia, která zkoumá otázky genderu a sexuality ve střední Evropě. Její výzkum přispívá k lepšímu pochopení společenských změn a genderové nerovnosti.
3. Prof. PhDr. Olga Lomová, CSc. (1957)
 - Oblast: Sinologie
 - Profesorka na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy a odbornice na čínskou literaturu a kulturu. Její práce zahrnuje překlady a výzkum čínských literárních textů.
4. doc. PhDr. Martina Hřebíčková, Dr., DSc. (1963)
 - Oblast: Psychologie
 - Patří k nejproduktivnějším sociálním vědkyním u nás, soustřeďuje se především na výzkumy v psychologii osobnosti a sociální psychologii.
5. doc. Mgr. et Mgr. Hana Macháčková, Ph.D.
 - Oblast: Výzkum internetu a společnosti
 - Odbornice na kyberpsychologii, ve svém výzkumu zaměřuje například na kyberagresi, online komunity, zdraví a celkovou životní pohodu.
6. Ludmila Vachtová (1933–2020)
 - Oblast: Dějiny umění a teorie umění
 - Historička a teoretička umění, výtvarná kritička, která významně přispěla k rozvoji české umělecké scény. Její odborné texty a výzkum ovlivnily generace umělců a teoretiků.

14 SEZNAM VÝZNAMNÝCH ČESKÝCH POLITIČEK

1. Milada Horáková (1901–1950)
 - Role: Právnička, politička, oběť komunistického režimu
 - Významná politička, která se zasazovala o práva žen a sociální spravedlnost. Byla jedinou ženou popravenou v rámci politických procesů 50. let v Československu.
2. Františka Plamínková (1875–1942)
 - Role: Senátorka, feministka, zakladatelka Ženské národní rady
 - Bojovnice za práva žen a první česká senátorka, která se aktivně podílela na prosazování volebního práva žen a jejich rovnoprávnosti.
3. Dagmar Burešová (1929–2018)
 - Role: Právnička, politička, bývalá ministryně spravedlnosti
 - Po roce 1989 se stala jednou z prvních českých političek v nové demokracii. Působila jako předsedkyně České národní rady a obhájkyň v případě disidentky Milady Horákové.
4. Hana Kordová Marvanová (1962)
 - Role: Právnička, politička
 - Aktivní politička a právnička, která se zasazovala o lidská práva a demokratické hodnoty. Byla jednou z vůdčích osobností po Sametové revoluci a poslankyní Parlamentu ČR.
5. Miroslava Němcová (1952)
 - Role: Politička, bývalá místopředsedkyně Poslanecké sněmovny
 - Významná politička ODS, která byla místopředsedkyní Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR a je známá svou obhajobou demokratických hodnot a občanských práv.
6. Marie Benešová (1948–2024)
 - Role: Právnička, politička, bývalá ministryně spravedlnosti
 - Významná právnička a politička, která působila jako ministryně spravedlnosti a státní zástupkyně. Byla klíčovou postavou v justičních reformách.
7. Danuše Nerudová (1979)
 - Role: Ekonomka, politička, kandidátka na prezidentku
 - Bývalá rektorka Mendelovy univerzity v Brně a kandidátka na prezidentku České republiky v roce 2023. Zaměřuje se na otázky ekonomické spravedlnosti a rovnosti. Je poslankyní Evropského parlamentu.

Tento seznam představuje české političky, které měly významný vliv na formování politiky a společnosti v různých obdobích české historie.

15 SEZNAM VÝZNAMNÝCH ČESKÝCH PODNIKATELEK

1. Eliška Junková (1900–1994)
 - Oblast: Automobilový průmysl a motorsport
 - Slavná automobilová závodnice a podnikatelka, která se po ukončení závodní kariéry věnovala podnikání v automobilovém průmyslu a propagaci motorismu v Československu.
2. Michaela Bakala (1971)
 - Oblast: Média a filantropie
 - Podnikatelka a filantropka, spoluvlastnice mediální skupiny Economia, aktivně se podílí na filantropických projektech v oblasti vzdělávání a kultury.
3. Eva Jiřičná (1939)
 - Oblast: Architektura a design
 - Světově uznávaná architektka a podnikatelka, známá pro své interiéry a návrhy proslulých značek.
4. Simona Kijonková (1977)
 - Oblast: Logistika a technologie
 - Zakladatelka a ředitelka společnosti Zásilkovna, lídryně v oblasti logistiky a e-commerce v Česku.
5. Jana Ryšlinková (1951)
 - Oblast: Informační technologie
 - Matematika, vysokoškolská pedagožka, průkopnice v oblasti technologií v České republice.
6. Olga Kupec (1975)
 - Oblast: Strojírenský průmysl
 - Stojí v čele úspěšné slévárenské firmy Abydos, která se specializuje na zpracování odlitků pro strojírenský průmysl.

Tento seznam představuje české podnikatelky, které se výrazně prosadily v různých oborech a svou činností ovlivnily český podnikatelský prostor.

Nereálný obraz uklízení a praní

- Ilustrace může vytvářet **nereálný obraz domácích prací**. Většina lidí, ať už žen nebo mužů, nemá při domácích pracích možnost ležet na lehátku a pít kávu. Taková prezentace může zkreslovat realitu domácí práce a snižovat vnímání její náročnosti a hodnoty.
- Děti, které pracují s textem popisujícím stereotypní rozdělení domácích prací, si mohou zafixovat, že **určité role a činnosti jsou „přirozeně“ určené pro ženy a jiné pro muže**, což může omezit jejich pohled na budoucí možnosti a volby.

Název: Český jazyk 7 - pracovní sešit, 1. díl

Autorka: Lenka Bičanová et. al.
Vydavatelství: Nová škola, s.r.o.
Vydání 2022

Strana 15, cvičení 9

Cvičení se zaměřuje na určení slovního druhu podtržených slov. Cvičení zahrnuje mimo jiné také věty „Maminka suší prádlo venku na slunci.“ nebo „Tatínek bílí sklep vápnem.“ A je doplněno o ilustraci zobrazující usměvavou ženu, která leží na lehátku a pije kávu, zatímco za ní je pověšené prádlo.

16

Doporučujeme cvičení zaměřená na neviditelnou domácí práci doplnit o cvičení s textem níže. Na doplňování y,ý/i,í (verze 1) nebo alternativně lze použít na určení slovních druhů (verze 2).

Verze 1: Ženy ob_čejně tráví v průměru 74 hodin týdně domácími pracem_ (např. um_váním nádobí, v_sáváním, zvelebováním příb_tku) a v_chovou dětí a péčí o ně (např. vařením s_nům a dcerám). Každý b_strý člověk si m_slí, že je to potřebná, ale bohužel nev_ditelná práce. Pokud by měl tyto činnosti v_konávat placený pomocník či pomocnice, stálo by to ročně téměř 950 000 Kč.

Verze 2: Ženy tráví v průměru 74 hodin týdně domácími pracemi a péčí o děti. Kdyby měl tuto činnost vykonávat placený pomocník nebo pomocnice, stálo by to ročně téměř 950 000 Kč, uvádí pojišťovna Legal & General.

17

Doporučujeme doplnit cvičení, která doplňují stereotypní rozdělení práce mezi ženami a muži, také o další - nestereotypní:

„Tatínek místo vaření utírá prach na poličce.“

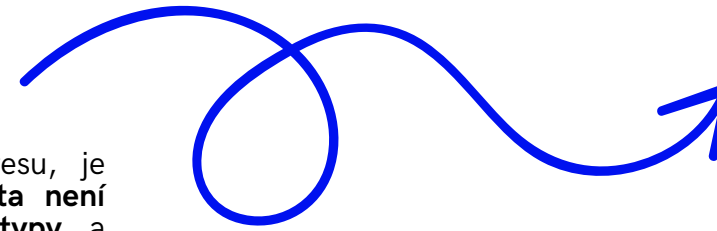
„Maminka nastoupila na nové místo vedoucí pobočky.“

Obecně doporučujeme doplnit obrázky, které zobrazují nahotu, vyzývavé oblečení či pozice těla atp., o cvičení digitálních kompetencí s internetem či AI tak, aby studující získali **reálný náhled na daný jev**, v námi zmíněném případě jde o prožívání stresu.

Objektivizace ženských těl

→ Zobrazení spoře oděné mladé ženy v kontextu cvičení, které se věnuje stresu, je příkladem objektivizace žen. Takovéto **vizuální zpracování, kde nahota není předmětem probíraného tématu, může posilovat sexistické stereotypy** a redukovat ženu na objekt fyzického vzhledu, čímž odvádí pozornost od hlavního obsahu textu. Prezentace žen tímto způsobem vede k prohlubování kulturních norem, které hodnotí ženy především podle jejich vzhledu, místo toho, aby zdůrazňovaly jejich vnitřní kvality nebo schopnosti.

→ Žactvo druhého stupně ZŠ je ve věku, kdy je důležité vyvíjet empatii a porozumění komplexním problémům. Používání obrázků, které mohou být vnímány jako nevhodné nebo senzacechtivé, může **narušit jejich schopnost konstruktivně a kriticky přemýšlet o tématech, jako je stres**.

Mohou to být například:

- Ilustrační obrázky: Zobrazení různých situací, kde se lidé mohou cítit pod tlakem, jako je studium, práce na projektu, sportovní výkony nebo mezilidské vztahy.
- Edukační grafika: Infografiky, které ukazují různé příznaky stresu a způsoby, jak se s ním vyrovnat.

Návrh cvičení:

Pracujte ve dvojicích s nástroji AI a vygenerujte co nejvíce realistický obrázek, který ilustruje tento text:

„V životě nás potká mnoho překážek a náročných situací, např. konflikty s lidmi, nemoc, nahromadění práce, nadměrný hluk, finanční problémy, hodně učení apod.“

Název: ČESKÝ JAZYK pro 8. ročník
Autorka: Jaromíra Kvačková a kolektiv
Vydavatelství: NOVÁ ŠKOLA, s.r.o.
Vydání 2015

Strana 17, cvičení 3

Cvičení se zaměřuje na rozlišování vět jednoduchých a souvětí v textu, který se věnuje tématu stresu - jak stres vypadá, jak se projevuje a jak jej adresovat. Cvičení je doplněné ilustrativním obrázkem mladé, spoře oblečené, rozrušené ženy ve výtahu.

Vhodnou variantou by bylo například zahrnout ilustraci, která by přispěla k lepšímu pochopení stresu a jeho projevů. Díky tomu by byli žáci a žákyně schopní rozeznat, co se s jejich tělem děje a jak sobě nebo lidem ve svém okolí mohou se zmírněním projevů stresu pomoci. Zároveň by se vyhnuly nevhodným nebo zjednodušeným reprezentacím složitých problémů.

NEJČASTĚJŠÍ PŘÍZNAKY ÚZKOSTI

Třes rukou

Bušení srdce

Tlak na hrudi

Pocit sevřeného žaludku

Pocit napětí

Ztuhlé svaly

Zdroj: <https://www.brainmarket.cz/nase-novinky/jak-se-zbavit-uzkosti-jak-prekonat-uzkost/>

Významné ženy: Zredukovány na manželky a matky

→ Učebnice obsahuje úryvek z kuchařky Magdaleny Dobromily Rettigové. Kromě hledání čísel a jmen v textu se dodatečná cvičení soustředí také na porovnání receptu z 19. století a současných receptů. **Je zde tak nevyužitý potenciál dozvědět se více o samotné M. D. Rettigové, přestože o životech jiných mužských autorů učebnice pojednává.**

→ Současná cvičení zaměřená na **historicky významné ženy často postrádají širší pohled na jejich přínos a přesah mimo tradiční genderové role**, které bývají zjednodušeny na rodinnou či domácí sféru. Významné ženy české historie jsou tak mnohdy prezentovány především jako autorky kuchařek, manželky nebo matky, zatímco jejich role jako aktivních účastnic veřejného života, přispěvatelek k české kultuře, vzdělání, politice či vědě je opomíjena. Tímto způsobem dochází k podceňování jejich skutečného historického vlivu a přínosu, což vede k neúplnému pochopení jejich významu v kontextu národní identity či boje za práva žen.

Název: ČESKÝ JAZYK pro 9. ročník

Autorka: Jaromíra Kvačková a kolektiv

Vydavatelství: NOVÁ ŠKOLA, s.r.o.

Vydání 2020

Strana 41, cvičení 1

Cvičení se zaměřují na rozbor gramatických prvků v historickém textu a porozumění zastaralým výrazům. Žactvo srovnává starý recept s dnešními recepty.

20

Doporučujeme cvičení zabývající se významnými ženami, jako je např. Magdalena Dobromila Rettigová, rozšířit tak, aby **zahrnovalo více reálií přesahující jejich role manželek a matek**. Žactvem 9. tříd by měla být např. zmíněná Rettigová vnímána nejen jako autorka kuchařky, ale také jako významná vlastenka, která bojovala za český jazyk, kulturu a vzdělávání žen.

21

Tento přístup přispěje nejen k většímu zájmu o slavné ženy v české historii, ale také ke snížení nerovnováhy v zastoupení konkrétních ženských osobností v učebnicích. Pomocí cvičení níže se žáci a žákyně **učí vyhledávat relevantní informace pro pochopení historického kontextu**. Díky tomu mohou také lépe reflektovat, proč je v kánonu literárních děl méně ženských autorek než mužských, a pochopit postavení žen v tehdejší společnosti.

S využitím internetu či AI najdete informace o Magdaleně Dobromile Rettigové. Odpovězte na následující otázky:

- Čím je autorčino dílo *Domácí kuchařka* vydané v roce 1826 unikátní?

Odpověď: Obsahuje nejen recepty, ale také praktické rady pro vedení domácnosti. V té době byla tato kuchařka velmi důležitá, protože nabízela dostupné a praktické recepty pro tehdejší české domácnosti. Rettigová propagovala českou kuchyni a pomáhala lidem lépe hospodařit v domácnosti, což mělo i vzdělávací charakter, zejména pro ženy. „Dobře vychované dívky“ se totiž mohly v 18. a 19. století rozvíjet pouze tvůrčím způsobem, což byla hudba a výtvarné umění. Vzdělání se jim dostalo pouze základní pětileté.

- Proč je M. D. Rettigová významnou osobností českého národního obrození?

Odpověď: Rettigová byla aktivní součástí **českého národního obrození**. Psala nejen kuchařky, ale také básně, povídky a hry. Většina jejích literárních děl byla zaměřena na ženy, domácnost a výchovu. Podporovala myšlenku, že ženy by měly být vzdělané, nejenom v domácích pracích, ale i v kultuře a češtině.

V době Rettigové nebyl český jazyk vnímán jako rovnocenný s němčinou, která byla tehdy oficiálním jazykem v českých zemích. Rettigová svou prací přispívala k rozvoji českého jazyka, a tím i národní identity.

- Jak se Rettigová podílela na vzdělávání žen?

Odpověď: Rettigová věřila v důležitost vzdělání pro ženy. I když se tehdy neprosazovalo středoškolské ani vysokoškolské vzdělání pro ženy, Rettigová podporovala vzdělávání dívek v praktických i kulturních oblastech, aby byly samostatné a rozumně vedly domácnost. Organizovala dívčí spolky, kde se ženy učily nejen hospodaření, ale i číst a psát v češtině, což bylo v době, kdy němčina dominovala, důležité pro udržení české kultury. Její práce ovlivnila nejen kulturu jídla, ale také postavení žen ve společnosti, což bylo důležité pro českou historii.

Nevhodné výrazy pro osoby žijící s postižením

→ Osoby žijící s postižením jsou nedílnou součástí společnosti, proto je vhodné a žádoucí je také zahrnovat do obsahu učebnic. Je však třeba upozornit na to, že je zcela NEvhodné používat slovní spojení, jako je „tělesně postižený člověk“, „nevidomý“ nebo „vozíčkář“ (v ještě horším případě „slepý“ nebo „hluchoněmý“). Zkratka **není vhodné klást důraz primárně na omezení, postižení nebo znevýhodnění**.

→ Zcela nepřijatelné je používat spojení „člověk trpící postižením“, protože **postižení vůbec nemusí znamenat utrpení** ani životní katastrofu. Stejně tak se nedoporučuje používat spojení „člověk trvale upoutaný na vozík“.

Namísto toho je vhodné užívat jazyk, který upřednostňuje především důraz na pozornost a respekt vůči člověku → takzvaná zásada „people first“, tedy „v první řadě jsme všichni lidé“. Proto se mají používat raději spojení jako „člověk s tělesným postižením“, „člověk s postižením zraku“, „osoba na vozíku“ atd.

22

Doporučujeme doplnit cvičení v učebnici o následující úkol. Jak by měla být věta napsána korektně tak, aby v ní byla uplatněna zásada „člověk na prvním místě“?

Správné odpovědi:

K textu 156/14-16

Po schodech sestupoval člověk s handicapem. / Po schodech sestupoval člověk žijící s tělesným postižením.

K textu 153/14

Horké podmínky nejhůře snášejí staří lidé, malé děti a lidé se zdravotním postižením.

23

Název: ČESKÝ JAZYK pro 9. ročník

Autorka: Jaromíra Kvačková a kolektiv

Vydavatelství: NOVÁ ŠKOLA, s.r.o.

Vydání 2020

Strana 156, výchozí text ke cvičením 14-16

Cvičení pojednává o vnímání teplotních podmínek člověkem. Vysvětluje, jak termoreceptory v kůži ovlivňují náš pocit horka či chladu, popisuje stav tepelné pohody a faktory, které ji ovlivňují (teplota, vlhkost vzduchu, rychlost větru a sluneční záření). Upozorňuje také na zvýšené riziko přehřátí pro zranitelné skupiny, jako jsou starší lidé, malé děti a „zdravotně postižení lidé“.

Jiné cvičení je zaměřeno na ověření, zda studující dokáží správně identifikovat informace, které odpovídají výchozímu textu. Jednou z testovacích možností pak je „Po schodech sestupoval handicapovaný člověk.“

Doporučujeme cvičení zabývající se správným pochopením informací z textu doplnit o následující cvičení:

Přečtěte si text z odkazu <https://sancedetem.cz/jak-se-vyjadrovat-o-lidech-s-postizenim#clovek> a následně rozhodněte o každém z následujících tvrzení, zda odpovídá informacím obsaženým ve výchozím textu (ANO), či nikoliv (NE).

1.

- Přístup zaměřený na člověka je v pomáhajících profesích rozšířený od roku 1990.
- People First Language kladě důraz na postižení a omezení člověka.
- Výraz „osoby se zdravotním postižením“ je v současnosti standardním označením v úřední a mediální komunikaci.
- Tělesné postižení je jediným druhem zdravotního postižení, které je zahrnuto pod souhrnným pojmem zdravotní postižení.
- Označení jako „tělesně postižený“ nebo „nevidomý“ jsou v souladu s přístupem zaměřeným na člověka.
- Lidé s tělesným postižením nemohou být zdraví.

Správné odpovědi: A) NE, B) NE, C) ANO, D) NE, E) NE, F) NE

2.

- Spojení člověk se speciálními potřebami je běžné především v anglicky mluvících zemích.
- Lidé s postižením mají potřeby, které jsou výrazně odlišné od běžných lidských potřeb.
- Speciální potřeby lidí s postižením se týkají způsobu, jakým jsou jejich potřeby uspokojovány.
- Termín děti, žáci a studenti se speciálními vzdělávacími potřebami je součástí české školské legislativy od roku 2004.
- Termín člověk se speciálními potřebami přesně vystihuje potřeby lidí s postižením.

Správné odpovědi: A) ANO, B) NE, C) ANO, D) ANO, E) NE

Chybí významné osobnosti z oblasti disability*

V učebnicích často chybí významné osobnosti z oblasti disability, což přispívá k přehlížení této části společnosti. V rámci naší zprávy *Reflexe diversity: Analýza reprezentace identit ve vybraných českých učebnicích* je přítomnost reprezentací ať už mentálních či tělesných postižení vzácná. Ze všech případů z vybraných učebnic zde bylo pouze 0,28 % z nich nějakým způsobem spojeno s postižením, z těchto 0,28 % nebyl ani jeden případ v žádné ze sledovaných učebnic matematiky. Přítomnost osobností s postižením by mohla žákům a žákyním nabídnout pozitivní příklady úspěchu, překonávání překážek a zapojení do veřejného a kulturního života. Učebnice by měly zahrnovat nejen „obyčejné“ příběhy z každodenního života lidí s postižením, ale také významné osobnosti, které inspirovaly svým přínosem v různých oblastech, od sportu po vědu a umění. Absence těchto vzorů vede k marginalizaci lidí s postižením a omezuje jejich reprezentaci jako plnohodnotných členů a členek společnosti.

* Disabilita (z angl. výrazu *disability*, tj. nezpůsobilost, handicap) znamená omezení, až znemožnění některých fyzických, psychických nebo sociálních funkcí a činností jedince – například kvůli nějakému onemocnění či jinému znevýhodnění.

24 SEZNAM VÝZNAMNÝCH OSOBNOSTÍ Z ČESKÉ REPUBLIKY V OBLASTI DISABILITY

Zde je rozšířený seznam významných osobností z České republiky, které se prosadily v oblasti disability a přispěly k rozvoji povědomí o právech a integraci lidí se zdravotním postižením:

1. Běla Hlaváčková (1976)
 - Oblast: Sport
 - Paralympionička a úspěšná plavkyně s tělesným postižením, držitelka několika paralympijských medailí.
2. Jiří Ježek (1974)
 - Oblast: Sport
 - Jeden z nejúspěšnějších paralympioniků na světě, který získal mnoho zlatých medailí na paralympijských hrách v cyklistice.
3. Jana Hrdá (1952-2014)
 - Oblast: Aktivismus a práva lidí se zdravotním postižením
 - Aktivistka a bývalá předsedkyně Národní rady osob se zdravotním postižením, zasazující se o rovné příležitosti.
4. David Drahonínský (1982)
 - Oblast: Sport
 - Český tělesně handicapovaný lukostřelec, držitel zlaté a stříbrné medaile na paralympijských hrách.
5. Kateřina Maxová (1974)
 - Oblast: Aktivismus a charita
 - Zakladatelka nadace Dobrý skutek, která podporuje děti a dospělé se zdravotním postižením a aktivně se věnuje osvětě.
7. Jan Potměšil (1966)
 - Oblast: Herectví a aktivismus
 - Český herec, který se po těžkém úrazu stal aktivistou za práva lidí se zdravotním postižením a věnuje se umělecké a veřejné činnosti.
8. Martin Kovář (1967)
 - Oblast: Sport
 - Bývalý fyzicky handicapovaný plavec, držitel několika medailí z paralympijských her, inspirativní osobnost v oblasti českého parasportu.

25 SEZNAM SVĚTOVÝCH OSOBNOSTÍ SE SMYSLOVÝM ČI MENTÁLNÍM POSTIŽENÍM NEBO S DUŠEVNÍ PORUCHOU

Zde je seznam osobností s mentálním postižením nebo odlišným smyslovým a zdravotním postižením:

1. Chris Burke (1965-)

- Oblast: Herectví a aktivismus
- Herec s Downovým syndromem, proslulý rolí Corkyho v seriálu *Life Goes On*. Aktivně se věnuje boji za práva lidí s Downovým syndromem a stal se symbolem pro komunitu lidí s mentálním postižením.

2. Helen Keller (1880–1968)

- Oblast: Aktivismus a vzdělávání
- Neslyšící a nevidomá americká spisovatelka, přednášející a aktivistka, která se stala jednou z nejznámějších obhájkyň práv lidí se zdravotním postižením.

3. John Forbes Nash (1928–2015)

- Oblast: Matematika
- Slavný matematik se schizofrenií, který získal Nobelovu cenu za ekonomii za své práce v teorii her. Jeho životní příběh, plný boje s duševní poruchou, byl ztvárněn ve filmu „Čistá duše“.

4. Vincent van Gogh (1853–1890)

- Oblast: Umění
- Slavný nizozemský malíř, který je považován za jednoho z největších umělců všech dob. Měl duševní problémy, pravděpodobně bipolární poruchu nebo schizofrenii, což ovlivnilo jeho život i tvorbu. Navzdory svým psychickým problémům vytvořil ikonická díla, která jsou dnes uznávána po celém světě.

5. Ludwig van Beethoven (1770–1827)

- Oblast: Hudba
- Jeden z nejvýznamnějších skladatelů všech dob. Beethoven začal ztrácet sluch ve svých dvaceti letech a v pozdějších letech byl zcela hluchý, což pravděpodobně vedlo k jeho izolaci a depresím. I přes své zdravotní problémy vytvořil některá ze svých nejslavnějších děl.

6. Virginia Woolf (1882–1941)

- Oblast: Literatura
- Britská spisovatelka a průkopnice modernistické literatury, která byla známá svými experimenty s literární formou. Woolfová měla bipolární poruchou a její boj s duševními problémy byl silně reflektován v její tvorbě. Její díla, jako například *K majáku* a *Orlando*, jsou dnes považována za klasiky.

7. Frida Kahlo (1907–1954)

- Oblast: Umění
- Mexická malířka, která se proslavila svými výraznými a osobními autoportréty. Kahlo trpěla dlouhodobými zdravotními problémy a chronickou bolestí způsobenou vážným zraněním. Její dílo zkoumá identitu, tělesnost a bolesti, čímž zaujímá zvláštní místo v umělecké historii.

8. Emily Dickinson (1830–1886)

- Oblast: Literatura
- Americká básnířka, která se proslavila svými introspektivními a často melancholickými básněmi. Dickinsonová měla úzkostné poruchy a byla velmi izolovaná, což se odráželo v její poezii. Její díla byla uznána až po její smrti, ale dnes je považována za jednu z nejvýznamnějších amerických básnířek.

9. John Clare (1793–1864)

- Oblast: Poezie
- Anglický básník, známý svou láskou k přírodě a venkovskému životu. Clare strávil poslední roky svého života v psychiatrické léčebně, kde měl těžké psychické problémy, pravděpodobně schizofrenii. Jeho poezie je dnes oceňována pro svou citlivost a hloubku.

10. Howard Hughes (1905–1976)

- Oblast: Podnikání a letectví
- Americký průmyslník, filmový producent a letecký průkopník, který měl obsedantně-kompulzivní poruchu (OCD). Hughes se postupem času stále více izoloval a jeho psychické problémy ho silně ovlivnily. I přes své duševní problémy zanechal výrazný otisk v oblasti letectví a filmu.

11. Clara Schumann (1819–1896)

- Oblast: Hudba
- Významná německá klavíristka a skladatelka, která hrála klíčovou roli v hudebním životě 19. století. Navzdory osobním a zdravotním výzvám, včetně psychických potíží, měla obrovský vliv na evropskou hudební scénu.

Chybí reprezentace osobností s neurodiverzitou

26

26 SEZNAM SVĚTOVÝCH OSOBNOSTÍ S NEURODIVERZITOU

→ Neurodiverzita je koncept, který zdůrazňuje, že neurologické rozdíly, jako například autismus, ADHD, dyslexie, dysgrafie, Touretteův syndrom a další, jsou přirozenou součástí lidské rozmanitosti a neměly by být považovány za nemoci nebo poruchy, které je třeba léčit, ale spíše za odlišné způsoby myšlení, vnímání světa a interakce s okolím. Tento přístup podporuje respektování a pochopení lidí s těmito neurologickými odlišnostmi a zaměřuje se na jejich schopnosti a potenciál místo na vnímání jejich odlišnosti jako deficitu. Neurodiverzita je často spojována s hnutím za práva a inkluzi lidí s těmito neurologickými odlišnostmi ve společnosti.

→ Absence neurodiverzity v učebnicích představuje závažný nedostatek, který má negativní dopad na povědomí studujících o této důležité části lidské rozmanitosti. Učebnice, které se nezaměřují na reprezentaci lidí s neurologickými odlišnostmi, jako je autismus, ADHD, dyslexie a další, přispívají k udržování stereotypů a k nepochopení těchto lidí. Neurodiverzita je přirozenou součástí společnosti a její ignorování v učebních materiálech ochuzuje studující o důležité znalosti, které by mohly podpořit empatii, respekt a inkluzi.

→ Chybějící příklady neurodivergentních osobností a vysvětlení jejich přínosu ke společnosti brání studujícím v pochopení rozmanitosti myšlení a talentů, které lidé s těmito odlišnostmi mají. Integrace příběhů, zkušeností a úspěchů neurodivergentních lidí by měla být součástí výuky, aby ukázala, že odlišné způsoby myšlení mohou být přínosné a inspirativní. To by zároveň pomohlo snížit stigma spojené s těmito odlišnostmi a vytvořilo prostředí, které je otevřené a respektující vůči všem.

1. Temple Grandin (1947)
 - Oblast: Aktivismus a věda
 - Profesorka, vědkyně a aktivistka, známá svými průkopnickými pracemi v oblasti chovu hospodářských zvířat a autismu. Je považována za jednu z nejvlivnějších postav v oboru neurodiverzity a jejímu životu je věnován film, který přiblížil její zkušenosti s autismem široké veřejnosti.
2. Stephen Wiltshire (1974)
 - Oblast: Umění
 - Britský umělec s autismem, který si získal světovou proslulost svou schopností detailně kreslit rozsáhlé panoramatické pohledy na města pouze z paměti. Jeho díla jsou vystavována na mezinárodní úrovni a jeho umělecké schopnosti fascinují odborníky i veřejnost.
3. Jessica-Jane Applegate (1996)
 - Oblast: Plavání
 - Britská paralympionička s autismem, která dosáhla významného úspěchu, když získala zlatou medaili na Paralympijských hrách. Její sportovní kariéra a úspěchy přispěly ke zvýšení povědomí o schopnostech lidí s autismem a staly se inspirací pro další sportovce.
4. Satoshi Tajiri (1965)
 - Oblast: Videoherní průmysl
 - Japonský vývojář videoher a autor konceptu Pokémonů, který měl obrovský dopad na globální herní kulturu. Tajiri, který má Aspergerův syndrom, se stal jedním z nejvlivnějších japonských tvůrců videoher a jeho práce inspiruje fanoušky po celém světě.
5. Greta Thunberg (2003)
 - Oblast: Aktivismus (klimatická změna)
 - Švédská klimatická aktivistka, která se stala globálním symbolem boje proti klimatické změně. Má Aspergerův syndrom a její aktivismus, který začal protesty před švédským parlamentem, inspiroval miliony lidí k účasti na hnutích za ochranu klimatu po celém světě.
6. Whoopi Goldberg (1955)
 - Oblast: Herectví a komedie
 - Slavná americká herečka, komička a moderátorka s diagnózou dyslexie. Goldberg patří mezi velmi úspěšné umělce a je držitelkou cen Emmy, Grammy, Oscara a Tony, což z ní činí jednu z mála osob, které získaly všechna hlavní ocenění v zábavním průmyslu.

Osoby s postižením: Pozornost zasloužená pouze nadprůměrností

V učebnicích se objevuje trend, při kterém jsou osoby s postižením prezentovány dvojím způsobem. První způsob prezentuje osoby, které „něčeho dosáhly i přes své postižení“ nebo jsou v něčem nadprůměrní, a to i v porovnání s lidmi žijícími bez postižení. V druhém způsobu se jedná o to, že je k osobám s postižením v učebnicích přistupováno jako k někomu, kdo potřebuje péči. Obecně však **chybí příběhy, texty a cvičení, které by ukazovaly osoby s postižením v rovině „obyčejného, každodenního života“**.

Název: ČESKÝ JAZYK pro 9. ročník, pracovní sešit

Autorka: Jaromíra Kvačková a kolektiv
Vydavatelství: Nová škola
Vydání 2020

Strana 22, výchozí text F

Cvičení zpracovává téma vědeckých přínosů
Stephena Hawkinga.

Tím, že se příběhy představí z perspektivy osob žijících s postižením, učebnice podporují empatii a představují tyto osoby jako plnohodnotné členy/členky společnosti s vlastními zkušenostmi, přáními a dovednostmi. Citlivé a respektující zobrazení zabráni stereotypizaci a ukáže, že **postižení není hlavní identita, ale jedna z mnoha charakteristik člověka**. Prezentace příběhů s důrazem na jiné charakteristiky, jako jsou například koníčky, zaměstnání či oblíbený seriál, tak podpoří vnímání osob s postižením jako komplexních osobností a nebude přílišně upozorňovat na odlišnost.

27

Simono, o jaký hendikep se u vás přesně jedná?

Postižení mám od narození. Jedná se o Robertsův syndrom, se kterým se nedá bohužel nic dělat, lékaři si s tím nevědí moc rady. Ale naučila jsem se s tím žít a nikdy jsem necítila, že bych byla se sebou nespokojená. Dále mám vrozenou srdeční vadu, kterou mám dědičnou, k tomu mám ještě afunkci levé ledviny, operovaný mám také rozštěp patra. Nemůžu mít děti, i když se mezi nimi často pohybuji.

Co vám nejvíce pomáhá po fyzické i psychické stránce?

Nejvíce mi pomáhá, když mě skoro nic nebolí, mám oblíbenou jednu masážní vanu, ve které moc ráda relaxuji, a odplaví se ze mě všechny trable a starosti. Vždyť voda přeci léčí. Dále je pro mě důležité být v klidu a snažím se nezatěžovat si hlavu negativními věcmi, jako jsou třeba zpravodajské kanály v televizi a tak.

Ráda se sejdu se svými přáteli a posedíme společně u dobrého jídla a pití. Ráda také navštěvuji divadla nebo kina či zajdu na koncert. A chodím se dívat na dračí lodě, vylévám z nich vodu a občas mám pozorovací talent, takže vidím, zda je například hlava dračí lodě v rovině či nikoliv. Holky z posádky se jménem DB Tragedky mě přivedly právě k dračím lodím, spolupracuji s nimi už 16 let a věřím, že s nimi ještě budu i nadále spolupracovat, jelikož mě to velice naplňuje a baví.

To je docela hodně aktivit z různých polí. Kdo vám nejvíce pomáhá a jak?

Nejvíce mi pomáhají moji kamarádi a nejbližší, se kterými můžu být. Dále rodina a kolegyně v práci – pracuji jako švadlena v neziskové organizaci Borůvka. Pomáhají mi tam dostat se do dobré nálady, podpoří mě, když potřebuji a když nemám svůj den. Ráda si s nimi zajdu i třeba na dobré jídlo.

Zdroj: <https://www.flowee.cz/zdravi/14108-postizeni-mam-od-narozeni-ale-naucila-jsem-se-s-tim-zit-jsem-rada-ze-nemusim-byt-zavisla-na-druhych-rika-simona-kofronova> (zkráceno)

28

Přečtěte si úryvek z rozhovoru s paní Simonou Kofroňovou a odpovězte na otázky:

- Jak se Simona zapojuje do činnosti spojené s dračími loděmi?
- Jaký význam má tato aktivita pro Simonu?
- Podstoupila ve svém životě nějakou operaci? Pokud ano, jakou?
- Jakou profesi vykonává paní Simona?

Zamyslete se:

- Co vám pomáhá v běžném životě udržovat se v pohodě po psychické a fyzické stránce?

Vyhledejte na internetu:

- Proč se dračím lodím říká „dračí“?
- Je závod dračích lodí součástí paralympiády?

Odpovězte na gramatické otázky:

- Nahradte slova *talent*, *relaxovat*, *hendikep*, *kolegyně* vhodným synonymem.
- Najděte v textu všechna příslovečná určení místa.
- Najděte v textu příslovečná určení času.

Homosexualita jako téma k diskuzi

→ **Homosexualita a LGBT témata nejsou v učebnicích téměř reprezentovaná a pokud ano, jsou umístěna spíše na konec učebnic**, což může vytvářet dojem, že jsou méně důležitá než ostatní témata, a tím jsou marginalizována a trivializována. Místo toho by LGBT otázky měly být začleněny do širšího kontextu lidských práv, historie a společnosti, aby se staly přirozenou součástí výuky. Tím by se podpořila větší inkluze a porozumění diverzitě, a zároveň by se zamezilo vnímání tohoto tématu jako okrajového nebo doplňkového.

→ Pokud už jsou **homosexualita a LGBT témata prezentována v učebnicích, bývají spíše umístěny vedle problémů, jako je gamblersství nebo jiné negativní sociální jevy, což může neúmyslně naznačovat, že jde o něco patologického nebo nesprávného**. Tento kontext může posilovat negativní vnímání LGBT lidí jako "problému", místo aby se s nimi zacházelo jako s plnoprávnými členy společnosti, kteří mají stejná práva.

→ **LGBT témata jsou někdy vybrána pro cvičení zaměřující se na diskuzi**. Pokud se téma prezentuje jako otázka pro debatu, může to vyvolat dojem, že je legitimní zpochybňovat základní lidská práva LGBT lidí nebo jejich identitu. Kromě toho je na vyučující kladena velká odpovědnost správně řídit tuto diskuzi, což vyžaduje hluboké porozumění, citlivost a odborné znalosti o LGBT problematice. Pokud vyučující nejsou na tyto diskuze dostatečně připraveni, hrozí, že se diskuze nebudou vést konstruktivně a mohou se stát prostorem pro šíření předsudků.

Název: Český jazyk: pracovní sešit pro základní školy a víceletá gymnázia

Hlavní autorka: Zdeňka Krausová
Vydavatelství: Fraus
Vydání 2015

Strana 71, cvičení 2

Cvičení se zaměřuje na nabídku námětů pro diskuzi. Jmenovitě představuje téma homosexualita, coming out, registrované partnerství a gamblersství. K tématu lgbt nabízí dva krátké osobní příběhy a informaci o legislativních změnách v souvislosti s registrovaným partnerstvím.

29

Doporučujeme jakákoliv gramatická cvičení v učebnici doplnit o věty, které zahrnují LGBT témata, historická fakta a každodenní situace z života LGBT. Texty lze čerpat na např. na www.ucimolgbt.cz. Jako chytrý nástroj lze tvorbu cvičení využít AI. Níže představujeme, jak různě lze implementovat jednoduché věty a současně na nich procvičovat gramatiku.

„Ačkoliv venku b_lo s_chravo, Tomáš a Honza si užil_ oslavu svého v_ročí u večere, protože si dal_ obl_benou top_nku se s_rečky.“

Tato věta nabízí několik různých gramatických cvičení, která lze využít pro procvičení různých gramatických jevů:

1. Doplnění i/y.
2. Určování podmětu a přísudku:
 - Studující určí, kdo je podmětem (Tomáš a Honza) a co je přísudkem (užili si oslavu). Můžete také pracovat s vedlejší větou („Ačkoliv venku bylo sychravo“), kde studující určí podmět a přísudek této části věty.
3. Shoda podmětu s přísudkem:
 - Studující vysvětlí, proč se v přísudku užívá „užili“ (mužský rod, množné číslo).
4. Souvětí a spojovací výrazy:
 - Studující identifikují vedlejší větu („Ačkoliv venku bylo sychravo“) a spojovací výraz „ačkoliv“. Mohou také vytvořit vlastní věty se spojovacími výrazy s obdobnou větou.
5. Předložky a jejich užití:
 - Studující mohou navrhnout vlastní, ale obdobné věty s podobnými předložkovými vazbami.
6. Skloňování přídavných jmen:
 - Procvičení skloňování přídavných jmen (např. „syrečky“ v 7. pádě množného čísla). Studující mohou přidávat podobná substantiva a skloňovat je.
7. Tvoření souvětí:
 - Studující mohou větu rozšířit do dalších souvětí nebo přidávat další vedlejší věty s různými spojovacími výrazy.
8. Tvoření slov:
 - Cvičení na tvoření slov odvozením: např. z „oslava“ lze odvodit „oslat“, „oslavný“, apod. Studující mohou hledat další slova, která souvisejí s původním slovem.
9. Časování sloves:
 - Studující mohou změnit větu do jiných časů (minulý, přítomný, budoucí).

30

Téma LGBT zkrátka neobklopujte patologickými jevy.

31

Pro nastudování témat LGBT pro vyučující doporučujeme: <https://ucimolgbt.praguepride.com/chci-si-nastudovat-lgbt-tema/>

Starší lidé: Redukce na roli prarodičů

→ Stáří je v učebnicích často zobrazováno velmi stereotypně, což přispívá k omezenému vnímání starších lidí v naší společnosti. **Babičky a dědečkové jsou obvykle vykreslováni buď v pečovatelských rolích, ve kterých se starají o vnoučata, nebo jsou prezentováni jako pasivní postavy.** Často je vidíme, jak stonají, něco je bolí, nebo zkrátka jen „existují“ v pozadí, zatímco vnoučata k nim jezdí na návštěvu. Taková zobrazení zjednodušují jejich skutečné životy a zájmy, přičemž ignorují, že starší lidé jsou i aktivní – účastní se společenských, kulturních a vzdělávacích aktivit a nebo třeba používají moderní technologie.

→ Starší lidé nejsou jen ti, kteří mají vnoučata. **Nahlížení na starší lidi pouze skrze perspektivu jejich role jako prarodičů zneviditelňuje různé jiné životní dráhy.** Existuje mnoho starších lidí, kteří nemají děti ani vnoučata, a jejich životy jsou stejně plnohodnotné a hodnotné. Je důležité zahrnout do vyobrazení starších lidí i ty, kteří žijí bez potomků, a ukázat jejich aktivní a smysluplné zapojení do společnosti. Tím se podpoří větší rozmanitost a respekt k různým životním cestám.

→ Babičkami a dědečky mohou být lidé ve věku kolem 55 až 60 let, kteří jsou stále aktivní na pracovním trhu a zapojeni do mnoha dalších aktivit. Tato skupina lidí je však v učebnicích často neviditelná. Místo toho jsou babičky a dědečkové obvykle zobrazováni jako starší lidé ve věku 70 až 80 let, kteří se pohybují mimo aktivní společenský a pracovní život. Tento zjednodušený a zastaralý obraz neodráží realitu dnešních seniorů a seniorek, kteří/ré jsou plně schopni/é vést dynamické a aktivní životy. **Učebnice by měly lépe reflektovat tuto moderní podobu stáří a nabízet širší spektrum příkladů, které by zahrnovaly babičky a dědečky ve věku, kdy jsou stále aktivní a plně zapojeni do společnosti.**

Je nezbytné **rozšířit zobrazení starších lidí v učebnicích, aby více reflektovalo jejich různorodé zkušenosti a schopnosti.** Doporučujeme cvičení zaměřená na starší osoby doplnit o cvičení s textem níže.

32

„Babička tráví svůj čas aktivně vzděláváním a kulturními aktivitami. **Navštěvuje každý týden kurz historie umění a aktivně diskutuje s lektorem i dalšími účastníky a účastnicemi.** Minulý týden si také připravila vlastní prezentaci na téma renesance. Po skončení kurzu se tentokrát chtěla zdržet, protože chtěla poprosit lektora o vyjádření do svého článku pro magazín o umění. Dědeček sice také miluje kulturu, ale zaměřuje se více na hudbu. **Zúčastnil se koncertu klasické hudby, seděl v první řadě a nadšeně tleskal po každé skladbě.** Společně se oba pravidelně setkávají se svými přáteli na různých kulturních akcích.“

1. Doplněte do podtržených vět přechodníky:

- Babička navštěvuje kurz, ---- (diskutovat) s lektorem a účastníky a účastnicemi.
- Dědeček seděl v první řadě, ---- (tleskat) po každé skladbě.

2. Určete mluvnické kategorie sloves „navštěvuje“, „diskutuje“, „seděl“ a „tleskal“.

33

Doporučujeme jakákoliv cvičení, kde jsou využívány příběhy, zaměřit na starší osoby, které nejsou nazírány skrze roli prarodičů. Doplnit je lze např. o texty níže:

Název: Český jazyk: pracovní sešit pro základní školy a víceletá gymnázia

Hlavní autorka: Zdeňka Krausová
Vydavatelství: Fraus
Vydání 2015

Strana 30, cvičení 5

Cvičení se zaměřuje na práci s textem, konkrétně na analýzu sloves a používání přechodníků. Příběh na posledních fotkách vypráví o dědečkovi a jeho vnukovi, kteří jdou městem společně s oslem. Celý příběh ukazuje, jak různé názory okolí mohou ovlivnit naše rozhodování, a naznačuje, že je těžké zavděčit se všem, ať už uděláme cokoli.

Tomáš přišel z práce a měl v plánu začít připravovat oslavu 55. narozenin pro svou kamarádku z ročníku. Než se do toho pustil, usadil se pohodlně do křesla s šálkem čaje a notebookem na klíně. Klikl na YouTube kanál svého oblíbeného kostela a během chvíle našel aktuální mši. Potřeboval si na chvíli odpočinout a nabrat klidnou energii, než začne s přípravami.

Agnes seděla u počítače, oči upřené na obrazovku. Před sebou měla přehledné statistiky z posledního závodu holubů, které sledovala s nadšením. Ani po šedesátce ji tato vášeň nepřestala bavit. Každý závod prožívala stejně intenzivně jako před lety, kdy se s holubářstvím poprvé seznámila.

Gramatika na citlivých tématech

→ Poruchy příjmu potravy jsou **citlivé téma, které může být pro některé žáky a žákyně velmi osobní a bolestivé**, zejména pro ty, kteří s nimi mají vlastní zkušenost. Cvičení však nebere v úvahu náročnost tohoto tématu, a téma zmiňuje jen za účelem procvičení gramatiky, což zvyšuje tlak na vyučující, aby v případě potřeby zajistili psychologickou podporu. Bez adekvátní pomoci, například přítomnosti školního psychologa či psycholožky, může otevřená diskuze o této problematice způsobit emoční nepohodu nebo znovu vyvolat traumata.

→ Úryvek je popsán příliš abstraktně a vědecky, což znemožňuje mladým lidem plně porozumět tomu, jak se anorexie projevuje v reálném životě. **Zadání cvičení nepomáhá studujícím pochopit každodenní realitu onemocnění, což je zásadní pro empatické porozumění a prevenci.**

→ **Učebnice by měly obsahovat jasně označená upozornění u cvičení, která zahrnují potenciálně citlivá témata.** Takové varování poskytuje přehlednost a zvyšuje komfort jak pro vyučující, tak pro studující. Předběžná upozornění by všem umožnila lépe se připravit na práci s náročným obsahem, čímž by podpořila bezpečné a efektivní vzdělávací prostředí. Inspiraci lze nalézt například u varování na platformách jako Netflix, která diváky informují o obsahu zahrnujícím témata jako užívání drog, konzumace alkoholu, zranění nebo zvýšená citlivost na světlo. Podobná praxe by byla vhodná i pro didaktické materiály, kde může přispět k zajištění pedagogicky citlivého přístupu.

Název: Český jazyk 7: pracovní sešit pro základní školy a víceletá gymnázia

Autorka: Zdeňka Krausová
Vydavatelství: Fraus
Vydání 2015

Cvičení 4.a); 4. b) - Str. 125

Cvičení se zaměřuje na druhy souvětí a vedlejší věty, poměry mezi souřadně spojenými větami a skladební dvojice. Tématem cvičení je představení poruchy příjmu potravy.

34

Vzhledem k citlivosti tématu by měl být školní psycholog nebo psycholožka připraven/a řešit případné potíže, které by se mohly objevit.

Namísto abstraktních popisů by cvičení mělo zahrnovat konkrétní kazuistiky nebo příběhy lidí, kteří anorexií prošli, podobně jako příběh Ellen. Tento přístup by měl zahrnovat popis každodenního života člověka s anorexií, aby studující lépe pochopili dopady nemoci.

35

Doporučujeme doplnit cvičení o aktivity, které podpoří zdravý vztah k tělu, jako je diskuze o konceptu „body positivity“ a destigmatizaci duševních onemocnění. Vyučující mohou rovněž nabídnout praktické informace o tom, jak a kde hledat pomoc (např. rozdat „kartičku pomoci v krizi“, která je dostupná na webu Nevypusť duši: <https://nevypustdusi.cz/wp-content/uploads/2023/03/Karticka-prvni-zachrany-1.pdf>).

Příběh Ellen

Ellen je 17 let a nejráději nosí „baggy“ oblečení. Každý den dělá hodně sklapovaček a v poslední době se jí z toho udělaly modřiny na zádech. Ellen má přítele Marka a ten ji minulý měsíc pozval na večeři. Chtěl ji překvapit a objednal jí chilli con carne. Ellen si hned spočítala, kolik to má kalorií, a dostala velký strach, že přibere. Ellen si jídlo nakrájela, pečlivě každé sousto rozkousala, ale nic z toho nespokla. Místo toho to vždy vyplivla do pytlíku, když se přítel nekoukal. K jídlu jim obsluha donesla vodu, ale ani tu Ellen nechtěla pít. Napadaly ji myšlenky, že pokud se napije, hrozně moc potom přibere. Ellen věděla, že to není pravda, ale nedokázala se myšlenkám ubránit, a tak radši celý večer nepila. Když se Ellen vrátila z večeře domů, šla si zaběhat. Úplně vyčerpaná se vrátila domů a šla si lehnout. Nešlo jí usnout. Stále ji běžela hlavou myšlenka, že má příliš tlusté paže. Také přemýšlela nad tím, že je zvláštní, že už 6 měsíců neměla menstruaci, a v poslední době ji hodně vypadávají vlasy. Myšlenky ale rychle zahnala s tím, že musí hlavně něco udělat s těmi „tlustými“ pažemi. Ráno sedne k chatu GPT a zeptá se, jaké druhy diet a cvičení by jí doporučil (příběh byl inspirován filmem To the Bone).

Otázky do diskuze pro žactvo:

- Co z toho, co Ellen zažívala a dělala, by se dalo označit za projevy poruchy příjmu potravy?
- Jak byste se zachovali, kdyby Ellen byla vaše kamarádka?
- Slyšeli jste někdy o pojmu „body positivity“? Jak tomu rozumíte?
- Kde si člověk, který se potýká s duševními obtížemi, může říct o pomoc? V rámci této otázky vyučující může rozdat kartičku první pomoci v krizi (viz výše).

36

Takové upozornění by mohlo být stručné a jasně viditelné, nejlépe na začátku cvičení nebo kapitoly. Zde je několik příkladů:

Upozornění na citlivý obsah: Toto cvičení zahrnuje téma, které by mohlo být pro některé studující náročné (např. smutek, ztráta, trauma). Doporučujeme, aby vyučující zvážili individuální přístup při práci s tímto cvičením.

Upozornění: Toto cvičení obsahuje citlivé téma (např. závislosti, násilí, psychické zdraví). Před zahájením aktivity prosím zvažte jeho vhodnost pro vaši třídu.

Poznámka pro vyučující: Tato část zahrnuje diskusi o citlivých otázkách (např. ztráta blízké osoby, šikana). Příprava a případné upozornění žáků a žaček může pomoci vytvořit bezpečné prostředí pro diskusi.

Zlehčování nevhodného chování

→ **Chybí reflexe nevhodného chování vyučujícího.** Igor Hnízdo ve filmu *Obecná škola* představuje autoritativní postavu, jejíž chování vůči studentkám však v některých momentech překračuje hranice profesní etiky. Jeho interakce s mladými dívkami může být vnímána jako nevhodná či dokonce hraničící se sexuálním obtěžováním, přičemž film Hnízdovo chování často glorifikuje a zlehčuje pod záminkou vojenské přísnosti a charismatu. Toto pojetí chování vyučujícího by mělo být problematizováno, aby žáci a žákyně rozpoznali, co je považováno za nevhodné jednání autoritativních postav a jak na takové jednání reagovat.

→ Hnízdova postava reprezentuje určité ideály maskulinity spojené s přísností, tajemností a dominancí, což v učebnicích zůstává často neproblematizováno. **Chybí reflexe tohoto modelu maskulinity, který může posilovat stereotypy o mužích jako o nekompromisních a neempatických autoritách.** Text by měl v učebnici reflektovat takové postavy, a umožnit studujícím pochopit širší dopady těchto stereotypů na genderové vztahy a vnímání autority.

Název: Český jazyk 9: pracovní sešit pro základní školy a víceletá gymnázia

Autorka: Zdeňka Krausová

Vydavatelství: Fraus

Vydání 2015

Strana 64, cvičení 6

Cvičení se zaměřuje na komunikaci a sloh. Cvičení se zabývalo charakteristikou postav z filmu *Obecná škola*.

37

Doporučujeme cvičení, kde se objevuje nevhodné chování autority, včetně té učitelské, doplnit o následující deklaraci či její obdobu:

Upozornění

Vyučující by měli dodržovat jasná pravidla chování vůči žákům a žákám. Chování, které překračuje hranice nebo zneužívá jejich autoritu, není v pořádku. Někdy mohou být přísnost a charisma vyzdvižovány jako silné vlastnosti, ale to není omluva pro nevhodné jednání. V učitelské profesi je důležité, aby studující vždy cítili respekt a bezpečí. Když učitelé nebo učitelky překračují tyto hranice, je důležité si to uvědomit a vědět, že takové chování není správné.

Pokud se někdy setkáte s chováním, které vás zneklidňuje, neváhejte se obrátit na školního poradce/kyni, psychologa/žku, třídního učitele či učitelku nebo ředitele/lku školy. Tito dospělí jsou tu proto, aby vám pomohli a zajistili, že se ve škole cítíte dobře a bezpečně.

O tom, co je to maskulinita a jaké může mít podoby, se mohou studující dozvědět z následujícího textu:

Igor Hnízdo jakožto fiktivní postava je vykreslený jako hodně silný, přísný a nekompromisní muž, který nad ostatními působí jako autorita. Jeho jedinou „slabostí“ jsou ženy, ale jen v tom smyslu, že kvůli nim občas „ztratí pevnou půdu pod nohama“ nebo poleví ve své přísnosti. Když je tento vzor ukazován opakovaně, může nám to podsouvat představu, že ženy nejsou na stejné úrovni jako on, ale že jejich vliv na něj vychází z jejich přitažlivosti nebo emocionální stránky, nikoli z toho, že by mohly být jeho rovnocennými parťáky, kteří by ho třeba mohli zpochybnit nebo s ním vést rovnocennou diskusi.

Tohle zobrazení může udržovat představu, že muži jsou přirozenými vůdci, zatímco ženy jsou v jejich životě „jen“ jako emocionální zájem nebo někdo, kdo je trochu „změkčí“. Tím pádem, pokud to často vidáme v příbězích nebo ve filmech, může nám to podvědomě podsouvat myšlenku, že ženy nemají stejnou sílu nebo roli ve společnosti jako muži.

Zadání: Přečtěte si popisy postav filmových učitelů níže. Každý představuje jiný přístup k výuce a jiný model maskulinity. Na základě těchto popisů zvolte dvě postavy, jejichž přístup k maskulinitě se vám líbí, a popište, co by si z jejich chování mohli vzít muži ve vašem okolí. Cílem je ukázat, že muži mohou být silní a inspirativní různými způsoby.

Postavy a jejich vlastnosti:

- Albus Brumbál (Harry Potter): Laskavý a spravedlivý. Brumbál inspiruje studující důvěrou a podporou, jeho autorita pramení z respektu, nikoli z přísnosti. Představuje model síly založený na soucitu a zodpovědnosti, kde skutečná moc spočívá v laskavosti a moudrosti.
- John Keating (Společnost mrtvých básníků): Inspirativní a empatický. John Keating je učitel, který povzbuzuje studující k tomu, aby mysleli samostatně a hledali svou vášeň. Jeho maskulinita se projevuje ve schopnosti povzbudit a rozvíjet individualitu a kreativitu bez potřeby přísnosti či tvrdé disciplíny.
- Yoda (Star Wars): Moudrý a trpělivý. Yoda představuje moudrého učitele, který je vedený klidem, trpělivostí a hloubkou porozumění. Jeho maskulinita je spojena se schopností vést a podporovat vývoj druhých tím, že jim pomáhá rozvíjet vlastní sílu a moudrost, aniž by je kontroloval nebo na ně tlačil.
- Profesor Charles Xavier (X-Men): Podporující a strategický. Profesor X je laskavý, ale také odhodlaný ochránce svých studujících. Snaží se jim dát pocit bezpečí a přijímání, přičemž podporuje jejich výjimečné schopnosti a zároveň učí zodpovědnosti. Jeho maskulinita je spojená s moudrostí a důvěrou ve schopnosti druhých, kterou kombinuje se strategickým myšlením.
- Mr. Miyagi (Karate Kid): Klidný a disciplinovaný. Mr. Miyagi učí svého studenta, že bojové umění není o síle, ale o rovnováze a disciplíně. Představuje tradiční maskulinitu založenou na disciplíně a pokoře, kombinovanou s hlubokým respektem k druhým.

38

Používání generického maskulina

V učebnicích češtiny stále nedochází k reflexi fungování jazyka českého, které staví na upřednostňování jedné skupiny (mužský rod) a zneviditelňování skupiny druhé (ženský rod). To může být problematické zejména z hlediska genderové citlivosti.

V českém jazyce je přítomný jazykový jev označovaný jako generické maskulinum. Generické maskulinum (GM) znamená označení podstatných jmen mužským rodem, přičemž zastupuje jak muže, tak ženy. Např. při oslovení třídy, ve které sedí kluci i holky, pouze jako „žáci“ nebo „studenti“. Z výzkumu *Reflexe diversity: Analýza reprezentace identit ve vybraných českých učebnicích* vyplývá, že generické maskulinum dále snižuje reprezentaci žen ve vybraných českých učebnicích. Příkladů s ženami bylo bez GM 29,5 % (a 70,5 % mužů). Generické maskulinum tuto reprezentaci snižuje na 24,1 % žen (a 57,6 % mužů, 18,3 % GM). **Kvůli užívání generického maskulina jazyk činí ženy/dívky zcela neviditelnými, čímž je prezentuje jako méněcenné.** Reflexi tohoto jevu lze věnovat prostor například v souvislosti s výukou o podstatných jménech hromadných, pomnožných a látkových.

Název: ČESKÝ JAZYK pro 9. ročník

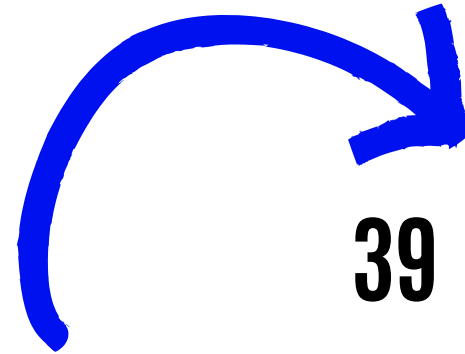
Autorka: Jaromíra Kvačková a kolektiv

Vydavatelství: NOVÁ ŠKOLA, s.r.o.

Vydání 2020

Strana 33, cvičení 7

Cvičení se zaměřuje na podstatná jména pomnožná, hromadná a látková. Cvičení zahrnuje například tato generická maskulina: žáci, námořníci.

39

Doporučujeme doplnit cvičení zahrnující větší množství generického maskulina o otázku: „Zjistěte pomocí internetu, k čemu slouží genderově citlivý jazyk a jak ho lze používat.“

Vyučující následně uvede studujícím praktický přínos používání hromadných podstatných jmen.

Využití hromadných podstatných jmen v českém jazyce může sloužit k rozšíření genderově citlivého jazyka, který zviditelňuje dříve opomíjené nebo marginalizované skupiny. Například užití výrazů jako „žactvo 9.B“ namísto „žáci 9.B“ zajišťuje, že dívky ve třídě nejsou přehlíženy. Stejný princip platí i při nahrazení „cestovatelé vlakem“ za „cestující vlakem“, čímž jsou zahrnuty nejen muži a ženy, ale i osoby s jinou genderovou identitou, například nebinární či genderově fluidní. Tento přístup přispívá k inkluzivnější komunikaci a reflektuje rozmanitost naší společnosti.

- Nebinární osoby jsou lidé, kteří se neztotožňují výhradně s kategorií „muž“ nebo „žena“. Jejich genderová identita se může nacházet mezi těmito kategoriemi, mimo ně, nebo může být zcela nezávislá na tradičním pojetí mužství a ženství. Nebinární lidé mohou používat různá zájmena (např. „oni“, „on/a“) podle své preference.
- Genderově fluidní osoby jsou lidé, jejichž genderová identita se může v čase měnit. Někdy se mohou cítit jako muži, jindy jako ženy nebo někde mezi, případně se mohou identifikovat zcela mimo binární systém. Tyto změny nemusí být pravidelné a mohou se dít v různých intervalech.

Doplňte do vět vhodná podstatná jména z nabídky.

Nabídka: vyučující, posluchačstvo, studentstvo, autorstvo, přednášející, zaměstnanectvo

Za začátkem takzvané sametové revoluce stojí ----- vysokých škol, které se sešlo na pražském Albertově na povoleném shromáždění. ----- učebnic se musí řídit pokyny Rámcového vzdělávacího programu. Na soutěži Pythagoriáda se potkali ----- matematiky z dvanácti škol v okolí. Na konferenci se vystřídají čtyři ----- . Majitelka firmy ocení výkony ----- dárkovým poukazem. ----- podcastu v komentářích silně protestovalo proti rasistickým výrokům, které v díle zazněly.

Xenofobie jako vzdálený problém

40

Cvičení zabývající se xenofobií, která nezohledňují národní kontext a náladu vůči specifickým národním menšinám, mohou omezit porozumění těchto jevů v každodenním životě. Pokud se studující neučí o formách xenofobie či diskriminace, se kterými se setkávají ve svém vlastním okolí, například vůči romské, ukrajinské nebo ruské menšině, mohou mít tendenci vnímat xenofobii pouze jako vzdálený problém týkající se jiných kultur.

Název: Český jazyk 9 : pro základní školy a víceletá gymnázia

Hlavní autorka: Zdeňka Krausová

Vydavatelství: Fraus

Vydání 2015

Strana 115, cvičení 4

Cvičení se zaměřuje na téma xenofobie a jejích následků, přičemž žáci a žačky mají sestavit osnovu výkladu. Text popisuje, co je xenofobie, proč vzniká, a upozorňuje na její nebezpečnost. Je zde zdůrazněno, že xenofobie může vést k rasismu a antisemitismu, což může mít vážné důsledky, včetně fyzického násilí nebo smrti. Text vybízí k uvědomění si této nebezpečnosti a varuje před předsudky vůči lidem, které neznáme. Text je doprovázen třemi fotografiemi, na kterých jsou děti, u nichž lze předpokládat, že se jedná o Afroameričanku, Asiata a bílou dívku.

41

Doporučujeme cvičení zaměřená na xenofobii, rasismus či diskriminaci doplnit o cvičení s texty níže, které poskytne hlubší kontext českého prostředí a upozorní na specifické formy xenofobie, které v Česku existují.

Sestavte osnovu k následujícímu výkladu:

Anticikanismus, tzn. diskriminace Romů, je vyjadřování a jednání jedinců, strategie a praxe institucí, které vedou k marginalizaci či vylučování Romů, devalvování romské kultury a životního stylu, fyzickému násilí či projevům nenávisti namířených proti Romům i dalším jedincům a skupinám, které jsou považovány za „Cikány“. Z tohoto důvodu jsou stigmatizováni, či proto byli za dob nacismu nebo i dnes cílem perzekuce. Z důvodu této diskriminace se následně s Romy zachází jako s údajně cizí, odlišnou skupinou a jsou spojováni s celou řadou urážlivých stereotypů a zkreslených představ, které samy o sobě představují specifickou formu rasismu.“

Mezi současné projevy anticikanismu může s ohledem na celkový kontext patřit mimo jiné

- Zkreslování či popírání perzekuce Romů a Romek nebo genocidy Romů a Romek.
- Schvalování genocidy Romů a Romek.
- Podněcování, omlouvání a páchání násilí na romských komunitách či jedincích romského původu či ničení majetku Romů a Romek.
- Nucené nebo nedobrovolné sterilizace Romek a fyzické nebo psychické násilí na Romech.
- Šíření stereotypu, že Romové mají tendenci ke zločinnému chování.
- Využívání pojmu „Cikán“ jako nadávky.
- Připisování kolektivní odpovědnosti za skutečné nebo smyšlené jednání jednotlivců z romských komunit všem Romům a Romkám.
- Šíření nenávisti proti romským komunitám v jakékoliv formě, jako například v médiích včetně internetu a sociálních sítí.

Zdroj: <https://vlada.gov.cz/cz/media-centrum/aktualne/vlada-dnes-jednohlasne-prijala-pravne-nezavaznou-definici-anticikanismu--212819/> (upraveno)

Sestavte osnovu k následujícímu výkladu:

„Nechod' do hospody, lidi můžou po pár pivech vytáhnout nůž.“ V Česku přibývá projevů rusofobie.

Pomalované výlohy obchodů a slovní útoky. Velkou vlnu solidarity vůči Ukrajině, kterou vyvolal vpád ruských vojsk, doprovázejí také silné emoce namířené proti Rusům. V posledních dnech se objevují také případy projevů agrese mířené proti Rusům žijícím v Česku.

„Mojí mámě řekla její kamarádka: ‚Varuji tě, protože tě mám ráda. Prosím, nechod' do hospody, lidi můžou po pár pivech vytáhnout nůž,‘“ uvádí Igor jeden z příkladů, s nímž se setkala jeho rodina.

Rovněž třiatvacetiletý Vasil z Prahy se nyní kvůli své národnosti potýká s problémy. „Zkouším si najít práci, častokrát jsem prošel do druhého kola, ale hodně mě teď odmítají kvůli tomu, že jsem Rus,“ podotýká.

Osmnáctiletý Dominik z Karlových Varů o tom, že je částečně Rus, raději nemluví vůbec. „Už na základce jsem byl často nazýván levičákem, komoušem a podobnými názvy. Jen proto, že jsem Rus. Už dlouho se snažím neříkat, že jsem poloviční Rus, aby nedošlo ke konfliktu. Kvůli válce na Ukrajině mě urazil pouze jeden člověk, který se vzápětí omluvil. I tak mám ale pořád strach. Mám pocit, že jsem ostatními nenáviděn,“ svěřuje se.

Zdroj: https://www.irozhlas.cz/zivotni-styl/spolecnost/rusove-belorusove-diskriminace-nesnasenlivost-cesko-sikana-rusofobie_2203120700_hyh

Nedostatek českých vladařek

→ V učebnicích často převládají informace o panovnících a králích, přičemž ženy jsou opomíjeny nebo je jejich role redukována na roli pečovatelskou, tedy vystupují jako matky, manželky či sestry. Tyto zobrazované role žen podporují stereotypní pohled na historii, v níž **ženy nejsou považovány za aktivní činitelky dějin**. Přitom česká historie nabízí mnoho příkladů žen, které měly vliv nejen jako matky či manželky, ale jako vlivné političky, mecenášky nebo vůdkyně.

→ Tento omezený výběr postav a vyprávění v učebnicích přispívá k marginalizaci ženských osobností a posiluje genderové stereotypy o tom, že politika byla formována výhradně muži. **Zobrazení žen pouze v kontextu rodinných rolí snižuje jejich vliv a podíl na utváření politické a společenské struktury.** Místo toho by měly být do učebnic začleňovány ženy, které hrály role v politických, kulturních či ekonomických oblastech, čímž by se zajistilo vyvážené a inkluzivní vyprávění historie.

Název: Český jazyk 7 - pracovní sešit, 1. díl

Autorka: Lenka Bičanová a kolektiv
Vydavatelství: Nová škola, s.r.o.
Vydání 2022
Strana 30

Tématem cvičení je český král Jan Lucemburský a jeho působení jako středověkého rytíře. Text se zaměřuje na jeho účast v turnajích, vojenských střetnutích a na změny v jeho družině během jeho vlády. Uvádí také slavné vítězství nad Fridrichem Habsburským. Cvičení se zaměřuje na gramatickou analýzu větných členů. Žáci a žačky mají v textu identifikovat základní skladební dvojice, což znamená rozpoznání podmětu a přísudku. Poté mají v prvním odstavci podtrhnout:

1. Předměty (červeně)
2. Shodné přívlastky (zeleně) a neshodné přívlastky (žlutě)
3. Přísluvečná určení (modře) a určit jejich druh.

42

Doporučujeme doplnit cvičení o českých panovnících o text zaměřený na společensko-politický dopad svaté Ludmily.

Identifikujte základní skladební dvojice, což znamená rozpoznání podmětu a přísudku. Poté v prvním odstavci podtrhněte:

- Předměty (červeně)
- Shodné přívlastky (zeleně) a neshodné přívlastky (žlutě)
- Přísluvečná určení (modře) a určit jejich druh.

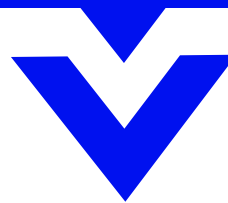
Když se zamyslíme nad tím, jaký život žila Ludmila, tak jsou neustále zdůrazňovány dvě stránky jejího života, že byla milující babička, která se starala o svá vnoučata, zejména o budoucího knížete sv. Václava, a že to byla matka několika dalších českých knížat, a šířitelka křesťanství. Zapomíná se na to, že to byla žena mimořádně silná a mimořádně schopná. Dovolím si určitý nadhled, ona je první českou historicky doloženou političkou.

Po smrti svého manžela, knížete Bořivoje, vykonává regentskou vládu. A to jsme na konci 9. století. My to bereme jako samozřejmost, ale tady byla spousta dalších knížat, která by mohla teoreticky o tu vládu usilovat, protože děti po Bořivojovi byly nezletilé. Přesto je to kněžna Ludmila, která obhájí regentskou vládu a která obhájí práva svých tehdy nezletilých dětí. To je naprosto unikátní. A ona vládne až do nástupu svého syna Svatopluka I.

Zdroj: <https://cesky.radio.cz/ludmila-a-drahomira-dve-silne-vladkyne-legendy-vytvari-z-ludmily-obraz-svate-8728696>

43

Doporučujeme doplnit cvičení o českých panovnících o příklady českých panovnic a vladařek. Výběrem se můžete inspirovat níže v seznamu.

43 SEZNAM VÝZNAMNÝCH ČESKÝCH VLADAŘEK

V české historii bylo několik významných žen, které se staly vladařkami nebo měly výrazný vliv na politiku a vládu. Zde je seznam nejvýznamnějších českých vladařek:

1. Svatá Ludmila (860-921)

- Historický kontext: Manželka prvního historicky doloženého českého panovníka Bořivoje I. a babička sv. Václava.
- Po smrti svého muže se Ludmila úspěšně přičinila o udržení moci Přemyslovců v Čechách, její vliv na politiku byl tedy značný.

2. Drahomíra ze Stodor (cca 890-935)

- Historický kontext: Manželka knížete Vratislava I. a zřejmě matka sv. Václava.
- Za nedospělého syna Václava pak Drahomíra vládla jako regentka. Kdyby Drahomíra byla slabá osobnost bez vlivu na politiku, tak by se neprosadila. Ale ona byla pověřená dočasnou vládou, dokud její prvorozený syn Václav nebude zletilý a nebude se moci ujmout vlády.

3. Eliška Přemyslovna (1292-1330)

- Historický kontext: Česká královna a manželka Jana Lucemburského. Matka Karla IV., jednoho z nejvýznamnějších českých panovníků.
- I když sama přímo nevládla, její politický vliv a úsilí o udržení moci rodu Přemyslovců byly značné.

4. Kunhuta Uherská (1245-1285)

- Historický kontext: Manželka Přemysla Otakara II.
- Po smrti manžela se pokusila převzít regentskou vládu nad českým královstvím za svého nezletilého syna Václava II. Její vláda byla klíčová v období politických turbulentí po bitvě na Moravském poli.

5. Anna Česká (1366-1394)

- Historický kontext: Manželka anglického krále Richarda II. a dcera krále Karla IV.
- I když nebyla vladařkou v Čechách, jako anglická královna hrála důležitou roli v diplomatických vztazích mezi Anglií a Svatou říší římskou. Získala důvěru dvora a díky svému moudrému a kompromisnímu vystupování si získala přezdívku „Good Queen Anne“.

6. Eliška Rejčka (1288-1335)

- Historický kontext: Česká a polská královna, manželka Václava II. a poté Rudolfa Habsburského.
- Po smrti svých manželů se stala vlivnou osobností na českém dvoře a hrála důležitou roli v politických intrikách a aliancích své doby. Zbořila středověký mýtus manželek, které pouze čekají na své muže a trpně přijímají svůj život. Právě ona prokázala, že žena může být podnikatelkou. Byla schopná prosadit si své právo na štěstí.

7. Marie Terezie (1717-1780)

- Historický kontext: Rakouská arcivévodkyně, česká a uherská královna.
- První a jediná žena na českém trůně v rámci Habsburské monarchie. Její reformy modernizovaly říši, zlepšily správu a hospodářství. Marie Terezie měla zásadní vliv na formování moderní podoby českého státu v rámci habsburské monarchie.

8. Anna Jagellonská (1503-1547)

- Historický kontext: Česká královna a manželka Ferdinanda I. Habsburského.
- Když její manžel Ferdinandem I. cestoval a ona zůstala v českých zemích, nechával ji vládnout a rozhodovat v menších státnických záležitostech, zatímco spravoval zbytek habsburské říše. Čeští stavové uznali její dědičné právo na vládu po otci a bratrovi, zatímco Ferdinanda přijali až po řádné volbě.

Nedostatek Romů a Romek

→ V učebnicích je **nedostatečné zastoupení Romů a Romek**, přestože tvoří významnou menšinu v české společnosti. Dle výzkumu *Reflexe diversity: Analýza reprezentace identit ve vybraných českých učebnicích* bylo ve vybraných učebnicích pouze 0,078 % případů reprezentujících Romy a Romky, z toho všechny případy byly ve tvaru generického maskulina. Tento nedostatek přispívá k jejich marginalizaci a může vést k posilování stereotypů či neznalosti jejich historie a kultury.

→ V učebnicích často **chybí významné romské osobnosti**, což dále přispívá k neviditelnosti této menšiny ve vzdělávacím systému. Romové a Romky mají bohatou historii a řadu osobností, které se výrazně zapsaly do kulturního, společenského či politického života, ale jejich přínos není dostatečně zohledňován. Absence těchto postav vede ke zkreslenému vnímání romské komunity a podporuje stereotypní pohledy. Učebnice by měly zahrnovat příběhy a úspěchy významných Romů a Romek, aby studující mohli pochopit jejich roli ve společnosti a získali širší povědomí o rozmanitosti a přínosech této menšiny.

→ V učebnicích zcela **chybí zobrazení homosexuální orientace u menšin**, což je nedostatek, který přispívá k dvojí diskriminaci těchto jednotlivců – jak na základě jejich etnicity, tak na základě jejich sexuální orientace. Tito lidé se tak ocitají ve zvlášť zranitelné situaci, kdy čelí vícečetným formám předsudků a vyloučení. Absence této reprezentace v učebnicích znamená nejen neviditelnost a marginalizaci, ale také zamezuje pochopení a inkluzi u ostatních studujících. Je důležité, aby učebnice obsahovaly příběhy a příklady, které reflektují různé identity a životní zkušenosti, včetně těch, které se týkají příslušníků menšinových etnik s různou sexuální orientací. Taková reprezentace by podpořila bezpečné a respektující prostředí, které učí akceptaci a vzájemný respekt.

Název: Český jazyk 9 pro základní školy

Autorka: Eva Hošnová a kolektiv

Vydavatelství: SPN

Vydání 2022

Strana 154

Cvičení se zaměřuje na mluvené a psané texty.

Doporučujeme cvičení o českých významných osobnostech z historie i současné doby doplnit o příklady romských významných osobností. Výběrem se můžete inspirovat v seznamech níže.

Doporučujeme cvičení zaměřená na uvozovky doplnit o cvičení s textem o romské menšině níže. To nejen posílí pozitivní identitu a reprezentaci Romů a Romek, ale také přispěje k porozumění a inkluzi mezi všemi žáky a žákyněmi.

44

Vyznačte uvozovky v textu:

- Rodiče mi doporučují, abych rozvíjela svoji romštinu. Říkají, že je dobré znát náš jazyk. Prý je to důležitá součást naší identity. Pak dodala: Líbí se mi ta představa, že budu mluvit jazykem, který patří k našim kořenům. Je to něco, co bych neměla nechat zmizet.
- Alina seděla na lavičce v parku a povídala si s kamarádkou o svých plánech na víkend. Já ráda chodím se sestřenkou do Muzea romské kultury, začala. Prohlížíme si historii Romů a vždycky se dozvíme něco nového. Mě osobně zajímá, jakou roli jsme měli ve společnosti v minulosti. Se zamyšlením začala v batohu hledat vstupenku z minulého týdne, kdy byla na prohlídce naposled.

45

Převeďte následující věty z nepřímé řeči na přímou a použijte správně uvozovky:

Paní Horváthová žila s paní Demeterovou velmi šťastný život. Společně sdílely lásku k rodinným tradicím, cestování a každodenním radostem. Jednoho úterý však paní Horváthová své partnerce řekla, že jí chybí ochutnávání nových exotických jídel. To však paní Demeterovou zprvu rozčílilo a se sraštěným čelem se paní Horváthové zeptala, jestli jí snad nestačí víkendové obědy, které pro ně vaří podle své oblíbené thajské kuchařky. Na to se jí dostalo od paní Horváthové odpovědi plné smíchu, že vaří báječně, ale že se ji tou otázkou jen snažila nalákat na další dovolenou v Jižní Americe.

46

47

48

46 SEZNAM VÝZNAMNÝCH ČESKÝCH ROMEK

Seznam významných romských žen z České republiky zahrnuje osobnosti, které se prosadily v různých oblastech, od kultury a umění až po aktivismus a politiku. Zde je přehled některých z nich:

1. Elena Gorolová (1969-)
 - Oblast: Aktivismus za lidská práva
 - Elena Gorolová je známá romská aktivistka, která se zasazuje za práva žen, zejména za oběti nucených sterilizací. Její práce na mezinárodní úrovni byla oceněna, a byla zařazena mezi 100 nejvlivnějších žen světa podle BBC.
2. Emílie Machálková (1926-1917)
 - Oblast: Hudba a aktivismus
 - Prosadila jako zpěvačka, zpívala s předními československými folklorními zpěváky. Jakožto pamětnice se účastnila besed a přednášek na školách a významně se podílela na vzdělávání dětí a mládeže o holokaustu Romů a Sintů.
3. Hana Orgoníková (1946-2014)
 - Oblast: Politika
 - Byla dlouholetou poslankyní Parlamentu ČR za ČSSD a významnou političkou, která se věnovala sociálním otázkám a obhajobě práv menšin, včetně Romů.
4. Ida Kellarová (1956-)
 - Oblast: Hudba a kultura
 - Významná romská zpěvačka, hudebnice a sbormistryně. Je známá svou snahou o zachování a propagaci romské hudební kultury. Založila dětský sbor Čhavoreng, který se věnuje romským dětem a mládeži.
5. Veronika Kačová (1992-)
 - Oblast: Hudba a kultura
 - Zpěvačka a tanečnice, výrazná postava romské hudební scény. Je organizátorkou kulturního života Romů v Novém Jičíně.
6. Erika Oláhová (1957-)
 - Oblast: Literatura a publicistika
 - Romská spisovatelka a publicistka, která píše o romské kultuře a historii. Její díla se zaměřují na posílení identity romské komunity a boj proti předsudkům.

7. Růžena Danielová (1904-1988)
 - Oblast: Hudba a kultura
 - Romská zpěvačka, přeživší holocaustu. Nazpívala jednu z nejvýznamnějších písní, která vznikla v koncentračním táboře, Aušvicate hin kher báro / / V Osvětimi je velký dům.
8. Marie Gailová
 - Oblast: Vzdělávání
 - Zakladatelka a ředitelka organizace Romodrom poskytující sociální služby. Získala prestižní celoevropské ocenění Ending Homelessness Award.
9. Zuzana Kumanová (1970-)
 - Oblast: Historie a výzkum
 - Romská historička, etnografka, aktivistka a výzkumnice, která se zaměřuje na dokumentaci romské historie a kultury. Její práce pomohla zvýšit povědomí o přínosu Romů do české a slovenské historie.
10. Gabriela Hrabaňová (1979-)
 - Oblast: Evropská politika a aktivismus
 - Ředitelka organizace ERGO Network, která zastupuje romské zájmy na evropské úrovni. Aktivně se podílí na politickém dění a obhájí práva Romů v rámci Evropské unie.
11. Anna Koptová (1953-)
 - Oblast: Vzdělávání a aktivismus
 - Politička, pedagožka, novinářka a aktivistka. Založila týdeník Romano l'il - první noviny, které přinesly romštinu v psané podobě na svých stránkách.
12. Ida Kellarová (1956-)
 - Oblast: Hudba
 - Romská zpěvačka, muzikantka a sbormistryně. V roce 2023 dostala státní vyznamenání za zásluhy o stát v oblasti kultury, výchovy a školství.
13. Jarmila Balážová (1972)
 - Oblast: Publicistika a aktivismus
 - Novinářka, moderátorka a romská aktivistka. Působila jako předsedkyně správní rady obecně prospěšné společnosti ROMEIA, pracovala jako tisková mluvčí ministra pro lidská práva Jiřího Dienstbiera.

47 SEZNAM VÝZNAMNÝCH ČESKÝCH ROMŮ

Zde je seznam významných českých Romů, kteří se prosadili v různých oblastech a přispěli k rozvoji české společnosti:

1. Karel Holomek (1937 - 2023)
 - Oblast: Aktivismus a politika
 - Jeden z nejvýznamnějších romských aktivistů v České republice, zakladatel a předseda Společenství Romů na Moravě. Působil také jako poslanec České národní rady.
2. Emil Ščuka (1957)
 - Oblast: Právo, politika a aktivismus
 - Právník a politik, předseda Romské občanské iniciativy a prezident International Romani Union. Založil pobočky Romské střední školy v Praze, Jihlavě, Sokolově, Plzni, Brně a Karvině.
3. Radek Banga (1982)
 - Oblast: Hudba a aktivismus
 - Znamý romský zpěvák, textař a zakladatel skupiny Gipsy.cz. Aktivně se věnuje boji proti rasismu a extremismu.
4. Miroslav Tancoš (1968)
 - Oblast: Aktivismus a politika
 - Romský aktivista a podnikatel, zakladatel a předseda Romské demokratické strany. Zasazuje se o práva Romů a jejich integraci do společnosti.
5. David Tišer (1984)
 - Oblast: Aktivismus a kultura
 - Romský aktivista a kouč omské mládeže v programu Romská identita. Je prvním romským LGBT aktivistou v České republice. Jako první v Evropě vytvořil pilotní program komunitní práce s romskou LGBT komunitou.
6. Vojtěch Lavička (1973)
 - Oblast: Hudba a kultura
 - Hudebník, publicista a dokumentarista, který se věnuje romské hudbě a kultuře. Byl členem skupiny Gipsy.cz a podílel se na několika dokumentárních filmech o romské komunitě.

7. Rudolf Dzurko (1941–2013)
 - Oblast: Výtvarné umění
 - Romský výtvarník a sklář, jehož díla jsou ceněna pro jejich unikátní techniku a hlubokou symboliku. Dzurko byl jedním z mála Romů, kteří se prosadili ve výtvarném umění na mezinárodní úrovni.
8. Štefan Pongo (1972–2022)
 - Oblast: Aktivismus a práva Romů
 - Romský aktivista, aktivista, později žijící ve Velké Británii, z které se snažil zlepšit práva Romů v Česku a na Slovensku. Založil dobrovolnickou organizaci Československá romská unie.
9. Jan Cina (1988)
 - Oblast: Herectví a umění
 - Herec a zpěvák, který se prosadil na české kulturní scéně. Jeho herecké a pěvecké výkony byly oceněny a Jan Cina je jedním z mála Romů, kteří se dostali do popředí českého showbyznysu.
10. Karel Holomek (1937–2023)
 - Oblast: Aktivismus a politika
 - Romský aktivista, politik a zakladatel Muzea romské kultury v Brně. První vysokoškolsky vzdělaný Romem v předválečném Československu, vystudoval strojní inženýrství na brněnské Vojenské akademii, kde později působil i jako odborný asistent.
11. Gejza Horváth (1948–)
 - Oblast: Literatura a hudba
 - Romský spisovatel a hudebník, hrál v mnoha romských kapelách. Absolvoval žurnalistický kurz a stal se zakládajícím členem redakce časopisu Romano hangos (Romský hlas). V roce 2006 mu v nakladatelství G plus G vyšla vzpomínková kniha povídek Trispras.
12. Jakub Jarý (1988)
 - Oblast: Medicína
 - Působí jako lékař na infekčním oddělení Masarykovy nemocnice v Ústí nad Labem.

Tento seznam představuje významné české Romy, kteří se prosadili v různých oblastech a svou prací a aktivitami přispěli k rozvoji romské komunity a celé české společnosti.

Z historického hlediska je obtížnější identifikovat konkrétní romské osobnosti, protože Romové byli v minulosti často marginalizováni a jejich příběhy nejsou vždy dobře zdokumentovány. Nicméně, zde jsou některé historicky významné romské osobnosti, které měly vliv na českou a evropskou historii:

Významné romské ženy (historicky):

1. Ceija Stojka (1933–2013)
 - Oblast: Umění a literatura
 - Romská umělkyně, spisovatelka a přeživší holocaustu. Ceija Stojka dokumentovala své zážitky z nacistických koncentračních táborů a hrála klíčovou roli v upozorňování na osudy Romů během druhé světové války.
2. Věra Bílá (1954–2019)
 - Oblast: Umění a romská kultura
 - Romská zpěvačka a hudebnice, vystupovala po celé Evropě a významně přispěla k zachování romského kulturního dědictví.
3. Elena Lacková (1921–2003)
 - Oblast: Literatura a aktivismus
 - Romská spisovatelka a aktivistka ze Slovenska, která se prosadila jako první romská autorka píšící ve slovenštině. Její díla reflektují život Romů a jejich boj za práva a uznání.

Významní romští muži (historicky):

1. Robin Stria (1990–2023)
 - Oblast: Dokumentaristika
 - Uznávaný režisér, dokumentarista a umělec. Klíčovým tématem jeho profesního i osobního života byla romská etnoemancipace a participace Romů. V roce 2017 režíroval historicky první romský scénický sitcom *Miri fajta* (Moje rodina).
2. Jožka Kubík (1890–1973)
 - Oblast: Hudba
 - Významný romský houslista, který byl známý svým virtuózním hraním. Je považován za jednoho z nejvýznamnějších romských hudebníků v Československu.
3. Ján Cibulá (1932 - 2013)
 - Oblast: Lékařské vědy
 - Významný romský lékař, který působil na mnoha místech v Evropě, kandidát na Nobelovu cenu za mír, oceněný švýcarskou **Kulturní cenou** jako druhý cizinec po Albertu Einsteinovi.
4. Josef Serinek (1900–1974)
 - Oblast: Odboj a aktivismus
 - Byl jedním z nejznámějších romských odbojářů v období druhé světové války. Po válce se stal jedním z prvních romských aktivistů, kteří se snažili o zlepšení postavení Romů v Československu.

Stereotypy v pohádkách

→ Cvičení založená na klasickém pohádkovém archetypu, kde rytíř zachraňuje princeznu, **posiluje stereotypní genderové role – muže v roli aktivních zachránců a ženy jako bezmocné postavy pasivně čekající na záchranu**. Takové zobrazování studujícím předává úzké představy o genderových rolích, ve kterých jsou ženy zbaveny aktivity a autonomie, zatímco muži jsou prezentováni jako hrdinové a ochránci.

→ Cvičení založená na klasickém pohádkovém archetypu nejen upevňuje zastaralé představy o vhodnosti rolí pro muže a ženy, ale také **podporuje heteronormativní rámec, ve kterém jsou vztahy a láska zobrazovány výhradně jako heterosexuální**. Heteronormativita redukuje rozmanitost vztahů a identit na jednu jedinou „normu“, čímž marginalizuje a zneviditelňuje různé podoby lásky. Takové omezené zobrazení omezuje inkluzi a neposkytuje studujícím prostor pro porozumění rozmanitosti lidských zkušeností a vztahů, čímž podporuje stereotypní myšlení a sociální vylučování.

Název: Český jazyk 9- Pracovní sešit pro ZŠ a víceletá gymnázia

Autorka: Zdeňka Krausová a kolektiv

Vydavatelství: FRAUS

Vydání 2015

Strana 47, cvičení 3 - „Tajemný hrad“

Cvičení se zaměřuje na vyhledávání slov složených, na synonyma a na slovní druhy v textu. V obsahu zaznívají věty: „Jistě znáte nejméně deset pohádek a víte, že princové v pohádkách to nemívají právě nejlépeji, chtěli-li si vydobýt srdce princezny.“

„Aby princezna dlouho nečekala, vezměte do ruky tužku a průsvitný papír a pomozte mu.“

Z knihy Veselé hádanky a hříčky Josefa Strouhala a Jiřího Matějky.

49

Cvičení zahrnující pohádky, které obsahují stereotypní vzorce, lze doplnit o příklady nestereotypních pohádek, jako jsou ty uvedené níže:

Vyhledejte v textu slova složená, najděte vhodná synonyma a určete slovní druhy následujících slov. Postupujte podle pokynů:

1. Složená slova: Najděte v textu alespoň tři slova složená a vypište je.
2. Synonyma: Vyberte z textu tři slova a ke každému z nich napište vhodné synonymum.
3. Slovní druhy: Určete slovní druhy u podtržených slov z textu.

Elena z Avaloru

Princezně Eleně Castillo Flores je šestnáct let a právě zachránila své království před kletbou zlé čarodějnice. Ted se musí naučit panovat jako jeho korunní princezna. Pro princeznu Elenu to nebude lehký úkol, naučit se vládnout dobře a spravedlivě. Ale naštěstí v tom nebude sama. Po jejím boku bude stát nejen rodina a přátelé, ale i pohádkové bytosti a kouzelné žezlo.

(Craig Gerber)

Princ a princ

Starou královnu už koruna na hlavě tíží a ráda by se chystala do penze. Jenže aby mohl syn převzít vládu a stát se králem, musí se oženit. Začnou se sjíždět princezny z celého světa, ovšem našemu princovi se žádná z nich nelíbí. Přichází poslední princezna a světe div se! princ se zamiluje se na první pohled. Avšak až na další stránce zjistíme, že vedle princezny stojí její bratr Krasomil, to pro něho se tak rozbušilo princovo srdce. Princ se zamiloval do princeznina bratra! Jejich láska je vzájemná. Jak to skončí?

(Stern Nijland, Linda de Haan)

Ledové království

Příběh vypráví o nebojácné princezně Anně, která se za pomoci horala Kristoffa, jeho věrného soba Svena a oživlého sněhuláka Olafa vydává najít svoji sestru Elsu, která svou ledovou magií neúmyslně zaklela království do věčné zimy.

(Chris Buck, Jennifer Lee)

Český jazyk

Řazeno podle jazykových cvičení konkrétní látky

Doplňování i,í/y,ý

Gramatická cvičení často působí neutrálně, avšak při bližším zkoumání vykazují **nerovnosti ve zobrazování různých skupin** obyvatelstva. Podle výzkumu *Reflexe diversity: Analýza reprezentace identit ve vybraných českých učebnicích* jsou ženy zobrazovány ve veřejném prostoru ve 39 % případů (oproti 61 % zobrazením v kontextu soukromé, rodinné sféry). U mužů je poměr více než opačný, s 19 % mužů zobrazených v rodinných, soukromých kontextech, a z 81 % v těch veřejných. Čistě v rámci učebnic českého jazyka jsou podreprezentováni i lidé žijící v různých druzích znevýhodnění, ať už s různými druhy postižení (0,3 % ze všech případů) či na základě socio-ekonomické úrovně (1,8 % z příkladů zobrazují socio-ekonomický status, z toho kolem 14 % u mužů a 37 % u žen jsou reprezentacemi chudoby).

Název: Český jazyk 7 - pracovní sešit, 1. díl

Autorka: Lenka Bičanová a kolektiv

Vydavatelství: Nová škola, s.r.o.

Vydání 2022

Strana 20, cvičení 13

Cvičení se zaměřuje na i,í/y,ý. Úkolem je doplnit chybějící písmena a odůvodnit pravopis těchto slov.

Např. „L_tkové sval_“ nebo „proz_rav_ lidé,“

50

Zahrnutím širší škály postav a situací můžeme přispět k rovnějšímu a inkluzivnějšímu vzdělávacímu prostředí, které lépe odráží rozmanitost společnosti. Z níže zmíněných lze vybrat:

Mlad_ muž vařil v_var, ch_trá inžen_rka, dvě ženy se m_luj_, laborantka ve v_zkumu, šťastn_ pár otců, v_znamné zaměstnán_mam_nky, kreat_vn_ architektka, starostliv_ partner, hrd_ lesbický pár, romský student dostal st_pend_um, amb_ciózn_ inžen_rky navrhují, hrd_ tatínkové se starají, vědk_ně přispěla inovat_vním_přístup_, inkluz_vn_ společnosti prosp_vají, kreat_vn_ v_vojáčk_inovují, matemat_čk_ d_skutují, podn_kavé podn_katelk_ zakládají f_rmy, Olašští Romové jsou v_razná komun_ta, zodpovědn_ táta se rozv_jí, Eva s poh_bov_m post_žením v_stupuje na konferenci, Pavel s poruchou aut_stického spektra má v_nikající sportovní v_sledky, věnují se práci s l_dmi s různ_mi druh_ znev_hodnění, herečka s Downovým s_ndromem zazář_la na jev_šti, všímav_pracovn_k s tělesným post_žením, bl_zká přítelk_ně s narušenou komun_kační schopností, v_učující um_ učit děti s dyslexií, v_nalézav_ řešení nev_domé Marty, inkluz_vn_ školy pro děti s v_vojov_mi poruchami učení, úspěšn_ l_dé s hluchoslepotou, pečl_v_ učitelé dětí ž_jících s post_žením sluchu, v_let osob s tělesným postižením, nesl_šící žen_, nev_dom_ maj_telé.

51

Pokud je předmětem věty cokoliv, co může někomu patřit:

- zkuste **přidat rod ženský**. Tím podpoříte zatím malý počet žen v učebnicích. Např. Lýtkové svaly koho? L_tkové sval_ **mistr_ně světa**.
- zkuste **přidat osobu žijící s nějakou formou fyzického či psychického znevýhodnění**. Tím podpoříte reprezentaci osob žijících s nějakou formou postižení v učebnicích. Např. „v_nikající v_kres dostal od **kamaráda s poruchou aut_stického spektra**“.

Pokud někdo něco dělá, můžete **přidat rod ženský či explicitně oba rody**. Tím v učebnicích podpoříte prezentaci rovných příležitostí pro ženy i muže. Např. „**Ženy a muži** odm_tli m_tit prales“ nebo „v_tězstv_ v hokeji **patř_lo ženám**“.

Pokud někdo něco dělá, můžete **přidat sloveso tak, aby hlavní roli měla žena**. Tím podpoříte zatím malý počet žen, které jsou v hlavní roli a jsou tak hybatelkami děje v učebnicích. Např. „**zkoumala** v_soký strom“ nebo „**anal_zovala** ...“

Pokud je zmíněno něco o textech a jazyku, přidejte zmínku o **romském jazyce**. Např. „sp_s_ **v romšt_ně**“. Tím v učebnicích podpoříte reprezentaci minoritní etnicity a jejich kultury.

Jazyk a nářečí

V učebnicích, kde je věnována pozornost jazyku a nářečím, je problémem, že romština není zmíněna, ačkoliv je v České republice přítomná jako jazyk významné menšiny. Výzkum *Reflexe diverzity: Analýza reprezentace identit ve vybraných českých učebnicích* ukazuje, že Romové jako minorita jsou v českých učebnicích dlouhodobě opomíjeni – jejich zastoupení v učebnicích tvoří pouze 0,078 % (celkově deset příkladů) z celkového počtu analyzovaných postav a zmínek (z celku 12 859). To znevýhodňuje nejen samotnou romskou komunitu, ale také ostatní studující, kteří by se měli seznámit s bohatstvím kulturní a jazykové rozmanitosti této menšiny.

Název: Český jazyk 9 : pro základní školy a víceletá gymnázia

Autorka: Zdeňka Krausová et. al.

Vydavatelství: Nakladatelství Fraus, s.r.o.

Vydání 2015

Strana 112, cvičení 2-4

Cvičení 2-4 se zabývají jazykovými a regionálními variantami češtiny. Cvičení se soustředí na přiřazení jazyků k větším slovanským jazykům, na nářečí v různých krajích ČR a na synonyma slov a jejich regionální užívání v různých částech republiky.

52

Je proto žádoucí dát romské kultuře a jazyku větší prostor v rámci vzdělávacích materiálů, včetně učebnic českého jazyka. Vzhledem k tomu, že se v některých cvičeních řeší regionální nářečí a jazykové varianty, je důležité zahrnout i zmínku o romštině, která má své místo v české jazykové krajině. Tento krok by přispěl k větší inkluzi a uznání romské kultury jako součásti české společnosti, což by mohlo podpořit porozumění a respekt mezi různými skupinami studujících.

Cvičení zabývající se jazykem, češtinou a nářečím lze doplnit o úryvek o romštině níže.

Odpovězte na následující otázky na porozumění textu:

- Jaký původ má romština?
- S jakými jazyky je romština příbuzná?
- Které evropské jazyky ovlivnily vývoj romštiny?
- Kdy a kým byla odhalena příbuznost romštiny s indickými jazyky?
- Kolik mluvčích romštiny dnes žije v České republice?

Romština je starobylý jazyk, který náleží do rodiny indoevropských jazyků, konkrétně do skupiny indických jazyků. Jedná se tedy o novoindický jazyk, který vznikl mimo území Indie, přestože většina jeho slovní zásoby pochází z této oblasti. Příbuzný je zejména s hindštinou, marvárštinou či paňdžábštinou.

Romština během svého vývoje přišla do kontaktu s mnohými evropskými jazyky, které ji ovlivnily, zejména na území Bulharska, Řecka a Švédska. Jazyk se tak vyvíjel především během putování Romů a Romek z indického subkontinentu do Evropy mezi 9. a 13. století.

K tomuto poznání však dospěl až jeden uherský student v 18. století, neboť si všiml podobnosti romštiny s indickými jazyky. Do té doby byli Romové a Romky považováni za osoby pocházející z Nubie či Egypta. V současné době se odhaduje počet mluvčích ve světě kolem 6,6 miliónu, z nichž asi 160 tisíc žije na území České republiky. Ne všichni Romové a Romky však tento jazyk stále aktivně používají.

Zdroj: <https://www.presto.cz/cz/romstina> (upraveno)

Cvičení lze doplnit také o vědomostní otázku:

53

Je možné studovat romštinu na vysoké škole? (Ano/Ne)
(správná odpověď - Ano)

Tato otázka může být zajímavá a motivující pro studenty a studentky, kteří/ré možná nevědí, že romština je nejen jazyk každodenní komunikace, ale také akademicky uznávaný předmět. V České republice je například možné studovat romštinu na některých univerzitách v rámci jazykových a kulturních studií.

Spojovací výrazy

Mnoho textů obvykle cílí primárně na mužské publikum a často opomíjí ženskou část populace, což může být případ i tohoto cvičení, které zřejmě směřuje spíše na muže (jak naznačují zmínky o kravatě a saku). V tomto konkrétním případě se jedná o formální veřejný prostor. Podle výzkumu *Reflexe diversity: Analýza reprezentace identit ve vybraných českých učebnicích* jsou ženy v této sféře v analyzovaných učebnicích češtiny zastoupeny pouze v 36,7 % případů (63,3 % ve sféře soukromé) oproti mužům, kterých je 79,4 % ve sféře veřejné a 20,6 % ve sféře soukromé. Data tak naznačují, že ženy ve veřejných rolích jsou v učebnicích často přehlíženy a zneviditelňovány, což přispívá k jejich marginalizaci.

Někdy jsou cvičení zaměřená především na muže doprovázena ilustracemi žen, které plní spíše dekorativní funkci či působí jako „křoví“. V textu o saku a kravatě je cvičení doplněno o ilustraci ženy, která pravděpodobně funguje spíše jako doplněk než jako důstojná aktérka. Zobrazení ženy, soustředěné na nevkusné líčení a odívání, může vzbudit dojem, že ženy ve veřejném prostoru působí komicky, čímž se posiluje stereotyp, že do tohoto prostoru nepatří. V kontextu výše uvedeného nerovného zobrazování mužů a žen ve veřejné sféře v českých učebnicích může toto přispívat k marginalizaci žen a prohlubovat předsudky o jejich roli ve veřejném životě.

Název: Český jazyk 7 - pracovní sešit, 1. díl

Autorka: Lenka Bičanová a kolektiv

Vydavatelství: Nová škola, s.r.o.

Vydání 2022

Strana 14, cvičení 4

V tomto cvičení jde o doplnění vhodných spojovacích výrazů do vět, aby byly gramaticky správné a srozumitelné. Text poskytuje rady týkající se chování při společenských událostech, zejména ohledně konzumace jídla, a upozorňuje na rizika spojená s určitými činnostmi. Cvičení klade důraz na výběr vhodných jídel a správné stolování, aby se předešlo nehodám a nepříjemnostem. Text obsahuje věty „Vynecháme raději vše, co nám spolehlivě ukápně na kravatu v té nejméně vhodné chvíli.“ a „... , to by musela být velká náhoda, aby alespoň jedna z nich neskončila na našem saku...“.

Zdroj textu: Ladislav Špaček: Nová velká kniha etikety (upraveno)

54

Text doporučujeme doplnit o cvičení, které se tentokrát zaměří na ženy, a současně představí historii vývoje genderové rovnosti. Toto cvičení také mimo jiné přispěje k lepšímu pochopení role žen v historii a posílí povědomí o významu rovnosti mezi muži a ženami.

Do cvičení doplň: 2x ale, která, kterém, které, zatímco, jak, protože, čímž, aby, že.

Novozélandská asociace racionálního odívání požadovala, ženám bylo povoleno přestat nosit korzety, omezovaly pohyb a dýchání. Některé ženy to vnímaly jako čistě zdravotní reformu, jiné to považovaly nejen za právo žen na svobodu pohybu na veřejných místech, také za právo jezdit na kole a sportovat, se zvyšuje jejich svoboda a rovnost.

V tomto období, ve se feministky vzpíraly módním konvencím, se však ženy, měly blíže k moci, musely strategicky rozhodnout, naložit v politice s touto novou feministickou tendencí. Například britská politička Valerie Wise, poskytovala ženským organizacím velké finanční dary, se oblékala konvenčně (nosila například šaty a saka). Zastávala názor, pokud by nosila kontroverzní kalhoty, lidé by neposlouchali, co říká, místo toho by posuzovali její oblečení.

Zdroj textu: Delap, L. 2022. Feminismy: Globální dějiny) v Nitky dějin: Za hranice běžných představ o feministickém a LGBTQI+ hnutí (upraveno)

55

Studujícím můžete navrhnout, aby si s pomocí internetu zjistili, kdo byla Coco Chanel a co přinesla společnosti.

Studujícím můžete navrhnout, aby si s pomocí internetu zjistili, kdo byla Angela Merkel a jestli se domnívají, že měl její styl oblékání vliv na její kariéru.

Toto cvičení lze brát jako posílení mimo jiné digitálních kompetencí.

Jazykové prostředky a doplňování y,ý/i,í

56

Doporučujeme cvičení o lásce a vztazích rozšířit o historické osobnosti z LGBTQ+ komunity. Tím získají LGBTQ+ studující pozitivní vzory pro identifikaci. Můžete využít uvedený seznam a připojit vhodné otázky, což studující povede k zamyšlení nad tím, že vztahy stejného pohlaví jsou přirozenou součástí historie.

Za použití internetu zjistěte:

1. Která slavná spisovatelka měla romantický vztah s ženou, což ovlivnilo její slavné dílo *Orlando*, které je považováno za milostný dopis.
2. Kdo napsal román *Studna osamění* a jakou lásku popisoval?
3. Mohl Oscar Wilde vyjadřovat svou lásku milované osobě svobodně?
4. Jaké slavné historické osobnosti byly homosexuální či z komunity LGBTQ+ a jaký dopad měly jejich vztahy a láska na jejich životy a tvorbu? Vyber jednu a řekni, proč sis ji zvolil/a.

57

Doporučujeme cvičení, která zmiňují například maminku a tatínka, doplnit o alespoň jednu větu obsahující homosexuální pár nebo rodinu. Níže nabízíme několik vybraných příkladů k použití.

Název: Český jazyk 9 - pracovní sešit pro 9. ročník, 2. díl

Autorka: Lenka Bičanová a kolektiv
Vydavatelství: Nová škola, s.r.o.
Vydání 2021

Strana 111, cvičení 4

Cvičení je zaměřeno na analýzu jazykových prostředků použitých v krátkém populárně naučném textu z časopisu. Studující mají zhodnotit, jakým způsobem autor/ka používá jazyk k popisu fenoménu „zlomeného srdce“, a jak vědecká zjištění o emocích a mozkových aktivitách spojených s rozchodem a zármutkem ovlivňují člověka. Text popisuje fyziologické reakce na zamilovanost a následný rozchod.

Zdroj textu: časopis Clauida, č. 11, 2006

Doporučujeme využít seznam významných LGBTQ+ osob.

58

Doplň "y/i" na správné místo:

1. Pavel a Lukáš společně plánoval_ svou první romantickou dovolenou.
2. David a jeho partner se přestěhoval_ do nového bytu.
3. Eva a Klára se rozhodl_ adoptovat dítě, protože obě chtěly_ založit rodinu.
4. Martin s přítelem oslavil_ desáté výročí svého vztahu ve své oblíbené restauraci.
5. Kamarádky z LGBT komun_ty se setkaval_ každý týden.
6. Petr a jeho manžel se rozhodl_, že koupí nov_ dům, kde by mohl_ vychovávat své děti.
7. Veronika a její žena si často vyprávěl_ o svých plánech do budoucna.
8. Když Kristýna a její partnerka přijel_ na oslavu, přivítal_ je s úsměvem.
9. Lidé z LGBTQ+ komunity se zasadil_ o změny v zákonech týkajících se rovnoprávnosti.
10. Lesbické páry se někdy setkávají_ s nepochopením, ale jejich láska zůstává pevná.
11. Moje dvě mamink_ mě včera vzal_ do zoo, kde jsme viděl_ lv_ a opice.
12. Táto se rozhodl_, že o víkendu pojedeme na v_let do hor.
13. Moje mamka a její partnerka mi připravil_ překvapení k narozeninám.
14. Když jsem byl nemocn_, oba táto se o mě staral_ a nosil_ m_ horký čaj.
15. Moje máma a její žena mě naučil_, jak jezdit na kole, a teď spolu často jezdíme na v_lety.
16. M_ dva tatínkové mi řekl_, že mě zítra vezmou do k_na na můj oblíbený film.
17. Maminky mi vždycky přečetl_ pohádku před spaním a dal_ mi pusku na dobrou noc.
18. Když máme rodinný oběd, oba táto mi pomáhaj_ s úkol_, abych je měla rychle hotové.
19. Mám_ mě často brávaj_ na plavání nebo l_žování.
20. Na školní besídku se oba táto pečlivě připravil_, abych měla kostým hotov_ včas.

58 SEZNAM VÝZNAMNÝCH HISTORICKÝCH OSOBNOSTÍ, KTERÉ BYLY SOUČÁSTÍ LGBTQ+

Zde je seznam LGBTQ+ osob jejichž životy a práce měly významný vliv na společnost, kulturu, a práva LGBTQ+ lidí:

1. Oscar Wilde (1854–1900)

- Oblast: Literatura
- Irský spisovatel, dramatik a básník, známý pro svá díla jako *Obráz Doriana Graye* a *Jak je důležité míti Filipa*. Wilde byl otevřeně homosexuální v době, kdy homosexualita byla v Británii trestná. Byl odsouzen k vězení za přečin proti mravopověstnosti, což z něj učinilo symbol boje za práva LGBTQ+ lidí.

2. Virginia Woolf (1882–1941)

- Oblast: Literatura
- Britská spisovatelka a esejistka, která měla romantické vztahy s ženami, nejznáměji s Vitou Sackville-West. Woolf byla průkopnicí modernistické literatury a její práce, jako například "Orlando", jsou považovány za důležité texty v LGBTQ+ literatuře.

3. Harvey Milk (1930–1978)

- Oblast: Politika a aktivismus
- Harvey Milk byl první otevřeně gay politik zvolený do významné veřejné funkce v Kalifornii, kde sloužil jako člen městské rady v San Franciscu. Jeho aktivismus a snaha o prosazení práv LGBTQ+ komunity z něj učinily jednoho z nejvýznamnějších symbolů hnutí za práva homosexuálů.

4. Marsha P. Johnson (1945–1992)

- Oblast: Aktivismus
- Afroamerická transgender aktivistka, která hrála klíčovou roli při Stonewallských nepokojích v roce 1969, které jsou považovány za počátek moderního LGBTQ+ hnutí. Johnsonová byla také zakladatelkou organizace STAR (Street Transvestite Action Revolutionaries), která pomáhala lidem bez domova a transgender lidem.

5. Sylvia Rivera (1951–2002)

- Oblast: Aktivismus
- Sylvia Rivera byla jednou z prvních obhájkyní transgenderových práv a její práce měla klíčový dopad na rozvoj LGBTQ+ hnutí, zejména v oblasti práv pro transgender osoby.

6. James Baldwin (1924–1987)

- Oblast: Literatura a aktivismus
- Americký spisovatel, esejista a aktivista, který byl otevřeně gay a jehož díla se často zabývala otázkami rasové a sexuální identity. Baldwinova práce, včetně románů jako *Giovanniho pokoj*, je považována za klíčovou v americké literatuře a LGBTQ+ literatuře.

7. Christine Jorgensen (1926–1989)

- Oblast: Aktivismus a média
- Americká celosvětově známá transžena. Jorgensen byla první osobou, která získala širokou pozornost jako transgender osoba, a její příběh významně přispěl k rozšíření povědomí o transgender otázkách.

8. Radclyffe Hall (1880–1943)

- Oblast: Literatura
- Britská spisovatelka, která je nejznámější pro svůj román *Studna osamění*, který otevřeně líčil lesbickou lásku. Kniha byla ve své době považována za kontroverzní a byla zakázána v Británii, což vedlo k velké diskusi o právech LGBTQ+ lidí.

9. Magnus Hirschfeld (1868–1935)

- Oblast: Lékařství a aktivismus
- Německý lékař a sexuolog, který byl jedním z prvních obhájců práv LGBTQ+ lidí. Hirschfeld založil první organizaci na podporu práv homosexuálů a transgender osob, a jeho práce v oblasti sexuologie byla průkopnická.

10. Barbara Gittings (1932–2007)

- Oblast: Aktivismus
- Americká aktivistka, která hrála klíčovou roli v boji za práva LGBTQ+ lidí, zejména v oblasti odstranění homosexuality z Diagnostického a statistického manuálu duševních poruch. Gittings byla také aktivní v první lesbické organizaci v USA.

11. Audre Lorde (1934–1992)

- Oblast: Literatura a aktivismus
- Americká básnířka, spisovatelka a aktivistka, která se identifikovala jako černošská lesbická feministka. Její díla, jako například *Zami: A New Spelling of My Name*, jsou klíčovými texty pro pochopení intersekcionality v rámci LGBTQ+ hnutí.

12. Bayard Rustin (1912–1987)

- Oblast: Aktivismus a politika
- Americký aktivista za občanská práva, který byl blízkým spolupracovníkem Martina Luthera Kinga Jr. Rustin byl otevřeně gay a hrál klíčovou roli v organizaci pochodu na Washington v roce 1963. Jeho přínos k boji za práva černošské komunity a LGBTQ+ lidí byl obrovský.

Slovní útvar - úvaha

Cvičení zaměřující se na fotografickou stylizaci do obětí holocaustu či jiné tragédie dějin může vyvolat nedostatek respektu k obětem, zredukovat děsivou realitu dané události na pouhé „vizuální cvičení“ a přeměnit ji v banální záležitost. Představa, že by se žactvo mělo stylizovat do podoby vězně/vězeňkyně koncentračního tábora, může ignorovat hluboké historické a emocionální trauma, které tyto události nesou. **Může tedy jít o banalizaci hrůz a jejich zjednodušení.**

I když cvičení může být zamýšleno tak, aby žákům a žákyním pomohlo pochopit utrpení obětí, výsledek může být přesně opačný. U žáků a žacek může vzniknout mylný dojem, že tímto způsobem lze skutečně porozumět utrpení obětí. **Nicméně, žádné fotografické napodobení nemůže poskytnout skutečnou představu o tom, co vězni a vězenkyně v koncentračních táborech prožívali.**

Stylizace do podoby obětí a dokumentace výsledku skrze fotografie může být interpretována jako neúcta k památce zemřelých. Oběti holocaustu nebyly „předmětem“ pro reprodukci či napodobování, ale lidskými bytostmi, jejichž osud si zaslouží citlivou a důstojnou reflexi. **Zde jde o otázku důstojnosti a respektu k památce obětí.**

59

Doporučujeme cvičení zaměřená na holocaust a podobné události orientovat na analýzu příčin a důsledků, přiblížit historické pozadí, prvky nacistické ideologie a zdůraznit odvahu a solidaritu jedinců a jednotlivkyň.

9. Tvář v tvář

Představ si, co znamená lidská důstojnost. Můžeš si ji představit jako respekt k tomu, kdo jsme, a k našim právům. Jaké by to bylo, kdyby lidé o tuto důstojnost přišli?

a) Vyhledej si na internetu základní informace o holocaustu a příběhy lidí, kteří ho přežili. Zjisti také, jak holocaust postihl různé menšiny a skupiny, jako jsou Romové a Romky, osoby s tělesným a duševním postižením, političtí vězni a vezeňkyně, homosexuálové a další.

b) Diskutuj ve skupině, jakým způsobem holocaust ovlivnil lidskou důstojnost. Co si myslíš, jaké pocity mohli mít lidé, kteří zažívali utrpení?

Název: ČESKÝ JAZYK pro 8. ročník

Autorka: Jaromíra Kvačková a kolektiv

Vydavatelství: NOVÁ ŠKOLA, s.r.o.

Vydání 2015

Strana 135, cvičení 9 - Tvář v tvář

Cvičení se zaměřuje na slohový útvar - úvahu, v němž se autor zamýšlí nad určitým problémem či jevem. V rámci cvičení mají žáci a žákyně vyhledat fotografii, jež zachycuje vězně/vězenkyni z koncentračního tábora, následně se stylizovat do podoby vězňů a vytvořit fotomontáž ve stejném stylu, jako je fotografie.

60

Doporučujeme obecně se vyhnout vizuální stylizaci do obětí jakékoliv tragické události. Soucit a porozumění je vhodnější podpořit prostřednictvím rozvoje kritického myšlení a hlubšího porozumění konceptům lidské důstojnosti, rovnosti a solidarity. Inspirativním příkladem může být projekt „YOLOcaust“ izraelského satirika Šahaka Šapira, který prostřednictvím ostré kritiky selfie turistů a turistek u Památníku holocaustu upozorňuje na otázky úcty a vhodnosti reprezentace tragických událostí.

Napiš úvahu na téma „Udělal byste si selfie v masovém hrobě?“. Přečtěte si článek „Konec selfíček u Památníku holocaustu?“

Zdroj: <https://shorturl.at/zmRkX>

V úvaze se zaměř na tyto body:

- Co je lidská důstojnost a proč je důležitá?
- Etika a respekt na místech historické paměti: Jak bychom se měli chovat na místech, která připomínají tragické události, jako je holocaust? Je vhodné pořizovat tam „selfíčka“ a zábavné fotky, nebo bychom k nim měli přistupovat s větší úctou?
- Co si z této historie můžeš vzít pro dnešní dobu? Jak můžeš v životě respektovat důstojnost druhých?

Po napsání úvahy si ji vyměň s ostatními ve třídě. Povídej o tom, co jsi napsal/a, a poslouchej názory ostatních.

Vsuvky v textu

- Text zobrazuje dívky jako méně fyzicky zdatné ve sportu v porovnání s chlapci, což posiluje stereotypní představy o genderových rolích a schopnostech. Cvičení může u žáků a žákyň vytvářet představu, že dívky jsou automaticky slabší ve fyzických aktivitách.
- Tento stereotypní přístup může podporovat předsudky a ovlivnit, jak žáci a žákyně vnímají dívky a chlapce v reálném životě. Může to ovlivnit sebevědomí dívek a způsob, jakým jsou vnímány v kolektivu. Dívky mohou začít internalizovat tyto stereotypy a cítit, že by neměly usilovat o sporty nebo jiné aktivity, kde by mohly být hodnoceny jako méně schopné než chlapci.
- Taktéž může tento text ovlivnit dynamiku ve třídě tím, že vytvoří nebo posílí rozdíly mezi chlapci a dívkami. To může vést k negativním vztahům a soutěžení, místo podporujícího a inkluzivního prostředí.

Název: ČESKÝ JAZYK pro 8. ročník

Autorka: Jaromíra Kvačková a kolektiv

Vydavatelství: NOVÁ ŠKOLA, s.r.o.

Vydání 2015

Strana 4, cvičení 2

Cvičení se zaměřuje na zvláštnosti větné stavby - vyhledávání vsuvek v textu, který popisuje vyprávění - cyklistický výlet na Slovensko. Skupina přátel - dívek a chlapců - společně vyrazí na výlet na kolech, přičemž dívkám je doporučeno absolvovat část cesty vlakem, protože jsou méně fyzicky zdatné, zatímco všichni chlapci absolvují celou trasu na kolech.

61

Doporučujeme cvičení doplnit o další tak, aby ukazovalo různé úrovně dovedností bez ohledu na pohlaví / gender. Například můžete popsat, jak skupina přátel, která zahrnuje jak zdatné, tak méně zdatné jednotlivce, spolupracovala na nalezení řešení, které by vyhovovalo všem.

Lze použít cvičení níže, které se taktéž zaměřuje na zvláštnosti větné stavby - vyhledávání vsuvek v textu.

O prázdninách začátkem srpna jsme se s přáteli vydali na kolech do Rakouska. Zastavili jsme se u Tomáše, jehož starší sourozenci připravili nějaké mapy. Vybírání trasy byl mimochodem dost velký oříšek. Většina mých kamarádů a kamarádek je sportovně založená, ale přece jen jsme museli přihlídnout k tomu, že ne všichni měli stejnou kondici. Nakonec se nám podařilo najít kompromis, aby se mohl každý účastnit výletu podle svých možností. Lucka totiž navrhla, že ti, kteří si chtěli cestu zjednodušit, využijí vlakovou přepravu kol. Nikomu to, myslím, vůbec nevadilo. Zvolili jsme datum odjezdu a dohodli se na demokratickém hlasování o tom, kde a kdy se setkáme v cíli. V Rakousku jsme si všichni užili nádherných čtrnáct dnů.

62

Text může ukázat, že i ženy dosahují v tradičně mužských sportech významných úspěchů. To pomáhá ilustrovat, že sportovní úspěchy nezávisí na pohlaví nebo genderu, ale na schopnostech, nasazení a tvrdé práci každého hráče nebo hráčky.

Doplňte do textu chybějící čárky

Ženský hokej ve světle úspěchů

Ženský hokej sport plný energie a nasazení si v posledních letech získává stále větší popularitu. Hráčky které se často potýkají s předsudky dokazují že jsou schopné konkurovat mužským týmům jak v technických dovednostech tak v týmové spolupráci. Například tým České republiky se kvalifikoval na mistrovství světa což byl obrovský úspěch pro český ženský hokej. Mnoho z těchto žen kromě toho že se věnují intenzivnímu tréninku musí také zvládat běžné pracovní povinnosti nebo studium což jejich úspěchy činí ještě působivějšími. Kapitánka týmu která je inspirací pro mnoho mladých dívek zdůrazňuje že sportovní úspěchy žen by měly být stejně oceňovány jako ty mužské. „V hokeji nezáleží na tom jestli jste muž nebo žena záleží na tom jak tvrdě trénujete a jakou máte vůli zvítězit,“ říká.

Tvary zájmen

→ Toto cvičení vykazuje značný nepoměr v zobrazení žen a jejich rolí. Ženy jsou zde málo zastoupené, a když už se v textu objeví, mají neaktivní roli. Tento přístup posiluje stereotypní představy o tom, že ženy mají v příbězích a situacích často podřadnou či méně významnou úlohu, což vede k nerovnoměrné reprezentaci a může mít negativní dopad na sebevědomí a aspirace žaček. Z pedagogického hlediska je zásadní představovat ženy jako aktivní, samostatné aktérky, které se podílejí na rozmanitých aktivitách a rozhodnutích, aby se vyvážilo vnímání jejich role ve společnosti.

→ Cvičení má nevyužitý potenciál pro zobrazení mužů a žen v nestereotypních rolích, což by mohlo významně přispět k narušování zastaralých genderových stereotypů. Zatímco ženy jsou často prezentovány v pasivních či tradičních pozicích, muži se zde neobjevují v situacích, které by reflektovaly jejich roli v péči, emocích nebo „feminizovaných“ profesích. Navíc cvičení postrádá příležitost prezentovat a normalizovat různé formy vztahů, včetně homosexuálních partnerství, což by mohlo podpořit širší inkluzi a porozumění v rámci diverzity vztahů a identit.

Doporučujeme cvičení zaměřená na tvary zájmen doplnit o věty níže, které vykazují nestereotypní role žen a mužů a zvyšují poměr zastoupení žen.

63

Návrh cvičení:

Utvořte náležité tvary zájmen:

1. Vedla jsem prezentaci s (tvůj) kolegou. Společně jsme zpracovali návrh na zlepšení pracovních podmínek.
2. Mluvili jsme s (naše) trenérkou o taktických změnách na hřišti a diskutovali o strategii pro další zápas.
3. Když jsem se vrátila z mise v zahraničí, čekalo na (já) překvapení od (můj) rodiny.
4. Petr si vzal volno, aby mohl pečovat o (svůj) nemocné dítě.
5. Sestavili jsme s (její) týmem detailní analýzu. Pracovali jsme spolu do pozdních hodin, ale výsledek stál za to.
6. Viděli (ty) prožívat radost, když ses učil nové taneční kroky.

64

Název: Český jazyk 9 : pro základní školy a víceletá gymnázia

Hlavní autorka: Zdeňka Krausová a kolektiv

Vydavatelství: FRAUS

Vydání 2015

Strana 42, cvičení 3

Cvičení se zaměřuje na tvorbu náležitých tvarů zájmen. Studující mají za úkol doplnit vhodné tvary zájmen do uvedených vět. Věty se týkají různých kontextů a situací, například vyprávění o knize od bratra, rozhovor s třídním učitelem, dopis z tábora nebo společné aktivity jako grilování. Cílem je správné použití zájmen v gramaticky odpovídajících tvarech dle kontextu každé věty.

V textu je mužský rod použit osmkrát a ženský rod pouze jednou ve větě: „Neviděla jsem ho tam.“

Utvořte správné tvary zájmen:

1. Udělal si seznam úkolů, (jenž) má dnes v domácnosti splnit.
2. Podívala se na výsledky analýzy, (který) potřebuje revizi.
3. David (já) připravil kafe a vysál (naše) obyvatel.
4. Obať se na (svůj) tetu, pokud chceš vědět něco o teleskopech.
5. Vyslechni (svůj) otce, když prosí o pomoc a pláče.
6. (Kdo) píšeš Jano? Jestli (tvůj) přítelkyni, tak ji pozdravuj.
7. Petr a jeho partner si večer sedli na terasu a dlouho mluvili o (všechno) možném, od plánů na společnou dovolenou až po své oblíbené knihy.

Vlastní jména přejatá

Doporučujeme cvičení o umělcích doplnit tak, aby zahrnovalo jména slavných ženských umělkyní. To nejenže poskytne rovnováhu, ale také umožní žákům a žákyním objevovat a oceňovat příspěvky žen v různých uměleckých oblastech. Kromě historických osobností by cvičení mohlo zahrnout i současné ženy-umělkyně, čímž by ukázalo, že ženy jsou aktivní a úspěšné i v současné době.

→ Cvičení zaměřující se pouze či především na muže-umělce může vytvářet dojem, že ženy v historickém kontextu uměleckého světa neexistovaly nebo jejich přínos nebyl dostatečně významný. Tím se posiluje stereotyp, že ženy nedosahují stejné úrovně úspěchu a uznání jako muži a omezuje se porozumění a respekt k rozmanitým příspěvkům žen v umění a kultuře.

→ Cvičení zaměřující se pouze či především na muže-umělce neumožňuje žákům a žákyním poznat širší spektrum historických a kulturních osobností. Může to signalizovat, že úspěch a viditelnost v umění jsou výsadou mužů, a tím podkopat ambice a sebevědomí žákyní. Proto je důležité do cvičení nebo jako doplňkovou aktivitu zahrnout diskusi o historických i současných výzvách, kterým čelily a čelí ženy v umění. Takový přístup pomáhá žákům a žákyním lépe chápat širší kontext a význam genderové rovnosti v této oblasti.

Název: ČESKÝ JAZYK pro 8. ročník
Autorka: Jaromíra Kvačková a kolektiv
Vydavatelství: NOVÁ ŠKOLA, s.r.o.
Vydání 2015

Strana 91, cvičení 1

Cvičení se zaměřuje na vlastní jména přejatá, přičemž obsahuje zejména jména slavných mužských umělců a vědců.

Návrh cvičení:

Seznam se s následujícími osobnostmi, které zahrnují jak muže, tak ženy:

- Frida Kahlo
- Georgia O'Keeffe
- Toyen
- Emma Destinová
- Gustav Klimt
- Egon Schiele

Přečti si následující text a urči, která vlastní jména jsou přejatá (cizího původu). Poté tato jména uveď ve správném tvaru:

Frida Kahlo, známá mexická malířka, je dnes považována za jednu z nejvýznamnějších umělkyní 20. století. Její díla často zkoumají témata identity, bolesti a kulturního dědictví. Další významnou osobností v umění je Georgia O'Keeffe, americká malířka známá především svými obrazy flory a krajiny Nového Mexika. Obě umělkyně se zapsaly do historie umění svou nezávislostí a neotřelým pohledem na svět.

66

Tímto způsobem lze nejen posílit povědomí o genderové rovnosti, ale také obohatit vzdělávací obsah a podporovat rozmanité a inkluzivní přístupy v učebních materiálech.

67

68

Můžete se inspirovat ze seznamů významných českých a světových umělkyní uvedených níže.

Jména a příjmení v závorkách dejte do náležitého tvaru.

Díla (Toyen) byla vystavována v mnoha slavných galeriích po celém světě. Do období anglického romantismu řadíme díla sester (Brontë), (Austin) a (Byron). Díla (Frida Kahlo) byla vystavena v jejím rodném Mexiku.

Doplňkové cvičení: Zjistěte za pomoci internetu, kdo vytvořil dílo „Do Women Have To Be Naked To Get Into the Met. Museum?“ a co popisuje.

67 SEZNAM VÝZNAMNÝCH ČESKÝCH UMĚLKYNĚ

Zde je seznam významných českých umělkyní, které se proslavily v různých oblastech umění, jako je malířství, sochařství, hudba, literatura a film:

1. Toyen (1902–1980)

- Oblast: Malířství a grafika
- Toyen, vlastním jménem Marie Čermínová, byla významnou představitelkou surrealismu. Její práce jsou ceněny pro jejich originální a provokativní přístup k zobrazování snových a fantaskních motivů.

2. Emila Medková (1928–1985)

- Oblast: Fotografie
- Významná česká fotografka spojená se surrealismem. Její fotografie často zobrazují opuštěné městské krajiny a abstraktní detaily, které působí tajemně a znepokojivě.

3. Vítězslava Kaprálová (1915–1940)

- Oblast: Hudba (skladatelka a dirigentka)
- Jedna z nejvýznamnějších českých skladatelek 20. století. Její hudba se vyznačuje emocionální hloubkou a originálním kompozičním stylem.

4. Olga Havlová (1933–1996)

- Oblast: Literatura a občanský aktivismus
- Olga Havlová, manželka Václava Havla, byla nejen významnou literární osobností, ale i zakladatelkou Výboru dobré vůle. Byla známá pro svůj lidský přístup a snahu pomáhat znevýhodněným.

5. Alena Šrámková (1929–2022)

- Oblast: Architektura
- Jedna z nejvýznamnějších českých architektek, známá pro svou čistou a minimalistickou architekturu. Její práce zahrnuje například budovu ČSOB v Radlicích nebo novou budovu Fakulty architektury ČVUT.

6. Eva Jiřičná (1939–)

- Oblast: Architektura a design
- Světově uznávaná architektka a designérka, která se proslavila především svými interiéry a návrhy schodišť. Její práce se vyznačuje využitím skla a kovu a čistými liniemi.

7. Jiřina Bohdalová (1931)

- Oblast: Herectví
- Jedna z nejznámějších českých hereček, která se proslavila jak v divadle, tak ve filmu a televizi. Její kariéra trvá více než šest desetiletí a zahrnuje mnoho ikonických rolí.

8. Helena Zmatlíková (1923–2005)

- Oblast: Ilustrace a malířství
- Známa česká ilustrátorka, jejíž obrázky doprovázely mnoho dětských knih. Její styl je charakteristický a je hluboce zakořeněný v české dětské literatuře.

9. Anna Fárová (1928–2010)

- Oblast: Fotografie (historie a kritika)
- Průkopnice teoretické fotografie a autorka mnoha odborných publikací. Byla první, kdo systematicky mapoval českou a světovou fotografii, a výrazně přispěla k jejímu uznání jako umělecké formy.

10. Ema Destinová (1878–1930)

- Oblast: Hudba (opera)
- Světově proslulá operní pěvkyně, jejíž hlas obdivovali lidé po celém světě. Byla hvězdou newyorské Metropolitní opery a jednou z největších českých operních umělkyní všech dob.

12. Viola Fischerová (1935–2010)

- Oblast: Literatura (poezie)
- Významná česká básnířka a spisovatelka, jejíž dílo bylo hluboce ovlivněno životními zkouškami a exilovým pobytem. Její poezie je silně emocionální a často reflektuje osobní zkušenosti.

15. Helena Třeštíková (1949)

- Oblast: Dokumentární film
- Renomovaná česká dokumentaristka, která se proslavila svými dlouhodobými dokumentárními projekty, jako jsou "Manželské etudy" nebo "Katka". Její práce získaly mezinárodní uznání.

Tyto umělkyně reprezentují široké spektrum uměleckých oborů a jejich tvorba je nedílnou součástí české kulturní historie.

68 SEZNAM VÝZNAMNÝCH SVĚTOVÝCH UMĚLKYNĚ

Zde je seznam významných světových umělkyní, které se proslavily v různých oblastech umění:

1. Frida Kahlo (1907–1954)
 - Oblast: Malířství
 - Mexická malířka známá pro své autoportréty a díla, která vyjadřují bolest, identitu a kulturu. Její práce propojila surrealismus, folklór a autobiografické prvky.
2. Georgia O'Keeffe (1887–1986)
 - Oblast: Malířství
 - Americká malířka, často označována jako "matka amerického modernismu." Proslavila se velkoformátovými malbami květin, budov a krajiny.
3. Artemisia Gentileschi (1593–1653)
 - Oblast: Malířství
 - Italská barokní malířka, která se zaměřovala na silné ženské postavy a biblické scény. Byla jednou z prvních žen, které dosáhly uznání v umění své doby.
4. Louise Joséphine Bourgeois (1911–2010)
 - Oblast: Sochařství a instalace
 - Francouzská sochařka a výtvarná umělkyně, známá pro své sochy pavouků a práci, která zkoumá téma rodiny, sexuality a paměti.
5. Yayoi Kusama (1929)
 - Oblast: Výtvarné umění (instalace a malba)
 - Japonská umělkyně proslulá svými polka-dot instalacemi a nekonečnými zrcadlovými místnostmi. Její práce je považována za průkopnickou v pop-artu a současném umění.
6. Cindy Sherman (1954)
 - Oblast: Fotografie
 - Americká fotografka, známá svými sériemi autoportrétů, v nichž se proměňuje v různé stereotypní postavy. Její dílo zkoumá otázky identity a reprezentace.
7. Marina Abramović (1946)
 - Oblast: Performance art
 - Srbská umělkyně, která se proslavila průkopnickými performancemi, které často testují fyzické i psychické limity těla.

8. Barbara Kruger (1945)
 - Oblast: Vizuální umění (text a obraz)
 - Americká umělkyně známá svými kolážemi kombinujícími texty a obrazy, které často zkoumají otázky feminismu, spotřební kultury a moci.
9. Zaha Hadid (1950–2016)
 - Oblast: Architektura
 - Britská architektka iráckého původu, první žena, která získala Pritzkerovu cenu. Její práce je známá svou futuristickou estetikou a komplexními tvary.
10. Mary Cassatt (1844–1926)
 - Oblast: Malířství
 - Americká impresionistická malířka žijící ve Francii, známá pro své portréty matek a dětí, které ukazují intimitu rodinných vztahů.
11. Sophie Taeuber-Arp (1889–1943)
 - Oblast: Abstraktní umění a design
 - Švýcarská umělkyně spojená s dadaismem, která působila jako malířka, textilní návrhářka a sochařka.
12. Tracey Emin (1963)
 - Oblast: Současné umění (instalace, textil, malba)
 - Britská umělkyně známá svou autobiografickou a často kontroverzní tvorbou, která zkoumá sexualitu, lásku a trauma.
13. Judith Leyster (1609–1660)
 - Oblast: Malířství
 - Holandská barokní malířka, která pracovala v období nizozemského Zlatého věku a byla známá svými živými žánrovými scénami.
14. Eva Hesse (1936–1970)
 - Oblast: Sochařství
 - Americká sochařka německého původu, jejíž práce v minimalistickém a post-minimalistickém hnutí zkoumala otázky materiálu a forem.
15. Alma Thomas (1891–1978)
 - Oblast: Malířství
 - Afroamerická malířka známá svými abstraktními obrazy plnými barev a textur. Byla jednou z prvních afroamerických žen, které získaly uznání v abstraktním expresionismu.

Tvorba inzerátů

Pokud je v inzerátu uveden pouze jeden rod (například „hledáme manažera“), může to implicitně naznačovat, že pozice je určena pouze pro jedno pohlaví (gender). Tento přístup podporuje genderové stereotypy a může vést k tomu, že se někteří kandidáti nebo některé kandidátky nebudou cítit vhodní pro danou roli, přestože splňují veškeré kvalifikační požadavky. Taková formulace inzerátů může omezit diverzitu a inkluzivitu na pracovišti a vytvářet nevědomé bariéry.

Formulace zahrnující pouze ženský rod, jako je „Hledáme prodavačku“, představuje příklad diskriminačního přístupu v náborovém procesu. V České republice je diskriminace na základě pohlaví zakázána zákonem, a použití výhradně ženského rodu („prodavačku“ a „prodavačky“) v inzerátu vytváří nevhodné očekávání, že na tuto pozici mohou nastoupit pouze ženy. Tím dochází k porušení zásad rovnosti stanovených Antidiskriminačním zákonem a může to vést k tomu, že si studující, přestože se jedná pouze o příklad v učebnici, zvyknou na diskriminační přístup a stanou se vůči němu imunními.

69

Doporučujeme při realizaci cvičení na tvorbu pracovních inzerátů využít spolupráci s Genderově symetrizovanou klasifikací zaměstnání CZ-ISCO, která je přílohou k metodické příručce Podpora rovných příležitostí žen a mužů na trhu práce v rámci činností Úřadu práce ČR. Dostupné z: https://rovnaodmena.cz/wp-content/uploads/2021/10/Priloha_Metodiky_Seznam_profesi_BROZURA_nahled.pdf

Zadání

1. Vyhledejte v Genderově symetrizované klasifikaci zaměstnání co nejneobvyklejší pojmenování pracovní pozice v ženském i mužském rodě.
2. Pro vybranou pozici vytvořte inzerát.
3. Prezentujte svůj inzerát ostatním.

V učebnici by bylo vhodnější uvést inzerát v genderově neutrálním tvaru (např. „hledáme prodavače/prodavačky“), čímž by se zajistil respekt k legislativě a podpořila inkluzivita v pracovním prostředí.

Dále lze doplnit cvičení o Analýzu diskriminačních prvků v pracovním inzerátu.

70

Název: ČESKÝ JAZYK pro 9. ročník
Autorka: Jaromíra Kvačková a kolektiv
Vydavatelství: NOVÁ ŠKOLA, s.r.o.
Vydání 2020

Strana 128, cvičení 8

Cvičení se zaměřuje na přípravu různých typů inzerátů, včetně inzerátů na hledání nových zaměstnanců a zaměstnankyň. Obsahuje ilustraci inzerátu s nadpisem „Hledáme prodavačku“ a textovým opakováním „... přijme prodavačky...“.

Cvičení: Analýza diskriminačních prvků v pracovním inzerátu

Přečtěte si následující inzerát:

„Hledáme mladou asistentku do dynamického kolektivu. Požadujeme flexibilitu a zodpovědnost. Vítána je zkušenost s marketingem a znalost angličtiny. V případě zájmu pošlete svůj životopis s fotografií.“

Úkoly:

- Identifikujte prvky inzerátu, které mohou být diskriminační, a vysvětlete, proč jsou problematické (například požadavek na věk, pohlaví, vzhled atd.).
- Navrhněte, jak lze inzerát upravit, aby byl nediskriminační a v souladu s principy rovnosti a rovného přístupu.
- Napište upravenou verzi tohoto inzerátu bez diskriminačních prvků.

Přehled učiva

V učebnicích jsou často jako **příklady dané látky (například v přehledech učiva) používány ukázkové věty nebo slova, která bývají v mužském rodě nebo obsahují generické maskulinum**. Výzkumy ukazují, že generické maskulinum obvykle evokuje představu mužů spíše než žen. Zatímco v některých gramatických jevech je jeho použití účelné a logické z hlediska probírané gramatiky, ve velké části případů tomu tak není. Tato skutečnost se odráží i v celkovém počtu zmínek o ženách a mužích v učebnicích. Podle analýzy *Reflexe diversity: Analýza reprezentace identit ve vybraných českých učebnicích (2024)* je patrné, že zmínky o ženách jsou výrazně méně časté než zmínky o mužích a v generickém maskulinu. V rámci všech vybraných učebnic byl poměr zastoupení žen pouze 24,1 % z příkladů, mužů 57,6 % příkladů a generické maskulinum dělá dalších 18,3 % všech příkladů. Tento přístup přispívá k nevědomému zneviditelnování a marginalizaci žen, což může dále posilovat nerovné vnímání mužů a žen ve společnosti.

Název: Český jazyk: pracovní sešit pro základní školy a víceletá gymnázia

Hlavní autorka: Zdeňka Krausová

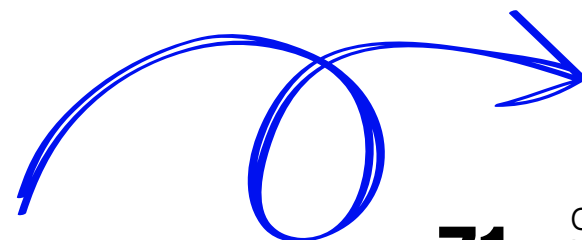
Vydavatelství: Fraus

Vydání 2015

Strana 10, Přehled - „Mluvnický zápor“

Přehled gramatického jevu „mluvnický zápor“ zde obsahuje několik příkladů, které ilustrují jeho použití. Mezi ně patří: „Tu píseň neznám, nepodíval bych se, nepodíval jsem se, nebudu se dívat, nejsem přihlášen, není, nebyl zdrav, Stalo se to ne mou vinou., nekuřák, nepravý, nepřítel, nenávidět, nemluva, nesmírný, To není neštěstí.“

Původní zdroj textu: Stručné mluvnice české §145

71

Obecně doporučujeme doplnit části učebnic zaměřené na vysvětlování gramatických jevů a přehled gramatiky o věty a příklady, které zahrnují ženský rod nebo odkazují na ženy. Lze využít následující principy:

- Využijte ženský rod: Používejte ženský rod ve slovesných tvarech, například: běhala, zkoumala, chytala, řídila, analyzovala, tvořila, diskutovala. Tímto způsobem zajistíte, že i ženy jsou zobrazeny v aktivních a rozmanitých rolích.
- Vyhýbejte se stereotypním kontextům: Nepoužívejte pouze příklady, které ženy zařazují do kontextu spojeného s tradičními genderovými rolemi, jako je oblékání, vaření, nakupování nebo projevování emocí (např. „ona nakupovala“, „plakala“). Takové příklady jsou v učebnicích často nadměrně zastoupené, proto se zaměřte na příklady reflektující různorodé aktivity žen.
- Využívejte rozmanité kontexty: Věty by měly zahrnovat ženy v profesích a rolích, které jsou často spojovány s muži, například: vědkyně objevila nový lék, architektka navrhla moderní budovu, programátorka vytvořila novou aplikaci.
- Kombinujte rodové tvary: Používejte příklady, které zobrazují muže i ženy v jedné větě, čímž podpoříte rovnost (např. Petr a Jana opravili auto, Eva a Tomáš vedli prezentaci).
- Pokud se zaměříte na ženy v roli matek a babiček, využijte příklady, které překračují tradiční stereotypy. Místo opakování příkladů typu „maminčiny a babiččiny buchty“, zkuste inovativnější příklady, jako jsou „maminčina výplatní páska“, „babiččino auto“, „maminčina vrtačka“, nebo „babiččin počítač“. Tím podpoříte rozmanitější a realističtější pohled na ženy a jejich role ve společnosti.
- Pokud nezbyde prostor pro příklady s ledoborci či fotbalisty, nic se nestane, protože těchto příkladů je v učebnicích již dostatek. Místo toho můžete zařadit více různorodých a genderově vyvážených příkladů, které budou reflektovat rozmanitost profesí a zájmů, aby lépe odrážely reálný svět a podporovaly širší spektrum rolí a aktivit.

Procvičování rozhovoru

72

Doporučujeme doplnit cvičení zaměřená na dialogy nebo rozhovory o příklad situace, ve kterých dochází k mansplainingu.

Studující se tak učí, jak cizí slova vznikají a jak se v průběhu času dostávají do češtiny. Kromě toho se také dozvídají o vývoji slov, jako je „mansplaining“, což jim pomáhá lépe porozumět tomu, jak jazyk reaguje na společenské změny. Takové cvičení propojuje jazykovou složku s porozuměním kulturním a společenským jevům, což je cenné pro jejich celkový rozvoj.

V deváté třídě je důležité naučit se základní pravidla slušné komunikace, jako neskákání do řeči, ale zároveň je už možné a prospěšné začít zahrnovat i hlubší témata, která pomohou žákům a žačkám lépe porozumět dynamice mezilidských vztahů a společenským problémům, jako je např. mansplaining.

Název: Český jazyk: pracovní sešit pro základní školy a víceletá gymnázia

Hlavní autorka: Zdeňka Krausová

Vydavatelství: FRAUS

Vydání 2015

Strana 71, cvičení 3

Cvičení se zaměřuje na analýzu dialogu, kde studující sledují, jak mluvčí reagují a jaká pochybení v komunikaci vznikají. Zároveň jsou vedeni k diskuzi o vlastním chování při rozhovorech a k rozpoznání chyb či nesrovnalostí v porozumění.

Zdroj původního textu: Konflikt, koření života

Slovo „mansplaining“ je anglicismus, což znamená, že pochází z anglického jazyka. Skládá se ze dvou částí: „man“ (muž) a „explaining“ (vysvětlování). Dohromady to znamená něco jako „mužské vysvětlování“. Toto slovo vzniklo proto, aby popsal situaci, kdy muž vysvětluje něco ženě způsobem, který předpokládá, že ona tomu nerozumí, i když často rozumí stejně dobře, nebo i lépe než on. Slovo se stalo populární kolem roku 2008, kdy lidé začali více mluvit o tom, jak v některých situacích muži jednají povýšeně nebo neuctivě, aniž by si to často uvědomovali. Mansplaining tak pomáhá upozorňovat na nerovnost v komunikaci mezi muži a ženami.

Anna: „Dnes jsem vedla velmi zajímavou schůzku o našem projektu, kde jsme diskutovali nové způsoby, jak optimalizovat procesy. Myslím, že bychom měli zvážit zavedení nových softwarových nástrojů.“

Petr: „Hmm, no, víš, optimalizace procesů je složitá věc. To je něco, co se obvykle dělá tak, že se podíváš na data a pak vybereš nástroj, který odpovídá potřebám firmy. Možná ti to nepřijde zřejmé, ale to je ten správný způsob, jak na to jít.“

Anna: „Ano, to vím, přesně tohle jsme na té schůzce probírali a rozhodli jsme se, jaké nástroje zvolit na základě našich dat.“

Petr: „Jo, ale vážně, musíš to dělat správně. Možná bych ti s tím mohl pomoci, abys to lépe pochopila.“

Anna: „Díky, Petře, ale věř mi, že to zvládám. Mám s tím už dost zkušeností.“

Tento příklad ukazuje, jak muž nevyžádaně a přehnaně vysvětluje něco ženě, která je o daném tématu plně informovaná, což je klasický příklad mansplainingu.

Tvorba životopisu

Doporučujeme, aby zadání na tvorbu životopisu znělo například takto:

73

Cvičení zaměřená na tvorbu životopisů mohou učit žáky a žákyně sdílet citlivé osobní údaje, jako je datum narození, místo bydliště nebo rodinný stav. Tento požadavek otevírá potenciální rizika diskriminace na základě věku, pohlaví (genderu) či rodinné situace. Uvádění těchto údajů není v souladu s moderními principy ochrany osobních údajů, které kladou důraz na minimalizaci sběru citlivých informací. Zároveň může takový přístup vést k vytváření životopisů, které snadno umožňují diskriminační praktiky, jež se v pracovních výběrových řízeních vyskytují.

Zadání pro vytvoření životopisu:

Vytvořte fiktivní životopis, ve kterém popíšete své (nebo vymyšlené) dovednosti, zájmy a zkušenosti. Pamatujte, že životopis by neměl obsahovat citlivé osobní údaje, jako je datum narození, rodinný stav, zdravotní stav, adresa trvalého bydliště nebo fotografie.

1. Rodinný stav (například svobodný/á, ženatý/vdaná).
2. Věk nebo datum narození – tyto údaje nejsou nutné a mohou vést k diskriminaci.
3. Fotografie – obrázky mohou vést k povrchnímu hodnocení a nemají vliv na pracovní kvalifikaci.
4. Adresa trvalého bydliště – stačí uvést město nebo region.
5. Citlivé osobní údaje (například číslo občanského průkazu) – tyto údaje nejsou relevantní pro běžný životopis.
6. Zdravotní stav by neměl být v životopisu uváděn, pokud není vyžadován pro konkrétní povolání (například v případě, že se týká zvláštních zdravotních požadavků na pracovní pozici).

Životopis by se měl soustředit na schopnosti, dovednosti, zkušenosti a vzdělání. Tento přístup zajišťuje spravedlivější a rovnocennější hodnocení uchazečů a uchazeček.

74

Název: Český jazyk: pracovní sešit pro základní školy a víceletá gymnázia

Hlavní autorka: Zdeňka Krausová

Vydavatelství: FRAUS

Vydání 2015

Strana 12, Přehled učiva - Komunikace a sloh

Cvičení se zaměřuje na slohový útvar - životopis a uvádí, jaké informace by měl obsahovat: jméno, datum a místo narození, bydliště, údaje o rodině, kontaktní informace, přehled o školní docházce a prospěchu, jazykové znalosti, speciální dovednosti, zájmy, úspěchy v zájmových aktivitách, zdravotní stav, důvod zpracování životopisu a podpis, místo, datum.

Přiřadte, o jaký typ diskriminace se jedná:

1. Uchazeči a uchazečky s romsky znějícími jmény s obdobnými životopisy mají několikanásobně menší šanci být pozváni na pohovor než lidé s česky znějícím jménem.
 - a) Diskriminace na základě věku
 - b) Diskriminace na základě pohlaví (genderu)
 - c) Diskriminace na základě etnického původu
2. Podle fotografie v životopisu vyloučili nejvíce staře vypadající uchazeče a uchazečky.
 - a) Diskriminace na základě věku
 - b) Diskriminace na základě pohlaví (genderu)
 - c) Diskriminace na základě etnického původu
3. Uchazečka byla během výběrového řízení dotazována na rodinný stav, zatímco ostatní uchazeči tyto otázky nedostali.
 - a) Diskriminace na základě věku
 - b) Diskriminace na základě pohlaví (genderu)
 - c) Diskriminace na základě etnického původu

Správné odpovědi: 1. c), 2. a), 3. b)

Grafická analýza souvětí

→ Cvičení zaměřené na grafickou analýzu souvětí obsahuje jazykové prvky využívající generické maskulinum, které může neúmyslně posilovat genderové stereotypy. Použití výrazu „nejlepší šachisté“ v mužském rodě implikuje, že šachisté jsou muži, což přispívá k neviditelnosti žen a dívek v této oblasti.

→ Tím, že cvičení prezentuje šachy, logické myšlení a technologie (například počítače) skrze generické maskulinum, posiluje společenské vnímání těchto oblastí jako výhradně mužských. Absence zmínek o ženách ve spojitosti s intelektuálními či logickými činnostmi může vést k upevnění stereotypů a pocitu, že ženy v těchto oblastech nemají místo. **Tento přístup může negativně ovlivnit dívky a ženy, snížit jejich sebevědomí a pocit sounáležitosti s těmito obory,** což vede k jejich znevýhodnění a menšímu zapojení.

Název: Český jazyk 9: pracovní sešit pro základní školy a víceletá gymnázia

Autorka: Zdeňka Krausová a kolektiv

Vydavatelství: FRAUS

Vydání: 2015

Strana 43, cvičení 2

Cvičení se zaměřuje na souvětí souřadné a podřadné. Toto cvičení se tematicky zaměřuje na porovnání lidského a počítačového přístupu ke hře, jako jsou šachy, které představují velkou intelektuální výzvu. Nejlepší šachisté jsou mistři v rozpoznávání vzorů, což je funkce pravé mozkové hemisféry, a právě tato schopnost jim dává výhodu oproti počítačovým šachovým programům.

75

Text a cvičení by mohlo zůstat tematicky zaměřeno na šachy a počítače, ale zároveň by mělo poskytnout příklady jak mužů, tak žen, proto doporučujeme používat dvojí rod „hráčky a hráči“ a „velmistři a velmistřyně“.

Doporučujeme ke cvičením zaměřeným na intelekt a logické myšlení zařadit text o fungování mozku, který představuje současné poznatky o tom, že koncepty „mužské“ a „ženské“ logiky jsou zastaralé a překonané.

Nakreslete schémata souvětí, určete, které věty jsou hlavní a které vedlejší. U vedlejších vět specifikujte jejich druh. Určete poměry mezi větami, které jsou spojeny souřadně, a typ souvětí. Nakonec doplňte správnou interpunkci.

Jen jeden mozek

Vědecký tým podrobně analyzoval studie z posledních tří dekad které tento fenomén zkoumaly a dospěl k jasnému závěru – jediný rozdíl mezi mozkem muže a ženy je ve velikosti. Ženy mají v průměru o 11 procent menší mozek než muži což však odpovídá tomu že i ostatní orgány mají velikost proporcionální k rozměrům těla. Z rozdílné velikosti ale nevyplývá, že orgány fungují u obou pohlaví jinak protože aktivita, struktura či rozvinutost jednotlivých částí mozku je podle studie u obou pohlaví poměrově stejná. Otázkou však zůstává jak vysvětlit evidentní rozdíly v chování mužů a žen. Podle autorky studie Lisy Eliotové jde především o kulturně a historicky vytvořené stereotypy. Neurovědkyně z univerzity Rosalin Franklin v Illinois která výsledky analýzy popisuje v článku pro server The Conversation uvádí že rozdíly mezi mozkovými kapacitami mezi lidmi existují avšak zdůrazňuje že nejsou podmíněny pohlavím.

Zdroj: https://www.lidovky.cz/orientace/veda/muzsky-a-zensky-mozek-neexistuje-tvrdi-neurovedci-rozdily-v-chovani-jsou-vysledkem-kulturnich-stereo.A210514_140805_ln_veda_livs (upraveno)

76

Doporučujeme do cvičení zaměřených na intelekt a logické myšlení zařadit texty o významných ženách, které dosáhly úspěchů v šachu, logickém myšlení či technologii. Příklady lze čerpat z kapitoly *Absence významných žen - seznam významné české vedkyně - přírodní vědy a technické obory*.

Nakreslete schémata souvětí, určete, které věty jsou hlavní a které vedlejší. U vedlejších vět specifikujte jejich druh. Určete poměry mezi větami, které jsou spojeny souřadně, a typ souvětí. Nakonec doplňte správnou interpunkci.

Judit Polgárová je maďarská šachová velmistřyně považovaná za nejlepší šachistku všech dob. V roce 1991 získala titul velmistřyně ve věku 15 let a 4 měsíců čímž překonala rekord bývalého mistra světa Bobbyho Fischera. Od roku 1989 až do svého odchodu do důchodu v roce 2014 byla nepřetržitě světovou jedničkou mezi ženami.

Zdroj: https://en.wikipedia.org/wiki/Judit_Polgár

Staročestina

Historické úryvky v učebnicích často zdůrazňují mužské postavy, které aktivně formují děj, zatímco ženy jsou prezentovány převážně v pasivních rolích. Tento přístup může posilovat stereotypní vnímání historie jako sféry ovládané muži a vytvářet dojem, že ženy neměly v historickém vývoji významnou roli. Zahrnutí úryvků, které reflektují přínosy významných ženských postav té doby, nebo které alespoň poukazují na jejich účast v klíčových událostech, by mohlo pomoci vyvážit tento jednostranný obraz. Taková reprezentace by nejen podpořila rovnost ve výuce dějin, ale také by poskytla inspirativní příklady ženského vlivu a aktivity v různých historických obdobích. Tím by se vytvořil ucelenější a spravedlivější pohled na minulost, který odráží skutečnou rozmanitost lidských zkušeností a přínosů.

Název: Český jazyk 9 pro základní školy

Autorka: Eva Hošnová a kolektiv

Vydavatelství: SPN - pedagogické nakladatelství,

Vydání: 2010-2013

Strana 8

Cvičení pracuje s úryvkem z Dalimilovy kroniky, která popisuje události ze života knížete Břetislava I. Text je v rýmované formě a obsahuje několik archaických slov.

Úryvek je doplněn o vysvětlivku, která se zaměřuje na vysvětlení staročeských slov a historických reálií, které se v textu Dalimilovy kroniky objevují.

77

Doporučujeme cvičení zaměřená na staročestinu doplnit textem s ženskou postavou, například textem o Libuši, která je významnou mytickou postavou v českých dějinách. Zmínky o ní najdeme v Kosmově kronice. Zde je stručný úryvek s vysvětlivkou historického kontextu postavení žen.

Třetí, věkem nejmladší, ale moudrostí nejstarší, se nazývala Libuše. Ta vystavěla též hrad tehdy nejmocnější u lesa, jenž táhne se ke vsi Zbečnu, a podle svého jména jej nazvala Libušín. Byla mezi ženami přímo jedinečnou ženou, v úvaze prozřetelná, rázná v řeči, cudná tělem, ušlechtilá v mravech, nikomu nezadala v rozhodování při lidu, ke každému byla vlídná, ba spíše líbezná, ženského pohlaví ozdoba a sláva, dávajíc rozkazy prozřetelně, jako by byla mužem. Ale poněvadž nikdo není úplně blažen, žena tak znamenitá i chvályhodná, ach nešťastného osudu lidského! byla prorokyně. A poněvadž lidu pravdivě předpovídala mnoho budoucích věcí, celý ten kmen se po smrti jejího otce sešel k obecné radě a ustanovil ji sobě za soudce.

Vysvětlivka:

V textu je Libuše popisována jako velmi moudrá a schopná žena, která dokázala vést svůj lid. Přestože je chválena za to, jak dobře vládla, autoři často zmiňují, že její schopnosti byly „jako by byla mužem.“ To znamená, že ve starých textech byla moc a moudrost spojována hlavně s muži, a pokud žena měla tyto vlastnosti, byla považována za výjimku.

Libuše je zároveň vyzdvihována za svou cudnost a laskavost, což jsou typické vlastnosti, které se od žen v tehdejší době očekávaly. I když byla schopnou vládkyní, její role musela stále odpovídat tradičním představám o tom, jaká by žena měla být – tedy morálně čistá a laskavá.

Doporučujeme doplnit cvičení, která zmiňují staročestinu textem o Anně České z pera Františka Palackého.

78

„... ještě před ukončením roku 1381 dojela do Londýna Anna Česká. Její příchod tam oznámil se hned milostmi, kterých domohla se na manželu svém pro některé vězně politické; také pozdější hojné přímluvy takové a jiných dobrodiní drahně pojistily jí v Anglii až podnes památku a název „dobré královny Anny“.“

Zdroj: Palacký, František. Dějiny národu českého. Svazek 2. Praha: Odeon, 1968. S. 403.

Doplňování ě/je, ů/ů a čárky ve větách

Je skvělé, když jsou lidé žijící s postižením, poruchou nebo zdravotním problémem s výrazným dopadem na kvalitu života zastoupeni v učebnicích. Bohužel bývají jejich charaktery často omezovány jen na překonání potíží, což může posilovat stereotypy, že jsou pouze příjemci péče nebo že jejich život je definován výhradně jejich postižením. Tento jednostranný pohled neodráží skutečnost, že lidé žijící s postižením mohou zastávat různé role ve společnosti a podílet se na každodenním životě. Takové zobrazování neumožňuje studujícím pochopit skutečnou rozmanitost jejich zkušeností, přínosů a možností.

Název: Český jazyk 8 : pro základní školy a víceletá gymnázia

Autorka: Zdeňka Krausová a kolektiv

Vydavatelství: FRAUS

Vydání 2014

Strana 61, cvičení 1

Toto cvičení se zaměřuje na práci se slohovým textem, který vypráví příběh o dívce jménem Alison, která čelí ztrátě vlasů kvůli alopecii. Text se soustředí na její cestu zvládnutí tohoto problému, popisuje její pocity, podporu od přátel a rodiny, přizpůsobení se novým okolnostem a její snahu čelit výzvám, jako je například přijetí nové role ve škole. Cvičení vybízí studující k práci s textem na úrovni jazykové a slohové analýzy (určení poměru souřadně spojených vět), charakterizaci postavy a zamyšlení nad podobnými příběhy ze života, filmu nebo literatury, kde někdo musel překonat hendikep.

Je důležité ukazovat také běžné úspěchy lidí s postižením v každodenních situacích, aby studující viděli, že i oni mohou vést plnohodnotný život a mít úspěšnou kariéru nebo rodinu.

V_řte nebo ne, ve středu budu na poradním orgánu. Dále dávám v_dět, že vystoupím 3. kv_tna na konferenci, budu mluvit o vzdělání a v_dě. Pak odpoledne v_du do sv_tel reflektorů. Můžete také přijít a poslechnout si hudební v_my, které pro vás připravím. Mezitím si stíhám i upéct v_nečky ke káv_.

Pozn.: Toto cvičení je potřeba doplnit o ilustraci osoby žijící s fyzickým postižením.

80

Doplňte čárky ve větách a vyznačte přímou řeč uvozovkami.

Sean Dilley trpí vrozenou slepotou ale ani to mu nezabránilo vybudovat si velmi slušnou kariéru. V mediální společnosti BBC působí jako korespondent reportér moderátor a také jako vedoucí projektu pro začleňování tělesně postižených lidí. A v úterý v noci si poradil i s lupičem na kole který mu vytrhl z ruky telefon a chtěl s ním zmizet. Nepočítal ovšem se Seanovou pohotovou reakcí. Ten podle svých slov na lupiče skočil s rozběhem povalil ho i s kolem a držel ho na zemi do té doby, než mu přišli lidé na pomoc. Vybral si špatného nevidomého ve špatný den odtušil pak Dilley na Twitteru kde sdílel i fotku podle níž sám utrpěl pouze drobná zranění.

Zdroj: <https://www.novinky.cz/clanek/koktejl-nevidomy-reporter-zpacifikoval-lupice-ktery-mu-chtel-ukrast-telefon-40418528>

81

1. Doplněte ú/ů

Zveme vás na _žasnou a d_ležitou přednášku na téma _spěšný a zdravý životní styl s _směvem, která proběhne v rámci ZnakoFestu. _častníci a _častnice se dozví, jak m_žete dosáhnout _spěchu a _levy v každodenním životě. Přednáška se _skuteční v _terý 8. _nora v _stí nad Labem v prostorách více_čelové budovy _řadu. Těšíme se na vás a věříme, že si užijete pr_běh večera i příspěvky dalších tv_rců a tv_rkyň.

2. Vyhledejte na internetu, co je ZnakoFest.

Pořádek slov ve větách - citáty

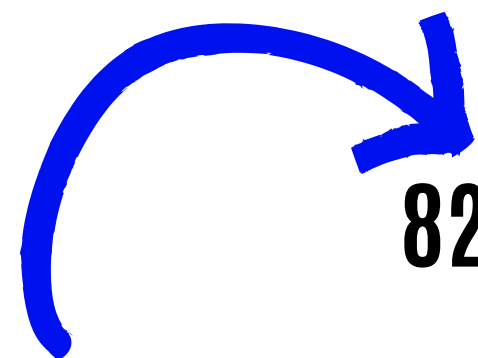
Cvičení zaměřená na citace často zmiňují výhradně muže, což může vést k dojmu, že historicky významné role myslitelů, vědců, filosofů či lídrů zastávali pouze muži. Takové opomíjení žen přispívá k posilování genderových stereotypů a jejich neviditelnosti v historickém kontextu. **Nedostatečné zastoupení významných myslitelů v učebnicích** podporuje nerovnovážný obraz dějin a intelektuálního přínosu, čímž se udržuje nerovnost vnímání a prezentace žen ve vzdělávacím prostředí.

Název: Český jazyk 9- Pracovní sešit pro ZŠ a víceletá gymnázia

Autorka: Mgr. Zdeňka Krausová a kolektiv
Vydavatelství: FRAUS
Vydání 2015

Strana 50, cvičení 1

Cvičení se zaměřuje na pořádek slov ve větách, konkrétně v citacích slavných mužských myslitelů a filozofů.

82

Doporučujeme cvičení doplnit o citáty nejen slavných mužů, ale i žen, které přispěly k různým oblastem vědy, kultury a umění.

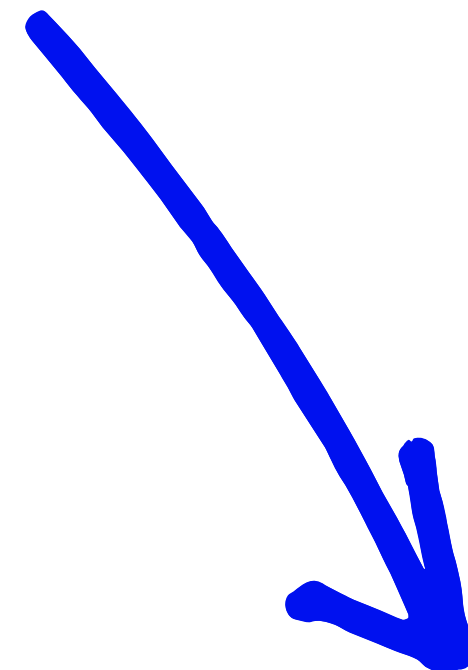
Příklad:

Sestavte správně jednotlivé citáty.

„Muži, stejně jako ženy, o nemožné pokoušet by se měly. A pokud neuspějí, být by měl jejich neúspěch výzvou pro ostatní.“ *Amelia Erhart*

„Díky že tomu prohrajete párkrát, si uvědomíte, jak vyhrát obtížné je.“ *Steffi Graf*

„Kterou může žena mít, nejlepší ochranou, je odvaha.“ *Elizabeth Cady Stanton*

83

Tím, že budou do cvičení zahrnuti jak slavní muži, tak ženy, se posílí genderová rovnost ve vzdělávání. Žáci i žákyně budou mít možnost vidět, že intelektuální přínos není omezený na jedno pohlaví (gender), a naučí se lépe chápat důležitost různorodých hlasů v historii.

Doplňková aktivita:

Vyzvěte žáky a žákyně aby našli a představili další citáty významných žen z různých oblastí (věda, literatura, politika atd.).

Porozumění českým moudrům

→ Některá přísloví, jako například „Škoda každé rány, která padne vedle“, **obsahují násilné prvky** a mohou propagovat nežádoucí chování. Vzhledem k problematice domácího násilí a násilí na dětech je obzvláště důležité zaměřit se na výběr a reflexi takových výrazů, protože mohou posilovat škodlivé postoje a bagatelizovat násilí.

→ Některá tradiční **přísloví mohou být zastaralá** a nemusí odpovídat současným hodnotám a normám. Je proto klíčové vybírat příklady, které jsou kulturně relevantní, a doplňovat zastaralá pořekadla kritickou reflexí, která studujícím umožní posoudit jejich aktuálnost a význam v dnešním kontextu.

Název: Český jazyk 7 - pracovní sešit, 1. díl

Autorka: Lenka Bičanová a kolektiv

Vydavatelství: Nová škola, s.r.o.

Vydání 2022

Strana 8, cvičení 2

Cvičení je zaměřeno na porozumění a analýzu českých moudr. Žactvo vyhledává a kroužkuje zájmena, určuje jejich druh a ústně vysvětluje význam moudr. Jedním z těchto moudr je věta ve znění „Škoda každé rány, která padne vedle.“ nebo „Co je v domě, není pro mě.“

84

Doporučujeme cvičení, která obsahují moudra s prvky bagatelizace násilí či sexismu, doplnit o následující zadání:

Vyber si dvě moudra, které jsou podle tebe již zastaralá. Vysvětli, proč je tak vnímáš.

Poznámka pro vyučující:

Pokud nikdo z žáků a žaček nezmíní kritiku násilné podoby moudra „Škoda každé rány, která padne vedle“, vyučující by měl/a toto moudro vybrat a vysvětlit, proč se mu/ji nelíbí. Důvodem může být, že podporuje násilí a není v souladu s moderními hodnotami, které upřednostňují řešení problémů bez použití síly.

Cvičení s moudry lze doplnit následujícím úkolem za použití AI (např. chatuGPT). Tvorba moudrých výroků pomocí AI nabízí interaktivní a inovativní způsob zapojení žáků a žaček do výuky, což může zvýšit jejich motivaci a aktivní účast.

85

Použijte AI k vytvoření moudrých výroků na téma rovnosti, spravedlnosti, tolerance, respektu a spolupráce.

Vyberte několik z vytvořených moudrých výroků, které se vám nejvíce líbí, a vysvětlete, proč jste si je zvolili.

Zamyslete se nad tím, jaký mají význam a jak mohou přispět k lepšímu pochopení těchto hodnot ve společnosti.

Matematika

Řazeno podle společenských problémů v učebnicích

Vizuální prezentace žen v matematice

86

Doporučujeme cvičení, která využívají generické maskulinum, ale na ilustraci je zobrazen muž, doplnit o cvičení níže, které by mohlo být vhodným nástrojem pro procvičování matematiky a kritického myšlení.

Toto cvičení propojuje matematické dovednosti, digitální kompetence a genderovou citlivost, což z něj činí silný nástroj pro rozvoj více dovedností zároveň.

→ V matematice je vizuálně prezentováno výrazně méně žen, což souvisí s jejich nízkým zastoupením v textech učebnic. Ve vybraných učebnicích matematiky bylo ze všech reprezentací pouze 21,3 % žen, 56,4 % mužů a 22,3 % ve tvaru generického maskulina. Jedním z důvodů může být časté zaměření na aktivity, jako je hokej, fotbal nebo cestování autem, vlakem či autobusem, které jsou často doprovázeny generickým maskulinem (například „řidiči“ nebo „sportovci“). Ilustrace doprovázející tyto texty tak mnohdy interpretují generické maskulinum jako mužský rod, což vede k většímu zastoupení mužských postav na obrázcích v učebnicích matematiky.

Název: Matematika 9: pro základní školy a víceletá gymnázia. Algebra.

Autorstvo: Koldová, H. Fuchs, E. a Tlustý, P.

Vydavatelství: FRAUS

Vydání: 2010

Strana 79

Text se zaměřuje na popis funkcí. V textu zazní věta: „Kdo však chce být konstruktérem, meteorologem nebo fyzikem, bude toho muset znát o funkcích víc.“
Text je doplněn obrázkem muže s teleskopem.

Postup cvičení:

- 1. Spočítání postav:** Studující spočítají ilustrace v učebnici a určí, kolik mužských a kolik ženských postav se v nich objevuje. To jim pomůže lépe vnímat rozložení genderu v ilustracích a procvičit počítání.
- 2. Výpočet procent a poměrů:** Poté vypočítají procentuální zastoupení mužů a žen v ilustracích, což jim umožní aplikovat matematické koncepty, jako jsou procenta a poměry. Například, pokud je v učebnici 80 ilustrací s postavami a z toho je 60 mužů a 20 žen, studující by mohli spočítat, že 75 % postav jsou muži a pouze 25 % ženy.
- 3. Získávání dat pro STEM oblasti:** V další části cvičení studující rozšíří své znalosti digitálních kompetencí tím, že budou hledat data o zastoupení žen a mužů v povoláních spojených s vědou, technologií, inženýrstvím a matematikou (STEM) v ČR. To jim umožní procvičit schopnost vyhledávání informací online a zároveň získat povědomí o aktuálních genderových rozdílech v těchto oblastech.
- 4. Porovnání dat:** Nakonec zjistí, kolik žen pracuje v oblasti STEM v rámci celé Evropské unie a jak se v tomto porovnání umísťuje Česká republika. Pomocí online zdrojů a statistických databází (např. Eurostat) mohou studující získat konkrétní data o genderové nerovnosti v STEM profesích. Studující porovnájí tato čísla se situací v České republice. To jim umožní zjistit, zda Česká republika zaostává, nebo je na tom podobně jako ostatní země EU.

Platová nerovnost mezi ženami a muži (gender pay gap)

→ V učebnicích matematiky se vyskytuje téma počítání s procenty a obecných principů fungování procent. V látce, která se danému tématu věnuje, se příležitostně objevují sociální témata - míra nezaměstnanosti, půjčky, úroky, míra inflace atd. Tento přístup dostatečně **nevyužívá potenciál ukázat, že se do těchto jevů propisují také širší strukturální problémy.**

→ V souvislosti s příkladem níže lze konstatovat, že i když je důležité chápat globální nerovnosti mezi rozvojovými a vyspělými zeměmi, neměli bychom přehlížet nerovnosti, které existují v naší společnosti a které se bezprostředně dotýkají čtenářů a čtenářek těchto textů. Jedním z výrazných příkladů je **platová nerovnost mezi ženami a muži**. Tato nerovnost ovlivňuje budoucnost mladých lidí, jejich kariérní možnosti a finanční stabilitu. Stejně jako příklad Petra a Pedra ukazuje rozdíl v růstu majetku na základě počátečního kapitálu, i platové rozdíly mezi ženami a muži mohou vést k dlouhodobé ekonomické nerovnosti, která se postupem času ještě více prohlubuje. V Česku jsou seniorky ohroženy chudobou v průměru třikrát více než senioři. Proto je klíčové na takové nerovnosti upozornit.

87

Doporučujeme cvičení zaměřená na procenta doplnit o cvičení, která by zviditelnila fungování ekonomických nerovností.

1. Podle statistik v roce 2023 činil průměrný plat mužů v České republice 45 000 Kč měsíčně, zatímco průměrný plat žen činil 39 000 Kč měsíčně.

- Kdyby se tato nerovnost vyjádřila v procentech, kolik procent by představovala platová nerovnost žen a mužů v České republice v roce 2023?
- Zjistěte za použití AI, jak může tato mzdová nerovnost ovlivnit dlouhodobé ekonomické postavení žen, například při spoření na důchod nebo v investicích?

2. Ženy v České republice často odcházejí do důchodu s nižšími příjmy než muži. Průměrný starobní důchod žen činí 15 000 Kč měsíčně, zatímco u mužů je to 19 000 Kč.

- Jaký je procentní rozdíl mezi průměrným důchodem mužů a žen?
- Pokud by žena a muž žili 20 let po dosažení důchodového věku, jaký by byl mezi nimi celkový rozdíl ve výši důchodu za tuto dobu?

Název: Matematika 9: pro základní školy a víceletá gymnázia.
Algebra.

Autorstvo: Koldová, H. Fuchs, E. a Tlustý, P.

Vydavatelství: FRAUS

Vydání: 2010

Strana 101, cvičení 2

Tento úkol se zabývá rozdíly v růstu majetku mezi dvěma hypotetickými osobami - Petrem a Pedrem - jako analogii pro růst rozdílných ekonomik ve vyspělých a rozvojových zemích. Přestože obě osoby investují své úspory, ukazuje se, že vyšší počáteční majetek Petra vede k mnohem většímu růstu jeho celkového bohatství než u Pedra, a to i při stejných podmínkách úročení. Cílem je ilustrovat, jak se bohatství může kumulovat rozdílným tempem a jak důležitý je počáteční kapitál pro dlouhodobé finanční výsledky.

88

Cvičení: Prozkoumání platové nerovnosti

Výběr profese: Vyberte si profesi, ve které byste v budoucnu chtěli pracovat, nebo kterou si plánujete zvolit (např. učitel/ka, lékař/ka, technik/čka, aj.).

Použití kalkulačky: Navštivte webovou stránku Rovná odměna - kalkulačka (<https://rovnaodmena.cz/rovne-odmenovani/kalkulacka/>) a s pomocí učitele/učitelky zadejte údaje pro vaši zvolenou profesi.

Zjistěte, jaký je průměrný plat mužů a žen v této profesi v České republice.

Ženy jako spotřebitelky

89

Cvičení: Prozkoumání „Pink Tax“ (růžová daň)

Úkol:

1. Definice „Pink Tax“: Zjistěte a запиšte, co znamená pojem „Pink Tax“ (růžová daň) a jak ovlivňuje ceny výrobků pro ženy ve srovnání s podobnými výrobky pro muže.

Doporučujeme doplnit cvičení zaměřená na spotřebu žen o úkoly týkající se cenové diskriminace a marketingových strategií. Toto zaměření by mohlo odklonit pozornost od stereotypů a podpořit rozvoj kritického myšlení, finanční gramotnosti a schopnosti analyzovat genderové nerovnosti v ekonomice.

V učebnicích matematiky jsou ženy často prezentovány jako spotřebitelky a nákupčí, což může **posilovat stereotypy o jejich zaměření na nakupování a odpovědnosti za rodinné nákupy pro domácnost**. V tomto kontextu je možné využít koncept „růžové daně“, která ukazuje, jak cenová diskriminace zaměřená na produkty určené pro ženy prohlubuje ekonomickou nerovnost.

90

Název: Matematika 9: pro základní školy a víceletá gymnázia. Algebra.

Autorstvo: KOLDOVÁ, Helena; FUCHS, Eduard a TLUSTÝ, Pavel.
Vydavatelství: FRAUS
Vydání: 2010

Strana 48, cvičení 2.11

Tento úkol se zabývá výpočtem množství zbytečně spotřebované vody a nákladů spojených s únikem vody z rozbitého splachovače na WC. Paní Příbylové protéká voda a opravář přijde až za několi dnů. Úkol procvičuje praktické využití matematiky při výpočtech spotřeby a nákladů.

V obchodě najdete sadu dvou podobných produktů určených pro ženy a muže:

1. Ženský deodorant stojí 120 Kč za 100 ml balení, zatímco mužský deodorant stojí 100 Kč za 125 ml balení.
2. Ženský šampon je k dispozici za 85 Kč za 250 ml, zatímco mužský šampon stojí 70 Kč za stejné množství.

Úkoly:

1. Vypočítejte cenu deodorantu za 1 ml pro oba produkty. Který produkt je dražší a o kolik procent je dražší než ten druhý?
2. Porovnejte cenu šamponu na 1 ml pro oba produkty. Který je dražší a o kolik procent více?
3. Pokud si žena koupí oba produkty a muž také (1 ks deodorantu a 1 ks šamponu), kolik korun celkem zaplatí žena a kolik muž? O kolik procent více zaplatí žena za stejnou sadu produktů?
4. Objevili jste zde tzv. růžovou daň?

Dívky vs. chlapci

Cvičení zmíněné níže lze z genderového hlediska považovat za problematické, neboť obrázek a kontextová otázka „Komu věřit? Klukům nebo holčákům?“ naznačují stereotypní rozdělení a potenciální soutěživost mezi pohlavími (gendery). Tento text může působit genderově zatíženým způsobem, protože **zdůrazňuje pohlaví (gender) jako klíčový aspekt v rozhodování o správnosti výsledku**, čímž může podporovat stereotypní myšlení o rozdílech mezi dívkami a chlapci v oblasti logického uvažování a matematiky.

Název: Matematika 9: pro základní školy a víceletá gymnázia.

Algebra.

Autorstvo: KOLDOVÁ, Helena; FUCHS, Eduard a TLUSTÝ, Pavel.

Vydavatelství: FRAUS

Vydání: 2010

Strana 33, cvičení 6.4.

Toto cvičení se zaměřuje na úpravu složeného lomeného výrazu, se kterým si Romana neví rady. Požádá kamarádku a kamaráda, Kačku a Vlášku, o pomoc. Úkolem je určit, který z výsledků je správný.

Ilustrace u cvičení zobrazuje tři postavy – Romanu, která stojí mezi Kačkou a Vlášku, zatímco drží papír s výsledky. Nad jejich hlavami je bublina s otázkou „Komu věřit? Klukům nebo holčákům?“

91

Místo toho by bylo vhodnější zaměřit se na spolupráci a kolektivní řešení problémů bez zvýrazňování genderové příslušnosti, což by podporovalo rovné postavení a respekt mezi studujícími bez ohledu na pohlaví (gender).

Toto cvičení může být doplněno o následující úkoly, které pomohou ukázat, že úspěch v matematice závisí na dovednostech a přípravě, nikoliv na genderu:

Přečtěte si následující seznam některých slavných matematiček i matematiků, kteří významně přispěli k rozvoji matematiky:

Slavné matematičky:

1. Hypatia z Alexandrie (asi 360–415) – Filozofka a první známá ženská matematička. Působila v egyptské Alexandrii.
2. Sofia Kovalevská (1850–1891) – Ruská matematička, která se zasloužila o několik důležitých objevů v analýze, diferenciálních rovnicích a mechanice.
3. Emmy Noetherová (1882–1935) – Významná německá matematička, která přispěla k algebře a teoretické fyzice (Noetherova věta).
4. Ada Lovelace (1815–1852) – Často považována za první programátorku na světě, a to i mezi programátory, díky svým poznámkám k analytickému stroji Charlese Babbage.
5. Mary Cartwright (1900–1998) – Významně přispěla k teorii chaosu a diferenciálním rovnicím.
6. Katherine Johnson (1918–2020) – Americká matematička, jejíž výpočty byly klíčové pro lety NASA do vesmíru.
7. Julia Robinsonová (1919–1985) – Pracovala na řešení Hilbertova 10. problému a přispěla k teorii čísel.

Slavní matematici:

1. Pythagorás (asi 570–495 př. n. l.) – Antický matematik známý pro Pythagorovu větu.
2. Eukleidés (asi 300 př. n. l.) – „Otec geometrie“, autor knihy Základy, která položila základy euklidovské geometrie.
3. Leonhard Euler (1707–1783) – Švýcarský matematik, který přispěl do téměř všech oblastí matematiky.
4. Carl Friedrich Gauss (1777–1855) – Německý matematik, často označovaný jako „princ matematiků“, jehož práce zahrnuje teorii čísel, geometrii a statistiku.
5. Isaac Newton (1643–1727) – Spoluautor kalkulu a významný fyzik.
6. Évariste Galois (1811–1832) – Průkopník moderní algebry.
7. David Hilbert (1862–1943) – Formuloval seznam 23 zásadních matematických problémů pro 20. století.

Nyní rozhodněte o pravdivosti tvrzení:

- A) Správný výsledek bude mít s větší pravděpodobností osoba, která se naučila vzorce a správné matematické postupy. Úspěch v matematice závisí na znalostech, dovednostech a přípravě.
 B) Správný výsledek záleží na tom, zda jde o kluka nebo o holku, nikoliv na přípravě, dovednostech a schopnostech.

Odpověď: A) Pravda, B) Nepravda

Nedostatečná inkluze ve sportu

→ Z hlediska genderové reprezentace jsou četná cvičení v učebnicích zaměřená na hokej, fotbal a sport problematická, a to z toho důvodu, že v nich vystupují především muži. **Použití výhradně mužských příkladů opomíjí ženy – sportovkyně**, a to jak v profesním, tak zájmovém kontextu. Tento přístup může odrazovat dívky a ženy od účasti ve sportech tradičně vnímaných jako „mužské“, jako je hokej, fotbal či ragby.

→ V cvičeních zaměřených na sport se opomíjí přítomnost **parasportovců a parasportovkyň**, včetně těch, kteří reprezentují Česko na paralympiádě. Tento přístup je problematický z hlediska inkluze a reprezentace, protože posiluje stereotypy a marginalizuje významný segment sportovní komunity. Absence příkladů parasportů a parasportovkyň a úspěšných českých paralympioniků/ček nejenže snižuje povědomí žáků a žákyň o různorodosti ve sportu, ale také neposkytuje inspiraci pro děti žijící s postižením, které by mohly hledat vzory v úspěšných sportovcích z řad parasportovců. Zahrnutí těchto příkladů by pomohlo vytvořit vyváženější a inkluzivnější obraz sportu.

Doporučujeme cvičení rozšířit o genderově a inkluzivně rozmanité situace, které zvýší povědomí žáků a žákyň o tom, že sport je přístupný širokému spektru sportovců a sportovkyň.

92

Příklad:

Výpočty s procenty ve sportu: Vyřešte následující úlohy a najděte procenta nebo výsledky výkonnosti sportovců a sportovkyň různých disciplín.

- Během zápasu ženského hokejového týmu byly střeleny 3 branky z 15 střel. Jaká byla úspěšnost týmu v procentech?
- Na mistrovství v parašutismu dosáhla závodnice úspěšnosti 92 % přesných dopadů. Celkem absolvovala 50 seskoků. Kolik z těchto seskoků byly přesné dopady?
- Biatlonový závod mužů i žen: Během smíšeného biatlonového závodu mužsko-ženský tým zasáhl 32 terčů z 40 pokusů. Jaká byla jejich úspěšnost v procentech?

93

Zadání 1

Pavel je paraatlet specializující se na závody na 100 metrů. V prvním závodě sezóny uběhl tuto vzdálenost za 16,5 sekundy. Po půlročním tréninku zlepšil svůj čas na 15,3 sekundy.

- O kolik procent se zlepšil Pavlův čas na 100 metrů?
- Pokud by Pavel pokračoval ve stejném tempu zlepšování a snížil svůj čas o stejný procentuální podíl během dalšího půlroku, jakého času by měl teoreticky dosáhnout?

Zadání 2

Anna je paraplavkyně specializující se na závody na 50 metrů volným stylem. V prvním závodě sezóny uplavala tuto vzdálenost za 45,2 sekundy. Po intenzivním tréninku během následujících 4 měsíců se její čas zlepšil na 42,8 sekundy.

- O kolik procent se zlepšil Annin čas na 50 metrů?
- Pokud by Anna pokračovala ve stejném procentuálním zlepšení během dalších 4 měsíců, jakého času by teoreticky mohla dosáhnout?

Název: Matematika 9 pro základní školy. Algebra.

Autorstvo: PŮLPÁN, Zdeněk; ČIHÁK, Michal; TREJBAL, Josef; BOUŠKOVÁ, Jitka a BRZOŇOVÁ, Milena
Vydavatelství: SPN - pedagogické nakladatelství
Vydání: 2010

Strana 133, cvičení 3

Cvičení se zaměřuje na počítání s procenty, konkrétně na vyjádření střelecké úspěšnosti hokejisty v procentech.

Doporučujeme do cvičení zaměřených na sport zakomponovat významné sportovkyně z následujícího seznamu.

Seznam významných parasportovců a parasportovkyň lze čerpat z kapitoly „Chybí významné osobnosti z oblasti disability“.

94

94 SEZNAM VÝZNAMNÝCH ČESKÝCH SPORTOVKYŇ

Zde je seznam významných českých sportovkyň, které dosáhly vynikajících výsledků ve svých sportech a zanechaly výraznou stopu v českém i mezinárodním sportu:

1. Věra Čáslavská (1942–2016)
 - Sport: Sportovní gymnastika
 - Sedminásobná olympijská vítězka, čtyřnásobná mistryně světa. Jedna z nejúspěšnějších gymnastek všech dob.
2. Martina Navrátilová (1956)
 - Sport: Tenis
 - Devítinásobná vítězka Wimbledonu ve dvouhře, celkem 18 grandslamových titulů ve dvouhře. Patří k nejlepším tenistkám v historii.
3. Dana Zátopková (1922–2020)
 - Sport: Atletika (hod oštěpem)
 - Olympijská vítězka v hodu oštěpem v roce 1952, stříbrná v roce 1960.
4. Jarmila Kratochvílová (1951)
 - Sport: Atletika (běh)
 - Držitelka světového rekordu na 800 metrů, který je platný od roku 1983. Mistryně světa na 400 a 800 metrů.
5. Martina Sáblíková (1987)
 - Sport: Rychlobruslení
 - Trojnásobná olympijská vítězka, mnohonásobná mistryně světa a Evropy. Specialistka na dlouhé tratě.
6. Kateřina Neumannová (1973)
 - Sport: Běh na lyžích
 - Olympijská vítězka z Turína 2006, několikanásobná medailistka z mistrovství světa a olympijských her.
7. Barbora Špotáková (1981)
 - Sport: Atletika (hod oštěpem)
 - Dvojnásobná olympijská vítězka, několikanásobná mistryně světa. Držitelka světového rekordu v hodu oštěpem.

8. Hana Mandlíková (1962)
 - Sport: Tenis
 - Čtyřnásobná vítězka grandslamových turnajů ve dvouhře, včetně Australian Open, French Open a US Open.
9. Gabriela Koukalová (1989)
 - Sport: Biatlon
 - Úspěchy: Mistryně světa a dvojnásobná stříbrná medailistka z olympijských her. Vítězka celkového pořadí Světového poháru v biatlonu.
10. Ester Ledecká (1995)
 - Sport: Snowboarding a alpské lyžování
 - Úspěchy: Dvojnásobná olympijská vítězka z Pchjongčchangu 2018 ve snowboardingu a alpském lyžování. První žena, která získala olympijské zlato ve dvou různých sportech na jedné hrách.
11. Andrea Hlaváčková (1986)
 - Sport: Tenis
 - Úspěchy: Dvojnásobná grandslamová vítězka ve čtyřhře, stříbrná medailistka z olympijských her 2012 ve čtyřhře.
12. Lucie Šafářová (1987)
 - Sport: Tenis
 - Úspěchy: Vítězka French Open ve čtyřhře, finalistka Australian Open a French Open ve dvouhře. Získala celkem pět grandslamových titulů ve čtyřhře.
13. Helena Suková (1965)
 - Sport: Tenis
 - Úspěchy: Na tenisovém Grand Slamu vyhrála čtrnáct turnajů, z toho devět v ženské čtyřhře a pět ve smíšené čtyřhře. Stala se také čtyřnásobnou finalistkou dvouhry na grandslamu, vítězkou Turnaje mistryň ve čtyřhře a finalistkou dvouhry.
14. Miroslava "Mirka" Knapková (1980)
 - Sport: Veslování
 - Úspěchy: Olympijská vítězka z Londýna 2012 v kategorii skifu, několikanásobná mistryně světa a Evropy.
15. Šárka Pančochová (1990)
 - Sport: Snowboarding
 - Úspěchy: Světová medailistka a olympionička, v závodech Světového poháru získala malý křišťálový glóbus ve slopestylu a velký křišťálový glóbus za prvenství v celkovém hodnocení SP ve freestylových disciplínách.

Matematika

Řazeno podle matematických cvičení konkrétní látky

Finanční matematika

Téma: Fungování ekonomických nerovností.

V učebnicích matematiky pro druhý stupeň základních škol se vyskytuje téma počítání s procenty a obecných principů fungování procent. V látce, která se danému tématu věnuje, se příležitostně objevují sociální témata - míra nezaměstnanosti, půjčky, úroky a splácení dluhů, výše platu, míra inflace atd. Taková cvičení doporučujeme rozšířit tak, aby podpořila kritické myšlení studujících a rozvíjela jejich schopnost uvažovat o sociálních jevech v širších souvislostech. Statistika, kterou lze mimo jiné vyjádřit v procentech, může pomoci uvědomit si a pochopit sociální a ekonomické nerovnosti.

Název: Matematika 9 pro základní školy. Algebra.

Autorstvo: PŮLPÁN, Zdeněk; ČIHÁK, Michal; TREJBAL, Josef; BOUŠKOVÁ, Jitka a BRZOŇOVÁ, Milena
Vydavatelství: SPN - pedagogické nakladatelství
Vydání: 2010

Strana 123, cvičení 1

Cvičení se zaměřuje na finanční matematiku.

95

Cvičení se dají zaměřit na příklady z České republiky, což umožní pěstovat zájem studujících o lokální politické dění a podpoří budování uvědomělé občanské společnosti.

1. V České republice v roce 2023 vlastnilo 20 % nejbohatších obyvatel přibližně 80 % celkového majetku, zatímco zbývajících 80 % populace vlastnilo 20 % majetku. Nejbohatší 1 % vlastnilo 36 % celkového majetku, zatímco nejchudší pětina pouze 0,2 % celkového majetku.

- Pokud celkový majetek české populace má hodnotu 10 bilionů korun, v jaké hodnotě vlastní majetek nejbohatších 20 % populace?
- Kolik korun připadá na zbylých 80 % populace?
- Kolik korun připadá na jednoho člověka z 1 % nejbohatších a z 20 % nejchudších obyvatel?

2. V roce 2023 činilo průměrné nájemné v Praze za byt o velikosti 70 m² přibližně 30 000 Kč měsíčně. Medián hrubého měsíčního platu v Praze byl v roce 2023 přibližně 46 000 Kč.

- Zjistí pomocí internetu, co je to medián.
- Kolik tvořil medián čistého měsíčního platu v Praze v roce 2023?
- Jaké procento z čistého platu tvořilo nájemné za byt o velikosti 70 m²?
- Pokud se nájemné zvýší o 10 %, kolik bude činit nové nájemné a jaké procento platu bude představovat?
- Zjistí pomocí internetu, jaký vliv má vysoké nájemné na možnost úspor a celkovou životní úroveň osob žijících v nájemném bydlení v Praze a jiných velkých městech.

Doporučujeme cvičení zaměřená na procenta doplnit o cvičení, která by zviditelnila fungování ekonomických nerovností. Lze využít cvičení vpravo vycházející z článku „Země G20 diskutují o globální dani pro superbohaté. Proti jsou USA i Německo“. Článek pojednává o zavedení globální dani pro řešení celospolečenských krizí. Tím umožníte studujícím porozumět otázce, k čemu slouží daně a proč jsou důležité.

Zdroj: <https://denikalarm.cz/2024/08/zeme-g20-diskutuji-o-globalni-dani-pro-superbohate-proti-jsou-usa-i-nemecko/>

Tato cvičení můžete doplnit o informace z článku „Miliardáři vyprodukují za rok tolik oxidu uhličitého jako zbytek lidstva za dvacet životů“, který popisuje nerovný dopad klimatické krize na různé státy a skupiny lidí.

Zdroj: <https://denikalarm.cz/2023/11/miliardari-vyprodukuji-za-rok-tolik-oxidu-uhliciteho-jako-zbytek-lidstva-za-dvacet-zivotu/>

97

Pomocí internetu zjistěte, kolik žen se objevuje v aktuálním žebříčku nejbohatších lidí světa.

- Kolik procent z celkového počtu osob v tomto žebříčku tvoří ženy?
- Spočítejte poměr žen vůči celkovému počtu osob v žebříčku a vyjádřete v procentech.
- Výsledek doplňte do textu níže:

Ženy tvoří zhruba polovinu světové populace, ale jejich zastoupení mezi osobami s čistým jménem alespoň jedné miliardy je pouze přibližně x %. To odráží hlubší strukturální a systémové nerovnosti, které zahrnují menší přístup žen k ekonomickým příležitostem, diskriminaci na pracovním trhu, nižší platové ohodnocení nebo nedostatek podpory při dosahování vyšších pozic. Tento rozdíl je také důsledkem historických, kulturních a sociálních faktorů, které dlouhodobě bránily ženám ve stejném přístupu k majetku a podnikání jako mužům.

98

Cvičení: Výpočet procentuálního příspěvku a jeho vlivu na veřejné finance

Předpokládejme, že průměrná čistá hodnota superbohaté osoby z G20 činí 1 miliardu dolarů. V rámci návrhu na globální daň je navrženo, aby superbohatí platili daň ve výši 3 % svého majetku.

1. Kolik peněz by superbohatá osoba zaplatila na dani, pokud by byla schválena tato daň ve výši 3 %?
2. Pokud by na úrovni G20 existovalo 1000 superbohatých jednotlivců s průměrným majetkem 1 miliarda dolarů, jaká by byla celková částka vybraná z této daně?
3. Uvažujme, že by 60 % z celkové částky bylo použito na podporu sociálních programů. Kolik dolarů by bylo tímto způsobem přiděleno?

1. Představme si, že ve společnosti je výrazná příjmová nerovnost. Nejchudších 50 % populace žije s příjmem pod 300 000 Kč ročně, zatímco nejbohatších 10 % populace má průměrný příjem 2 000 000 Kč. Vláda zavede progresivní zdanění, na základě kterého jsou příjmy do 500 000 Kč zdaněny 10 % a příjmy nad 500 001 Kč jsou zdaněny 25 %.

- Kolik korun zůstane po zdanění člověku s příjmem 300 000 Kč?
- Kolik zůstane osobě s příjmem 2 000 000 Kč?

Vláda peníze z odvedených daní použije na financování programů zaměřených na zlepšení bydlení a vzdělání pro chudší polovinu obyvatelstva. Tato redistribuce přispěje ke snížení nerovností a zlepšení životní úrovně nejchudší části společnosti.

2. Jedním z klíčových problémů nerovností je kumulace bohatství, kdy bohatí lidé bohatnou rychleji díky svým investicím a růstu hodnoty jejich majetku. Například průměrná roční míra zhodnocení bohatství pro nejbohatší lidi dosahuje 8 %, zatímco pro běžného člověka, který spoří v bance, je to jen 1 %.

- Pokud má osoba majetek ve výši 10 miliard korun a zhodnotí ho o 8 % ročně, jak velký bude její majetek po 5 letech?
- Pokud má osoba naspořeno 100 000 korun a její úspory se zhodnotí o 1 % ročně, jak velká bude její úspora po 5 letech?
- O kolik procent více ročně roste majetek první než druhé osoby?

3. Podle údajů Světové banky žije 10 % světové populace s denním příjmem menším než 2 USD, což je hranice extrémní chudoby.

- Pokud světová populace činí 8 miliard lidí, kolik lidí žije v extrémní chudobě?
- S pomocí internetu zjistí, kolik je to v přepočtu na české koruny.

Podobnost a funkce úhlu

Téma: Vědkyně z oblasti vědy, technologie, inženýrství a matematiky.

- Výuka matematiky je podle mnoha výzkumů často **odtržená od reality** a každodenního života, což může vést k tomu, že žáci, a zejména žákyně, ztrácejí o tento předmět zájem. Absence propojení s praktickými aplikacemi a reálnými kontexty snižuje motivaci dívek k tomu, aby se věnovaly matematice nebo oborům ve STEM (věda, technologie, inženýrství, matematika).
- Výzkum *Reflexe diversity: Analýza reprezentace identit ve vybraných českých učebnicích* ilustruje, že příkladů se ženami je v matematice 21,3 %, mužů v 56,4 % a tvarů generického maskulina je zbývajících 22,3 %.
- **Pouhé vkládání geografických informací**, jako jsou názvy přístavů nebo letišť, sice může být zajímavé, ale samo o sobě nevede k prohlubování identifikovaných dovedností v digitální době, tedy ke kritickému myšlení, porozumění souvislostem a aplikaci poznatků do reálného světa. Ve věku, kdy jsou digitální informace snadno dostupné, je důležitější vytvářet povědomí o širších souvislostech a inspirovat žáky a žákyně skrze příklady, které jsou pro ně smysluplné a relevantní. Zvláště u dívek je klíčové zdůrazňovat úspěchy žen ve STEM, které jim mohou poskytnout inspiraci a důkaz, že mají v těchto oborech své místo.

Název: Matematika. Podobnost a funkce úhlu

Hlavní autorka: Michaela Jedličková

Vydavatelství: Nová škola

Vydání 2019

Strana 22, cvičení 17

Cvičení se zaměřuje na podobnost trojúhelníků. Po vytvoření dvojic dvou podobných trojúhelníků dojde k propojení informací o největších přístavech a letištích.

99

Výzkumy ukazují, že když je matematika spojena s reálnými situacemi a příklady, stává se atraktivnější a snáze pochopitelnou. Tento přístup nejen zvyšuje zájem o matematiku obecně, ale také může povzbudit dívky k větší angažovanosti ve STEM oborech. Proto doporučujeme cvičení zaměřená na podobnost útvarů doplnit o cvičení s textem níže.

Instrukce pro vyučující:

- K dvojicím trojúhelníků, které již máte vytvořené, doplňte následující páry informací. Tyto páry tvoří správné kombinace, proto je musíte nejprve proházet.

A) Marie Curie

B) průkopnice v oblasti radioaktivity a první žena, která získala Nobelovu cenu

A) Ada Lovelace

B) matematická a první programátorka, jak mezi ženami tak i muži.

A) Rosalind Franklin

B) biofyzička, chemička a biologka, její práce byla klíčová pro pochopení molekulárních struktur DNA

A) Katherine Johnson

B) matematická, která hrála klíčovou roli při výpočtech trajektorie pro první americké vesmírné lety, včetně letu Apolla 11 na Měsíc.

A) Jane Goodall

B) Nejvýznamnější světová biologka, odbornice na šimpanze, její dlouhodobý výzkum změnil pohled na vztah mezi lidmi a primáty.

Další inspiraci pro párové informace o významných ženách z oblasti vědy, technologie, inženýrství, matematiky lze nalézt na následující straně.

100

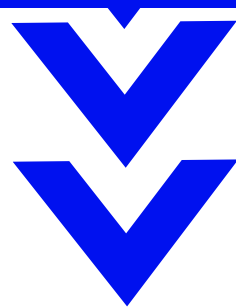
Instrukce pro studující:

1. Vypočítejte či odvoďte délky neznámých stran trojúhelníků.
2. Propojte podobné trojúhelníky.
3. Jakmile spojíte dvojice podobných trojúhelníků, budou propojeny také informace o významných ženách v oblasti vědy, technologie, inženýrství a matematiky. Poté si přečtete v textu níže, proč je důležité o nich vědět.

Mít povědomí o významných vědkyních je klíčové, protože ukazují, že věda, technologie, inženýrství a matematika (STEM) nejsou doménou pouze mužů, ale jsou otevřené všem, kteří chtějí objevovat a tvořit. Tyto ženy často čelily velkým překážkám a jejich úspěchy měnily svět.

Příběhy vědkyň, jako Marie Curie nebo Katherine Johnson, dokazují, že ženy mohou dosáhnout stejných úspěchů ve vědě jako muži. Pro dívky, které se zajímají o matematiku nebo fyziku, ale nejsou si jisté, zda je to „pro ně“, mohou být jejich životy silnou inspirací.

Jejich objevy, například technologie Wi-Fi vyvinutá Hedy Lamarr, jsou dnes nedílnou součástí našich každodenních životů. Znat tyto příběhy nám pomáhá ocenit jejich přínos a bořit stereotypy o tom, kdo patří do světa vědy.

100 SEZNAM VÝZNAMNÝCH VĚDKYŇ Z OBLASTI VĚDY, TECHNOLOGIE, INŽENÝRSTVÍ, MATEMATIKY.

1. Marie Curie (1867–1934)
 - Obor: Fyzika a chemie
 - Průkopnice v oblasti radioaktivity, první žena, která získala Nobelovu cenu (fyzika, 1903) a jediná žena, která získala Nobelovu cenu ve dvou různých vědních oborech (chemie, 1911).
2. Ada Lovelace (1815–1852)
 - Obor: Matematika a informatika
 - Často považována za první programátorku, napsala algoritmus pro mechanický počítač Charlese Babbage.
3. Rosalind Franklin (1920–1958)
 - Obor: Molekulární biologie
 - Její rentgenové difrakční snímky DNA byly klíčové pro objevení její dvojité šroubovice (Crick a Watson získali Nobelovu cenu, ale Franklin zůstala dlouho nedoceněná).
4. Katherine Johnson (1918–2020)
 - Obor: Matematika
 - NASA matematicka, která hrála klíčovou roli při výpočtech trajektorie pro první americké vesmírné lety, včetně letu Apollo 11 na Měsíc.
5. Jane Goodall (1934–)
 - Obor: Etologie (věda o chování zvířat)
 - Nejvýznamnější světová odbornice na šimpanze, její dlouhodobý výzkum změnil pohled na vztah mezi lidmi a primáty.
6. Lise Meitner (1878–1968)
 - Obor: Fyzika
 - Spolupodílela se na objevu jaderného štěpení, ale Nobelova cena byla udělena pouze jejímu spolupracovníkovi Ottu Hahnovi.
7. Dorothy Hodgkin (1910–1994)
 - Obor: Chemie
 - Nobelova cena za chemii za výzkum struktury biologických molekul pomocí rentgenové krystalografie, včetně struktury inzulinu a penicilinu.
8. Mae Jemison (1956–)
 - Obor: Inženýrství a lékařství
 - První afroamerická žena ve vesmíru, astronautka NASA, lékařka a inženýrka.
9. Vera Rubin (1928–2016)
 - Obor: Astronomie
 - Objev rotace galaxií, která vedla k potvrzení existence temné hmoty.
10. Sophie Germain (1776–1831)
 - Obor: Matematika
 - Průkopnice v teorii pružnosti a teorie čísel, navzdory diskriminaci žen ve vědě v její době. Akademie věd v Paříži na její počest zřídila cenu Sophie Germainové.
11. Hedy Lamarr (1914–2000)
 - Obor: Inženýrství a technologie
 - Spoluvynálezkyne technologie frekvenčního skákání, která je základem pro moderní bezdrátové technologie (Wi-Fi, Bluetooth).
12. Emmy Noether (1882–1935)
 - Obor: Matematika
 - Teorém Noetherové je věta, která významně ovlivnila teoretickou fyziku a matematiku.
13. Barbara McClintock (1902–1992)
 - Obor: Genetika
 - Nobelova cena za fyziologii a lékařství (1983) za objev pohyblivých genetických prvků, které změnily chápání genetiky.
14. Rita Levi-Montalcini (1909–2012)
 - Obor: Neurovědy
 - Nobelova cena za fyziologii a lékařství (1986) za objev nervového růstového faktoru (NGF).
15. Mary Anning (1799–1847)
 - Obor: Paleontologie
 - Její objevy fosilií mořských plazů přispěly k pochopení prehistorického života, navzdory tomu, že jako žena v 19. století nebyla formálně uznána.

Závěr

ZÁVĚR

Tato příručka je určena jako podpora pro vyučující a další expertní osoby v oblasti vzdělávání, kteří chtějí přizpůsobovat vzdělávací materiály tak, aby skutečně reflektovaly potřeby a hodnoty naší rozmanité společnosti. Na základě provedené analýzy, jež ukázala častou prezentaci zkreslených nebo neúplných obrazů různých kultur a sociálních skupin v učebnicích, je nezbytné, aby vyučující, autorský tým učebnic a další pedagogičtí odborníci a odbornice aktivně zasahovali do obsahu skrytého kurikula.

Implementací uvedených 100 tipů získávají možnost obohatit výuku o inkluzivní přístupy a různé perspektivy, čímž podpoří studující v rozvoji kritického myšlení a vnímání složitosti světa kolem nich. Vyvážené zastoupení rozmanitých sociálních rolí ve výukových materiálech je zásadní proto, aby studující měli k dispozici vzorce, v nichž se můžou najít, ale také pro rozvoj respektu a empatie k sobě i jiným.

Důležité je, že vzdělávání ovlivňuje nejen osobní rozvoj studujících, ale i celkovou atmosféru ve školách a společnosti jako takové. Vytvářením inkluzivního vzdělávacího prostředí, které reflektuje rozmanitost lidských identit a zkušeností, se snažíme budovat spravedlivější svět. Věříme, že vyučující a vzdělávací profesionálky a profesionálové, kteří se s touto příručkou seznámí, se budou podílet na pozitivní změně ve vzdělávání tak, aby integrovalo a oslavovalo různorodost v jakékoli její podobě. Taktéž doufáme, že tato příručka bude sloužit jako inspirace pro tvůrce a tvůrkyně učebnic, ilustrátorstvo a jiné expertní týmy podílející se na tvorbě vzdělávacích materiálů a poskytne nápady, jak implementovat inkluzivní přístup do nově vznikajících učebnic.

PODPŮRNÁ LITERATURA, VÝZKUMY, DOPLŇKOVÉ MATERIÁLY A METODIKY

- [Genderově citlivé vzdělávání - pro vyučující MŠ \(metodika\)](#)
- [Genderově citlivé vzdělávání - pro 1. stupeň ZŠ \(metodika\)](#)
- [Vzdělávací balíček pro vyučující - Cesta k genderově citlivému vzdělávání \(metodika\)](#)
- [Gender a genderově senzitivní pedagogika optikou českých škol a vyučujících \(studie\)](#)
- [Dvojí standard ve výuce \(video\)](#)
- [Kritika genderových norem ve vztahu ke vzdělávání \(video\)](#)
- [Praktické rady jak na genderově senzitivní vzdělávání \(video\)](#)
- [Vzdělávání o tělesném bezpečí nejen dětí \(video\)](#)
- [Genderově citlivé vzdělávání \(infografika\)](#)
- [Příklady dobré praxe: Genderová rovnost ve vzdělávání v ČR i v zahraničí \(brožura\)](#)
- [Jak na genderově citlivou učebnici \(infografika\)](#)
- [Jak si užít školku zábavně a citlivě. \(metodika\)](#)
- [Genderově citlivá výchova: Kde začít? \(metodika\)](#)
- [Příručka pro genderově citlivé vedení škol \(metodika\)](#)
- [Dvanáct ověřených metod pro rozvoj kolegiální spolupráce \(metodika\)](#)
- [Jak ilustrovat s respektem \(infografika\)](#)
- [Intersekcionální doporučení pro tvorbu a hodnocení učebnic](#)
- [Reflecting Diversity Analysis of Representations of Identities of Textbooks \(EN, výzkum\)](#)
- [Menšina v menšině. Co \(ne\) víme o lidech z LGBTQ+ romské menšiny. \(zpráva\)](#)
- [Test: Jste privilegovaní? \(EN\)](#)
- [Nitky dějin: Za hranice běžných představ o feministickém a LGBTQI+ hnutí \(brožura\)](#)
- [Homofóbní šikana \(video\)](#)
- [Jak přistupovat k transgender a nebinárním osobám ve škole \(video\)](#)
- [Sexualita a genderová identita ve vzdělávání \(infografika\)](#)
- [Obecný právní rámec LGBTQI+ vzdělávání v České republice, Itálii a na Kypru \(brožura\)](#)
- [Příklady dobré praxe pro vyučující, vedení škol, tvůrce a tvůrkyně politik: Podpora inkluze LGBTQIA+ osob \(brožura\)](#)
- [Být LGBTQ+ v Česku \(výzkumná zpráva\)](#)
- [V tranzu. Příběhy transosob formou rozhovorů. \(video kanál\)](#)
- [Web pro vyučující základních a středních škol, který má usnadnit zařazení témat genderové, vztahové a sexuální rozmanitosti do výuky \(webová stránka\)](#)
- [Sexuální výchova ve škole \(infografika\)](#)
- [Metodické podklady k výuce sexuální výchovy \(metodika\)](#)
- [Průzkum - sexuální výchova na středních školách. České středoškolské unie. \(Zpráva z průzkumu 2020\)](#)
- [Co si dospívající myslí o sexuální nauce? \(video\)](#)
- [Sexuální obtěžování mezi žactvem \(video\)](#)
- [Genderově podmíněné násilí na školách \(infografika\)](#)
- [Právní aspekty násilí a šikany na školách \(infografika\)](#)
- [Gender-based Violence Against Girls and Women with Disabilities \(zpráva\)](#)
- [Kariérové poradenství a volba povolání \(video\)](#)
- [Nestereotypní volba povolání \(video\)](#)
- [Nestereotypní volba povolání \(infografika\)](#)
- [Příručka pro genderově citlivé výchovné poradenství \(metodika\)](#)
- [Menstruace a výuka o ní \(infografika\)](#)
- [Lekce menstruace \(metodika pro vyučující\)](#)
- [Maskulinita: úskalí a profity \(infografika\)](#)
- [Maskulinita, mužství a muži. Objasnění. \(Masculinity and men.\) \(video\)](#)
- [Youtube kanál Neslyšící ženy \(video\)](#)
- [Gender-Based Violence in Deaf Community Remains Invisible \(článek o studii\)](#)
- [Genderově citlivý jazyk \(infografika\)](#)
- [Metodika inkluzivního vyjadřování. Jazyková doporučení pro organizace, podniky, školy, veřejnou správu, samosprávu, média i jednotlivé mluvčí.](#)
- [O co jde ve sporech o "Islám". Šátková aféra v praxi. \(metodická podpora\)](#)
- [Ambivalence rozšiřování obzorů: Percepce genderu a etnicity na 1. stupni ZŠ \(výzkumná zpráva\)](#)